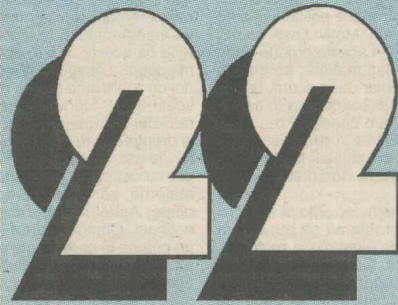

Nr. 43 (453), 27 octombrie- 2 noiembrie 1998

RODICA PALADE

Riscul moral de țară avariată

Legea accesului la dosare este o bombă. Unii doresc dezamorsarea ei, în sensul însănătoșirii societății, prin adoptarea unei legi, așa cum s-a întâmplat în celelalte țări foste comuniste, în afară de Rusia și de România. Alții – eroi în epopeea dosarelor, alături de cei cărora le dau ordine – nu doresc o asemenea lege. Cei din a doua categorie, mai mulți decât primii, sînt și politicieni și lor le stă acum în putere să ascundă legea, măcar pînă în anul 2000, cînd ar vrea mult să se mai alegă o dată.

Cu chiu cu vai, legea a trecut prin *Senat*. Cum se știe, 'cu dinții smulși. La această operațiune, decisiv a fost votul CDR-iștilor, trimiși de alegători pe scaunele *Parlamentului*, tocmai ca să facă bine o asemenea lege. Actualmente, legea se află la deputați și sînt semne clare că drumul ei spre viață va fi savant lungit prin „indispensabile“ proceduri parlamentare, cum ar fi, de pildă, cele peste 200 de amendamente propuse pînă acum. Pe acest drum, ea riscă să-și piardă orice rațiune de a fi, urmînd ca, vreodată, să ocupe degeaba spațiul tipografic în *Monitorul Oficial*.

Pe tema utilității unei legi a accesului la dosarele de *Securitate*, ca măsură a asanării societății, discursurile au făcut epocă: CDR a trecut din opoziție la putere, întonind pe toate vocile acest imn de slavă adus adevărului și dreptății. Acum, imnul s-a transformat în cazistică avocătească, severă, îngimfată și mediocră cu care sînt admonestați nerăbdătorii reprezentanți ai societății civile ce mai așteaptă, încă, legea. Acelor nerăbdători, pe a căror nerăbdare s-a mizat puternic în câștigarea alegerilor din '96, li se explică de sus că doar mecanismele parlamentare, rigorile procedurale, în sfîrșit, dreptul sacru la opinie, și el tot o procedură, înfirzie nașterea legii, pe care *toată lumea o dorește foarte mult*. Parlamentarii – mă refer la CDR-iștii cu care am încheiat un contract prin vot –, agasați de interpelările civice, nu identifică nici o clipă tot ca pe o procedură democratică socoteala pe care ei sînt datori să o dea electoratului. Ei vîd în acest tip de insistență o formă *periculoasă* de presiune la care ar fi supuși și, prin ei, însuși forul legislativ al țării. Ei trebuie să fie lăsați să lucreze. Dacă vrem să avem o lege bună. Să lucreze cum știu ei: în mai multe comisii pe rînd (în *Cameră*, *Legea accesului la dosarele Securității* va trece, în afară de Comisia juridică, și pe cea pentru apărare. Agricultură încă nu și-a manifestat *disponibilitatea*). Să lucreze, cu mașină la scară, cu telemobile, cu salarii substanțiale și sume forfetare, călătorii în străinătate pe la tot felul de simpozioane pe care nu „face“ să le refuze prilejul de a mai merge și pe la cumpărături, așa cum observa uluit un reprezentant al *Camerii Lorzilor*.

Desigur, nici un om lucid nu și-a făcut iluzii legate de competențele strălucite ale celor aleși ca să facă schimbarea. Iluziile s-au legat însă de ceva modestie, umilință și rivnă din partea aleșilor, prin care să se poată deosebi de cei dinainte.

Nici un om lucid nu și-a făcut iluzii privitor la împlinirea, punct cu punct, a promisiunilor electorale, nici în 200 de zile, nici în patru ani. Am așteptat însă, recunosc, ca moralmente liderii puterii aleși în 1996 să înstitue și să respecte cîteva reguli elementare, pentru înălțurarea climatului toxic în care trăim din '90 încoace.

Astăzi, cînd, economic, țara se află pe buza prăpastiei, prototipurii de Cațavencu, Pristanda, Trahanache, Coriolan Drăgănescu etc., lucrînd pentru „fârșișoară“, te distribuie, fără să vrei, în rolul cetățeanului tot mai turmentat: pentru 2000, a devenit obsesivă întrebarea: *eu cu cine votez?*

Pînă la purificarea clasei politice prin adoptarea unei legi a accesului la dosarele de *Securitate*, aflăm stupefiați că președintele Emil Constantinescu a semnat decretul prin care fostul șef al închisorii din Sighet între 1950–1956, torționarul Vasile Ciolpan, a fost decorat cu *Crucea comemorativă a celui de-al doilea război mondial*. Dacă președintele Constantinescu va revoca decretul, aducînd orice fel de scuză, îl trebuie să știe bine că nu va mai putea repara nimic.

Riscul moral de țară avariată îngrijorează și el.

DOINA CORNEA Generația mea l-a iubit pe Regele Mihai I

pag. 10-11

GELU IONESCU Ultimii ani ai lui Tudor Vianu

pag. 12-13

Mult stimate domnule Patapievici!

Urmăresc cu deosebit interes și chiar cu admirație articolele dumneavoastră; în majoritatea cazurilor sint de acord cu ideile și părerile pe care le expuneți. Cu toate acestea, mă simt obligat să fac unele precizări la cele scrise în articolul **Minoritățile imperiale**, ca unul care simt pe pielea mea impactul acestor probleme arzătoare.

Teza privind noțiunea de „minoritate imperială” mi se pare valabilă. Pot să confirm că în conștiința majorității maghiarilor este viu sentimentul de superioritate culturală, care de fapt în prezent nu mai există și care, chiar dacă ar exista, nu i-ar îndreptăți să disprețuiască pe alții (vezi altitudinea față de romi).

Este limpede că **Forumul Secuiesc** de la Cernatu de Jos a fost o diversivă din partea aripii radicale din UDMR ai cărei reprezentanți notorii sînt Borbély Imre, Csapó József, Katona Ádám, Tökés László (în ordine alfabetică), deși liderul carismatic incontestabil este cel din urmă). Aceștia, rămînînd în minoritate la toate forurile oficiale UDMR, au recurs la această manevră populistă de a aduna „boborul” din satele secuiesci din împrejurimi, care să legitimizeze prin aclamație chemările, lozincile lor radicaliste. Intrea-ga campanie este dusă împotriva reprezentanților liniei moderate (Borbély László, Frunda György, Markó Béla, Tokay György) cu scopul de a-i eticheta drept oportuniști, fripuriști, trădători, sau chiar ticăloși (expresia lui Tökés). S-a vrut să se demonstreze că numai ei, radicalii, reprezintă și apără drepturile minorității maghiare, pe cînd moderatii sînt vinduți românilor. E vorba de orgolii și de lupta pentru putere. Aceste acuzații, precum și planurile fanteziste ale radicalilor se repetă de ani de zile și în presă, și la ședințele **Consiliului Reprezentanților Uniunii**, dar ele sînt combătute și dezmințite. În acest sens a declarat Markó Béla că la Cernatu nu s-a auzit nimic nou, declarație pe care dumneavoastră ați interpretat-o greșit, presupunînd că ceea ce spun unii reprezintă părerea maghiarilor în general. Pornind de la o premisă greșită, și concluziile formulate în penultimul alineat al articolului dumneavoastră sînt eronate.

Desigur, nu se poate nega influența concepțiilor radical-extremiste și asupra minorității maghiare din România. Dacă o mare parte din populația românească poate fi manipulată de demagogii naționalist-extremiști, pe ce bază să credem că maghiarii ar fi imuni față de această otrăvă ideologică? Majoritatea românilor are cea mai mare încredere în **Biserica Ortodoxă**, ai cărei conducători au colaborat cu dictatura comunistă fiind răsplătiți cu averea **Bisericii Unite**, pe care nici acum nu vor s-o retrocedeze; nu ne putem mira că mulți maghiari consideră ca literă de evanghelie cuvintele unei fețe bisericesti carismatice avînd faima de a fi fost scînteia revoluției române. Dacă o mare parte a presei românești – și chiar ziarul de mare tiraj și posturile de mare audiență – promovează ura națională șovină, minciuni și calomnii, de ce ne-am aștepta ca jurnaliștii maghiari să fie mult mai elevați?

Trebuie să recunoaștem însă că mai există multe probleme deschise, nerezo-lvate, pe care aripa radicală le poate exploata. Ar fi absurd să se ceară ca garnizoanele românești să fie eliminate de pe teritoriile locuite de maghiari, dar de ce sînt în Secuime mai mulți militari, jandarmi și poliști pe cap de locuitor decît în alte părți? Recent, ministrul de Interne Gavril Dejeu a vizitat județele Covasna și Harghita și a ascultat nemulțumirile cadrelor **MI**. S-a spus că poliștii nu sînt bine văzuți de populație, că le este greu să găsească locuință, soțiile lor nu au serviciu, copiii lor nu au școli în limba română. Prima observație poate să fie adevărată, dar cred că reprezentanții organelor coercitive ale statului nicăieri nu se bucură de prea multă popularitate. Aici însă situația este și mai specială. În timpul dictaturii acești oameni au fost trimiși aici mai ales din Dolj și Gorj cu scopul intimidării populației, li s-a implantat conștiința că ei sînt „apărătorii gliei transilvane” împotriva acestei

populații „dușmănoase” sau cel puțin suspecte. Așa s-au și comportat. Nu știu dacă s-a schimbat ceva în ultimii ani. Aceste cadre nu cunosc limba cetățenilor; ceea ce poate fi și intenționat, ca să nu se formeze legături amiabile cu ele, căci altfel ar fi posibil să se găsească destule persoane din județele transilvănene care să cunoască limba maghiară. Domnul Dejeu se plînge că tinerii maghiari nu se prea înghesuie să intre în cadrele poliției (așa adăuga că nici în armată). Motivul este că nici nu sînt bine văzuți; în aceste organe domnește atmosfera naționalistă, se citește **România Mare**, chiar dacă acum, poate, cineva nu este făcut „bozgor” ca în trecut. Cu toate acestea, am cunoscut trei tineri maghiari care au intrat în **MI**; unul a fost repartizat la Focșani, celălalt la Constanța, al treilea undeva în Bărăgan. Sapienți sînt.

În ceea ce privește locuința și serviciul soțiilor, această problemă se pune și la alte categorii, ca de exemplu la profesori, medici, ingineri etc. Cadrele din poliție și armată să fie categorii privilegiate? Se preconizează ca poliștilor din Secuime să li se dea pămînt, învățătorilor, profesorilor și preoților ortodocși trimiși în această zonă spor de salarii. Se vrea reinstaurarea „zonelor culturale” din anii '20-'30 cu un caracter vădit colonizator?

Înțeleg problema copiilor români care nu au școala românească în sat. Se prevede ca în acest caz să se facă o clasă chiar și pentru un singur elev; astfel de clase există. Dar aceeași problemă se pune și în cazul a zeci de mii de copii minoritari care fac naveta, stau la internat sau în gazdă pentru a putea să învețe în limba maternă. De ce unii sînt privilegiați? Aș accepta discriminările în favoarea românilor acolo unde ei pot fi considerați minoritari pe plan local, dacă s-ar da aceleași facilități pentru toți care sînt în situația de a fi minoritari.

Dacă a venit vorba de școală: unii protestează ca școlile cu predare în limbile minorităților, în speță o universitate în limba maghiară, să fie finanțate din banii „statului român”. Or în bugetul statului român intră și banii contribuabililor minoritari. Astfel, din sumele alocate pentru învățămînt, 7,1% ar trebui să fie folosite pentru școlile maghiare. Dacă statul întîre în jur de 50 de universități, cel puțin una ar putea funcționa în limba maghiară, dacă nu 3, cît ar reveni proporțional.

Solicitarea unei universități independente în limba maternă nu este o tendință de separatism, segregare, ci un gest de autoapărare. Este foarte bine ca tinerii de diferite naționalități să învețe împreună în aceleași instituții, să locuiască împreună în cămine, dar... Dar aceste argumente valabile au fost aduse și în favoarea unicării universităților **Babeș** și **Bolyai** în 1959 (executanți: N. Ceaușescu și I. Iliescu) și s-a ajuns la strangularea învățămîntului în limba maghiară, la desființarea unor cursuri, catedre, facultăți. Ce garanții avem ca acest lucru să nu se repete? Nu este normal ca minoritatea maghiară cu ponderea de 7,1% din populație să fie reprezentată cu numai 4% în învățămîntul universitar, și chiar din aceștia numai o mică parte poate învăța în limba maternă.

La universitatea din Cluj, care este dată ca exemplu de „multiculturalitate”, la economie politică și la drept nu este nici un curs în limba maghiară, partea maghiară nu are nici o putere de decizie. Marea majoritate a senatului, a decanilor și a șefilor de catedră sînt români. Acest lucru în sine este normal și nu ar fi nici un rău, dacă ei ar vota, ar decide nepărtinitor, pe baza binelui comun, dar cunoscînd atmosfera politică din țară, vă puteți închipui – fără să mai amintesc cazuri concrete – că nu întotdeauna se întîmplă așa. Astfel, problemele de numiri, avansări, premieri, cifre de școlarizare, numiri în delegații în străinătate, dar chiar și problemele de orar sau repartizarea sălilor sînt decise de cei care sînt în majoritate. Principiul majorității este un principiu democratic, nu putem lighera unul mai bun, dar fără spiritul echității, al toleranței, al acceptării alterității, al urmăririi binelui comun și nu numai a interesului majorității, fără acel „leben und leben lassen”, el poate duce la dictatura majorității asupra minorității. Universitățile comune, denumite acum multiculturale

(deși noțiunea nu a fost clarificată și folosită cu același înțeles) ar putea fi acceptate, dacă s-ar găsi o modalitate prin care s-ar putea garanta ca să nu decidă unii în problemele altora, ca minoritarii să nu devină dependenți, fără puterea de a-și apăra interesele.

Unii îi consideră pe minoritari ca pe minori, care trebuie puși sub tutelă. Nimic mai supărător decît ipocrizia acelor naționaliști români care argumentează împotriva învățămîntului în limba maternă, spunînd că acesta ar fi în defavoarea tinerilor minoritari. Lăsați-ne, domnilor, să hotărîm noi ce e mai bine pentru noi, căci dumneavoastră știți foarte bine cum să ne faceți rău! Dar la urma urmelor, acești domni au și dreptate în felul lor. Calitatea de minoritar nu este comodă; ar fi mai avantajos și pentru noi să nu ne cramponăm de limba maternă, să vorbim cu toții numai românește. Astfel statul ar deveni într-adevăr național. Omogenizarea este întotdeauna un proces în care crește entropia sistemului. Dimpotrivă, menținerea structurilor aparte – în cazul nostru a identității naționale – necesită investire de energie, fie din surse proprii, fie prin discriminare pozitivă. Dar în probleme de axiologie nu se pot aplica acești termeni împrumutați din termodinamică; totul depinde dacă păstrarea identității naționale este considerată ca valoare sau nu. Conflictul se iscă din deosebirea punctului de vedere: cei din interiorul grupului consideră identitatea ca valoare, iar mulți din cei din afară o consideră dimpotrivă – ceva deranjant, supărător.

În condițiile tendințelor naționaliste, etnocratice, cînd națunea majoritară crede că implicat are dreptul să fie dominantă, minoritatea caută căi pentru a putea decide în problemele care o privesc. Aceasta este și sensul pretențiilor de autonomie din programul UDMR. (Nu vorbesc de planurile lui Csapó și Katona, căci acestea nu au fost acceptate.) Autonomia culturală se referă la învățămînt, teatre, edituri etc., iar cea locală sau teritorială nu are caracter etnic, ci înseamnă doar principiul descentralizării, al subsidiarității. Acest principiu de autoadministrare locală este valabil la fel și pentru Telemann sau Mehedint.

La Odorheul Secuiesc („noi te facem românesc” – s-a scandalat în fața camerei TV cu ocazia disputelor HAR-COV, undeva la sud de Carpați) nu așa se pune problema, ca să se elimine copiii români din orfelinat. Autoritățile locale au oferit un teren pentru construirea unui cămin pentru copiii handicapați din oraș și împrejurimi, prin ajutor străin. În urma unor aranjamente dubioase s-a ajuns ca clădirea construită să fie dată unor călugărițe greco-catolice pentru înființarea unui orfelinat, copiii fiind aduși din altă parte, iar problema copiilor locali handicapați să rămîna nerezolvată. Nu mă mir că asemenea cazuri nasc la seculi atitudinea de „timeo danaos et dona ferentes”. Oare ce ar spune moții, dacă niște călugări mahomedani ar organiza la Cîmpeni un orfelinat pentru copii turci? Nu s-ar întreba, oare, de nu se duc aștia la Mangalia sau la Constanța?

În articolul menționat scrieți: „...maghiarii propun, de fapt, segregarea deplină a populației maghiare de cea românească și, în același timp, perfect ilogic, pretind privilegii bănești, legislative și cetățenești din partea statului român, pe care îl abhoră”. Cuvinte grele, foarte grele și nejuste. Despre segregare am scris – vrem colaborare, dar cu drepturi și șanse egale. Nu vrem privilegii, dar nici să fim dezavantajați. Dacă în învățămîntul superior avem numai cam jumătate de studenți față de ponderea în populație, dacă din cca 100 de medici de familie din Cluj numai 2 sînt maghiari (în loc de 23, cîți ar reveni proporțional), dacă în administrație (mai ales în posturile de conducere), în justiție, în poliție și armată sînt aproape inexistenți, atunci ceva nu este în regulă.

Referitor la ultimele cuvinte citate, relația cetățean-stat depinde și de atitudinea statului față de cetățean. Or situația noastră este într-adevăr ambiguă. În **Constituție** scrie că baza statului este unitatea poporului român. Parlamentarii UDMR au propus formularea „unitate cetățenilor români” ca să nu fie nici un dubiu că statul

se sprijină și pe minoritățile naționale. Acest amendament a fost respins, argumentînd că toți cetățenii țării sînt români, deci înșiși existența minorităților naționale este viu pusă sub semnul întrebării. De fapt, sîntem considerați cetățeni de rangul doi: cînd e vorba de obligații, sîntem cetățeni, cînd e vorba de drepturi, mai puțin. Cetățeanul de rînd confundă statul cu reprezentanții acestuia. Ar fi inutil să dezvolt cum s-a comportat statul român față de cetățenii minoritari pînă în 1990. Dar și noul regim s-a dovedit a fi ciuimă în loc de mummă. Evenimentele din martie '90 au izbucnit căci nu s-au retrocedat școlile luate de stat în 1948, țărani înarmați cu bite și topoare au fost aduși tot de organele de stat. În 1995 s-au luat noi decizii restrictive cu privire la învățămîntul în limba maternă. Bunurile comunitare și bisericesti naționalizate în timpul regimului comunist nici pînă astăzi nu au fost retrocedate. În noiembrie 1996 am crezut că în sfîrșit statul român va fi și statul nostru, s-au și luat niște măsuri juste, dar cei cu bune intenții s-au dovedit a fi puțini și slabi. Situația este foarte tristă. Milioane de oameni sînt manipulați în spirit naționalist-șovin, induși în eroare cu formule timpice ca *școala maghiară = separatism = federalizare = sfîrțecarea sfîntului teritoriu al patriei*. Nici unul din aceste semne de întrebare nu este valabil. Teama de școli sau de inscripții bilingve este o isterie propagată intenționat care a cuprins o parte însemnată a populației. În Funartown provocările primarului și ale acoliților săi sînt aproape zilnice, ne-am și obișnuit cu ele. Ultima: offerul stării civile a refuzat să legitimeze o căsătorie, căci mirele *pe lingă da* a spus și *igen*. Ce ar face respectivul cinovnic, dacă după căsătorie soțul i-ar spune: Stimatule, eu am spus *da*, dar pe rușești Eroii lui Caragiale au fost cum au fost, dar nu au avut ceea ce rea-voință sadică, bolnăvicioasă care se înfîlșește la protagoniștii tragicomediei care se numește politica față de minorități în România. Tragicomedie am spus, dar piesa nu este tragică numai pentru minoritari (și încă nu am vorbit despre romi; am vorbit despre universitate și nu despre sutele de mii de analfabeți și despre închisorii), dar este tragică și pentru români, căci lumea de dinafară ne vede și ne judecă. Ei sînt politicoși, vin la noi, surîd, spun complimente, dar sînt implacabili la notare, ca un profesor sever. Iar noi ne mirăm și ne supărăm cînd ne trezim corigenți. Înșăși faptul că lozincile naționaliste pot mobiliza alți oameni (altîntre români cît și între maghiari) denotă că din acest punct de vedere sîntem rămași în urmă, trăim în atmosfera naționalismului romantic din secolul trecut.

Aveți dreptate că acea conștiință de identitate a minorității maghiare care invocă supremația etnicului nu este modernă. Dar cum se formează aceasta? Un copil vorbește limba sa maternă cu aceeași naturalitate cu care respiră, nici nu-și dă seama. Apoi, cînd este agresat verbal sau fizic de alți copii, se duce acasă plîngînd și întrebă: ce înseamnă cuvîntul „bozgor”? Sau, adult fiind, aude că sute de mii scandează: „Murim, luptăm, Ardealul nu-l cedăm” numai fiindcă el și alții ca el ar fi dorit ca și copilul său să poată învăța în această limbă, sau cineva a scris pe firma farmaciei și cuvîntul *Gyógyszertár*. Mai aude că din aceleași motive sute de „politicieni” urlă în **Parlament**. O astfel de persoană poate oare considera că apartenența sa la o etnie nu are importanță? În anii '30-'40 sute de mii de confracți ai noștri care s-au considerat germani, cehi, români sau maghiari s-au trezit că sînt evrei. Cei puțini care au scăpat cu viața, și-au și asumat pe urmă această apartenență. Pentru ca cineva să-și schimbe concepțiile privind identitatea sa, trebuie să se schimbe condițiile care au determinat formarea acestor conștiințe. Lucru paradoxal: dacă UDMR și-ar atinge scopurile prevăzute în program, în scurt timp s-ar descompune și mulți din membrii săi ar adera la partidele formate pe bază ideologică, acționînd în același cadru ca camarazii lor români.

Cu stimă,

Fey László
1 octombrie 1998

1998

27 oct – 2 nov

ILIE ȘERBĂNESCU

Cine suportă relaxarea impozitării pe profit?

Controversatele amendamente adoptate de Senat la Ordonanța guvernamentală privind stimularea investițiilor directe – respectiv reducerea impozitului pe profit în cazul unor investiții de calibrul și mai ales scutirea de la impozitare a profitului reinvestit – ridică probleme importante, unele de principiu, altele de acțiune practică, ce nu se rezumă cituși de puțin la aparenta înfruntare între legislativ și executiv pe care, din motive lesne de deslușit, unii încearcă să o coloreze cu semnificațiile unei bătălii între promotorii inițiativei private și conservatorii finanțisti asupra filozofiei bugetare.

Efecte pe termen lung, efecte pe termen scurt

O relaxare fiscală în domeniul profitului este, fără echivoc, stimulativă pe termen lung pentru activitatea economică. Și tot pe termen lung se produce și efectul pozitiv al acesteia asupra încasărilor bugetare: pe de o parte, la impozite mai mici scade treptat evaziunea fiscală, pe de altă parte, baza de impozitare se lărgeste odată cu creșterea activității economice. Problema este însă că, pînă cînd acest efect ajunge să se producă, veniturile la buget se prăbușesc pentru o perioadă între cel puțin șase luni și un an. Și, pentru compensare, nu există decît două posibilități. Prima este de a mări deficitul bugetar, adică de a efectua cheltuielile prevăzute în ciuda scăderii veniturilor, acoperind gaura printr-un împrumut extern. Faptul este însă, în cazul în speță, aproape exclus în momentul de față. Din cauza retrogradării României din punctul de vedere al riscului de țară, accesul pe piața internațională de capital este extrem de scump, dacă nu cumva poate fi chiar refuzat. În plus, FMI nici nu vrea să audă de o creștere a deficitului bugetar, iar premierul Radu Vasile a și apucat să promită un deficit pe anul viitor de sub 3% echivalent PIB.

A doua posibilitate este de a pasa pur și simplu povara asupra populației, fie majorînd alte impozite (precum accizele la benzină, TVA sau taxele pe proprietate), fie amputînd în mod corespondent cheltuielile bugetare, inclusiv alocațiile pentru protecție socială, fie finanțînd deficitul bugetar prin emisiuni de monedă fără acoperire, deci prin inflație, ale cărei consecințe sînt evident suportate în ultimă instanță tot de populație.

Deci nu este nicidecum vorba de o înfruntare între promotorii inițiativei private și finanțistii obtuzi, problema fiind doar aceea că, pornind de la situația bugetului – care este dată obiectiv, cu toate constrîngerile ei – să se opteze între a nu întreprinde măsura de relaxare fiscală și, dimpotrivă, de a o întreprinde dar găsind, în contrapartidă, cel puțin pentru exercițiul bugetar pe un an, resursele de finanțare a facilităților acordate agențiilor economice în domeniul profitului. Dacă se găsesc aceste resurse, operațiunea poate porni și, după un an, s-ar pu-

tea consemna că efectul l-a chiar depășit pe cel scontat. Dacă însă resursele respective nu se găsesc, evident nu se poate trece la o relaxare fiscală decît cu riscuri incontrollabile. Care pot să nu prea îi intereseze pe parlamentari, dar pe care cei ce guvernează propriu-zis nu și le pot asuma, pur și simplu pentru că numai aceștia știu ce înseamnă practic ca pînă la 10 ale lunii să asigure fondurile pentru plata salariilor bugetarilor, pînă la 20 ale lunii, fondurile pentru pensiile pensionarilor și așa mai departe.

Și constatăm că inițiativa Senatului nu este însoțită de nici o propunere privind modul în care ar putea fi finanțată gaura suplimentară pe care, cel puțin temporar, relaxarea impozitării pe profit o va produce în buget. Promotorii inițiativei se fac parcă a nu ști sau a nu lua în considerare că o asemenea gaură se va produce și se lansează în sloganuri privind o nouă filozofie bugetară fără o minimă fundamentare, măcar logică dacă nu și practică

PDSR uită de săraci

De înțeles și admirat este doar domnul Cătărină. De înțeles pentru că dînsul este el însuși om de afaceri, fiind interesat în cel mai înalt grad într-o asemenea relaxare fiscală. De admirat pentru că o ține cu această propunere de cînd este în Parlament. Suspiciuni creează însă poziția senatorilor PDSR. Sînt printre aceștia cîțiva finanțisti, în frunte cu fostul prim-ministru Văcăroiu, care înțeleg bine cum stă treaba. Cînd, în urmă cu nici un an, la adoptarea de către guvernul Ciorbea a Ordonanței cu precina, care oferea, prin deductibilitatea cheltuielilor de reclamă și posibilitatea de folosire a amortizărilor accelerate, citeva facilități în același domeniu al impozitării profitului, parlamentarii PDSR au izbucnit într-un acces patetic că Executivul, pentru a-l cita pe fostul ministru de Finanțe Florin Georgescu, „ia de la săraci și dă la bogați”, în sensul că face cadouri, într-o perioadă grea, agențiilor economice privați luînd de la populație prin majorarea TVA și mărirea accizelor la benzină. Acuma

nu ar fi vorba de exact același lucru?! Cu deosebirea că atunci a fost vorba de sume echivalînd cu 2% din PIB, și acum este vorba de sume echivalînd cu 3% din PIB. Și atunci, cum senatorii PDSR au devenit, așa deodată, nepăsători la problemele săracilor, și atît de săritori la cele ale bogaților – pentru a prelua, repetăm, expresii care nu ne aparțin! Deci, mai degrabă, s-ar putea ca PDSR, înțelegînd bine cum stă treaba, să încerce a pune guvernul Radu Vasile într-o incurcătură financiară încă și mai mare decît cea în care este.

În orice caz, decepționantă este poziția președintelui Comisiei buget-finanțe din Senat, domnul Vărujan Vosganian. Trăind agitat și zgometos tragedia partidelor mici, care încearcă în orice domeniu să iasă în față cu ceva epatant, doar-doar să atragă atenția, liderul PAR s-a avîntat într-atît în povestea noii filozofii bugetare încît a uitat pur și simplu de propriile veleități de participare în structurile executive, care implică, printre multe alte dovezi de echilibru, și responsabilitatea față de orice pericol de a se pierde controlul în materie bugetară.

Cerințele unei noi filozofii bugetare

Desigur, o nouă filozofie bugetară, care să încurajeze și nu să descurajeze, precum în prezent, activitatea economică, este absolut necesară. Dar stimularea investițiilor, a activității economice nu poate fi de fapt făcută fără asigurarea corespunzătoare cu resurse. Și, pentru început, resursele necesare nu pot fi asigurate decît fie printr-o rocadă deliberată în capitolul de venituri, majorînd impozitarea pe proprietate (case, terenuri, automobile) sau pe consum (TVA) pentru a putea oferi degrevări la impozitarea pe venituri din producție, fie printr-o reierarhizare strategică a priorităților în materie de cheltuieli bugetare care să ducă la scăderea pe ansamblu a acestora (strategică, adică prin renunțări sau restrîngerii ale intervenției bugetare în anumite domenii, și nu conjuncturală, care se realizează pompiestic doar pe seama amputării alocațiilor pentru investiții).

Și dacă senatorii nu mai au răbdare să aștepte introducerea impozitului pe venitul global – caz în care profitul devine venit intermediar și folosirea sa, nu ca dividend, ci ca investiție, este simplu de a fi stimulată prin impozitare redusă sau chiar neimpozitare – atunci domniile lor ar putea avea în vedere tipul de rezolvare a problemei exact din schema impozitului pe venitul global. Respectiv, propunînd reducerea semnificativă a procentului de impozitare a profitului pe plan general, concomitent cu creșterea procentului de impozitare a dividendelor, astfel încît folosirea profitului pentru investiții să fie indirect dar substanțial încurajată. S-ar face, pe de o parte, un pas către aplicarea inevitabilă a impozitului pe venitul global iar, pe de altă parte, nici problemele temporar create bugetului n-ar fi atît de tensionate. Și, pentru a spune lucrurilor pe șleau, agenții economici ar prelua astfel și ei o parte din sarcina financiară a necesarei lor capitalizări, în timp ce în schema Senatului sarcina este transferată integral bugetului, de fapt populației. O populație încă și mai sărăcită va agrava și mai mult situația sectorului privat. Acesta are probleme, înainte de toate, nu din cauza abstenței facilităților fiscale, ci din cauza pieței restrînse în condițiile unei populații sărace, care și-a redus încă și mai dramatic consumul în ultimul timp.

PS Ofițeri MI destituiți pentru fraude

Ministrul de Interne Gavril Dejeu a anunțat pe 21 octombrie a.c. eliberarea din funcții a 10 ofițeri superiori care făceau parte din Direcția Centrală Generală de Logistică a MI și din unitățile teritoriale Scheiu 23, Victoriei 7, Rahovei 2 (București) și Tușnad (UM 0728). Corpul de Control al ministrului a constatat implicarea celor 10 ofițeri în afaceri ilegale din domeniul construcțiilor: deșize false, lucrări nexeutate dar plătite, comisioane. Cei 10 sînt în atenția Consiliului de Judecată a MI. Conducerea firmelor de construcții SCEKAS și SILPAN sînt cercetate penal. (S.I.)

Robin Cook în România

Aflat într-un scurt turneu în Europa de Est, ministrul de Externe al Marii Britanii, Robin Cook, a sosit pe 21 octombrie la București. Șeful diplomației brita-

nice a avut întîlniri cu președintele Emil Constantinescu, primul-ministru Radu Vasile, ministrul de Externe Andrei Pleșu și ministrul pentru Integrare Europeană Alexandru Herlea. Robin Cook a discutat cu oficialii români, printre altele, despre evoluția crizei de Kosovo și despre implicațiile unui eventual atac al NATO împotriva Iugoslaviei.

Au fost stabilite de asemenea ultimele detalii ale vizitei pe care prințul de Wales, moștenitorul tronului britanic, o va efectua în România în luna noiembrie. (I.A.)

Cresc tarifele la Poșta Română

Începînd cu 22 octombrie, au fost majorate tarifele poștale interne și externe. Majorările variază, în funcție de tipul de scrisoare, carte poștală sau pachet, între 50 și 300 de lei. Nu au fost modificate prețurile cîrților poștale simple și ilustrate, și nici a imprimatelor. (S.I.)

APADOR-CH despre Universitatea maghiară

Pe 22 octombrie la sediul GDS, APADOR-CH a organizat o conferință de presă, pentru a o și face cunoscute opiniile privind opoziția unor organisme universitare la înființarea Universității Petőfi-Schiller.

Au participat: Renate Weber, copreședinta APADOR-CH, Ion Iacoș, vicepreședintele, Gabriel Andreescu, membru al aceleiași asociații, precum și Haller István, Liga ProEuropa.

În deschidere, Gabriel Andreescu a precizat că APADOR-CH dorește să ia poziție și față de reacția „ciudată” a MEN, exprimată de ministrul Andrei Marga și de Mihai Korka, secretar de stat pentru învățămîntul universitar, împotriva înființării Universității Petőfi-Schiller. Renate Weber a precizat că APADOR-CH respinge analiza profesorilor universitari Viorel Ciobanu, Liviu Pop, Radu Motica și Ioan Santai, decani ai facultăților de drept din București,

respectiv Cluj-Napoca, Timișoara și Sibiu, dată publicității ca urmare a Hotărîrii de Guvern nr. 687/1998. Potrivit acestei analize, Hotărîrea încalcă articolul 6 al Constituției României, și creează premisele „discriminării cetățenilor români în raport cu celelalte minorități”. APADOR-CH și „exprimă surprinderea și preocuparea” față de analiza în cauză, dar și îngrijorarea față de „actuala campanie a comunității universitare, de împotrivire la încercare Guvernului României de a asigura pacea etnică prin înființarea unei universități în limbile maghiară și germană”.

În încheiere, Gabriel Andreescu a relevat faptul că în spatele tuturor acestor „denunțări” ale ilegalității Hotărîrii de Guvern există „un joc politic extrem de transparent”, urmînd înființarea consolidării poziției României pe plan internațional, consolidare care depinde în mod decisiv de rezolvarea eficientă a problemei minorităților. (R.M.)

Grevă în învățămînt

Pe 19 octombrie 1998, între orele 11.00 și 13.00, cadrele didactice din România au participat la o grevă de avertisment. Circa 80% dintre cadrele didactice din învățămîntul preuniversitar și aproape 70% dintre profesorii, bibliotecarii dar și personalul TESA din spațiul universitar și-au întrerupt activitatea. Cele patru sindicate principale din învățămînt – Federația Educației Naționale (FEN), Federația Sindicatelor Libere din Învățămînt (FSLI), Federația Sindicatelor Independente din Învățămînt „Spiru Haret” și Federația Sindicatelor Universitare din România „Alma Mater” – au hotărât, în cazul în care revendicările lor nu-și vor găsi soluționările dorite, declanșarea grevei generale a cadrelor didactice din învățămîntul universitar și preuniversitar pe 27 octombrie. Totodată, cele două mari organizații studențești, Liga Studenților și Consiliul Național Liga Studenților din România, s-au declarat hotărâte să intre în grevă alături de profesori, avînd, la rîndul lor, o seamă de revendicări specifice. La baza actualului conflict de muncă stau o serie de legi, hotărîri guvernamentale și ordonanțe de urgență, unele nerespectate, altele care se anulează reciproc.

Cum s-a ajuns aici

Ordonanța de urgență a Guvernului României nr. 14 din 21 septembrie 1998 a fost, în opinia liderilor sindicali, „picătura care a umplut paharul”. Ea stabilește noii coeficienți de multiplicare salarială și, mai mult, cere ca ei să se aplice de la intrarea în vigoare a Legii 154/1998, adică de pe 16 iulie 1998, în-călcînd norma elementară de drept referitoare la caracterul neretroactiv al legilor. Ordonanța stabilește de asemenea ca diferențele salariale din învățămînt să fie plătite din resurse extrabugetare și – ceea ce constituie practic motivul central al declanșării conflictului de muncă – încalcă Legea 85/1995, art. 169 care garantează alocarea a cel puțin 4% din PIB pentru învățămînt și cercetare.

„Noi nu cerem Guvernului României altceva decît să respecte prevederile legale” – afirmă Aurel Cornea, președintele FSLI. „Ei au modificat o lege printr-o hotărîre de guvern ale cărei prevederi ar trebui acum să se aplice retroactiv – cu alte cuvinte, o ilegalitate după alta”.

Șirul legilor „buclușe” începe în 1994, cu Legea 134 prin care se stabileau coeficienții de terarhizare și salarizare pentru salariații în general, printre care se numără și cei din învățămînt, urmînd ca printr-o hotărîre de guvern, pînă la sfîrșitul semestrului I/1995 majorările

salariale pentru cadrele didactice să devină aplicabile. Numai că hotărîrea cu pricina nu a fost dată nici pînă astăzi.

Următorul pas spre starea actuală de conflict a fost făcut prin Legea 128/1997 privind statutul personalului didactic. Conform acestei legi, pe 1 sept. 1997 intră în vigoare „sporul de zonă” și „sporul de mediu rural” (art. 49 alin. 2) prin care „personalul didactic calificat care are reședința sau domiciliul în mediul rural sau în alte localități izolate primește o indemnizație de 5-80% din salariul de bază al funcției didactice îndeplinite, în raport cu zona geografică respectivă”. Această lege prevedea și plata abonamentelor pentru profesorii navetiști. Diferențierea pe zone și localități (în vederea alocării majorărilor salariale de care am vorbit) urma să se facă tot printr-o hotărîre de guvern, la propunerea MEN. Cum hotărîrea nu a venit, „sporul de zonă” și „sporul de mediu rural”, deși prevăzute prin lege, nu s-au acordat nici pînă astăzi. Din această cauză, în iulie 1998, FSLI acționează în justiție cele trei ministere responsabile – MEN, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul de Finanțe.

Aliți președintele FSLI, Aurel Cornea, cîț și președintele FEN, Cătălin Croitoru, subliniază starea jalnică în care se găsește învățămîntul din mediul rural. „La sate circa 30.000 de cadre didactice nu sînt calificate. Nu există nici o motivație pentru profesori pentru a lucra acolo. Sînt școli întregi care nu au un singur cadru didactic calificat”, spune Aurel Cornea. „Situația din mediul rural – deși nu numai ea – are un impact catastrofal asupra învățămîntului din România. O să vedem efectele peste o generație-două” (Cătălin Croitoru).

Reformă, dar fără bani

Universitățile au participat într-o măsură mai mică la acțiunea revendicativă din 19 octombrie în comparație cu învățămîntul preuniversitar. La Facultatea de Drept și la ASE cursurile au fost ținute practic integrale.

În Universitatea din București doar la facultățile de Fizică, Chimie și Limbi Străine se poate vorbi de o grevă de avertisment generalizată. Totuși, scăderea cu 1.000 de miliarde de lei a sumei din buget prevăzută pentru învățămînt afectează în primul rînd spațiul universitar. „Un punct nevralgic al bugetului național îl constituie procentul alocat cercetării, din 1990 pînă astăzi”, afir-

mă Răzvan Bobulescu, președintele „Alma Mater”. „Revendicările noastre ating și această problemă. De fapt, în momentul de față este alocat cercetării un procent de 0,05% din PIB. Procentul real alocat învățămîntului este de 2,5-2,7% din PIB. S-au găsit subterfugii – fonduri din consiliile locale, venituri atrase, resurse extrabugetare – ca să se ajungă la limita legal admisă de 4%. Profesorii care au refuzat să participe? „Vă dați seama că majoritatea profesorilor de drept și economie au activități în afara cursurilor de la facultate”.

Gabriela Bilbie, membră a Ligii Studenților și studentă în anul III la Facultatea de Matematică spune că la lași studenții au blocat pur și simplu intrarea în Universitate. „Liga a fost și va fi alături de profesori. Reducerea sumei alocate pentru învățămînt are consecințe și asupra studenților. Bursele nu se vor majora, abonamentele RATB

nu se decontează din lipsă de fonduri, cu reducerea CFR nici nu mai știm ce se întîmplă. Bani pentru cîmin, în schimb, țin pasul cu noile realități economice. Stau în Grozăvești și plătesc 90.000 de lei (față de 40.000, anul trecut). Nu este mult, dar de ce să se facă majorări pentru cîmin cu bursele vechi?”

La Liceul „Miguel Cervantes” din Capitală, din cei patru profesori abordați, unul singur vrea să-și dea numele, Daniel Crocneanu, profesor de fizică cu gradul I. Spune că este de acord cu revendicările, că a participat și participă la mișcarea revendicativă, dar o consideră „fără rost”. „Oricum, ei au hotărît bugetul, nu cred că putem face prea mult.”

Doamna Monica Ileana Calotă, di-

rectorul Liceului „Alexandru Ioan Cuza” îmi spune că profesorii din liceu s-au solidarizat în unanimitate cu mișcarea grevistă. „Consider că revendicările salariale, deși îndreptățite, nu constituie elementul central al problemei. Noi cerem Guvernului să respecte legea, nimic mai mult”.

Cu toate acestea, mulți profesori se gîndesc că luptă cu morițe de vînt, că oricum nu se poate rezolva mare lucru aici. Mi s-a părut ciudat faptul că mulți acceptă să dea declarații, dar fără să-și dea numele. Domnul Cătălin Croitoru este de părere că acestea sînt reminiscențele unei alte epoci. „Nici nu vă imaginați cîtă putere de convingere și cîte eforturi ne-au trebuit să facem cadrele didactice conștiente de faptul că trebuie să-și ceară drepturile firești. Mulți profesori consideră, de exemplu, că este sub demnitatea lor să participe la demonstrații, să iasă în stradă”.

O solidarizare tardivă

Ministrul Andrei Marga a afirmat că susține revendicările sindicatelor din învățămînt. Liderii sindicali nu sînt însă prea convingeți de această atitudine. „Noi nu-i cerem să se solidarizeze – afirmă Aurel Cornea – ci să respecte legea. Cînd a fost hotărît bugetul pentru 1998 nu trebuia să fie de acord. După ce a votat „pentru”, solidaritatea este tardivă”.

Pe 20 octombrie, Consiliul Economic și Social (care a stabilit și recunoscut toate ilegalitățile care au dus la declanșarea conflictului de muncă) s-a întrunit în plen pentru a porni negocierii cu sindicatele.

În cazul în care cea mai mare parte a revendicărilor nu vor fi soluționate, greva generală în învățămînt va fi declanșată pe 27 octombrie. Cele patru sindicate sînt hotărîte să meargă pînă la o eventuală „înghețare” a anului școlar. În opinia liderilor sindicali, Guvernul a hotărît să „decapiteze” financiar învățămîntul (sector nici pînă acum foarte prosper) pentru a acoperi cheltuielile ulterioare pentru valul de disponibilizări din unele sectoare economice, pentru plata salariilor compensatorii acordate celor disponibilizați. Un profesor bucureștean (care, bineînțeles, nu a vrut să-și dea numele) a amintit faptul că Japonia, aflată într-o stare economică dezastruoasă după al II-lea război mondial, nu a ezitat să investească masiv în învățămînt, uneori chiar în dauna altor sectoare ale vieții sociale și economice. Rezultatele se văd astăzi.

Mădălina Șchiopu

Am, n-am loc în cîmin

De fapt, am rămas pe dinafară”, îmi spune o studentă la Facultatea de Limbi Străine. Se mai aude și acum, ca și în anii trecuți, de locuri cumpărate, de influențabilitatea sau corupția administratorilor sau a celor din comisiile de cazare. Neverificabile. Și totuși... Ce speră cei care nu au cereri aprobate și care stau la alte cozi, de data aceasta în fața ușilor administratorilor?

Radu Tudor, directorul Direcției economice cîmine-cantine din Universitatea București, spune că, față de anul trecut nu s-au suplimentat locurile în cîmine (5.600 locuri în cîminele Universității, 1.050 la Politehnică și 300 la Medicină). Doar în decembrie '98-ianuarie '99 va fi dat în folosință un cîmin de 200 de locuri, „Theodor Pallady II”. După șase luni pentru a fi acoperite toate cererile ar mai fi nevoie de 1.000-1.200 de locuri. Pentru această toamnă trebuiau să înceapă lucrările pentru încă 1.410 locuri în cîminul Grozăvești, dar din lipsă de bani nu s-a făcut nimic. Despre ce s-a făcut în privința igienizării și reparării cîminelor, Radu Tudor spune că anul acesta s-au cheltuit cu reparațiile două miliarde și jumătate de lei.

În cîminul „Mihail Kogălniceanu” s-au reparat grupurile sanitare. În corpul „C”, au fost amenajate în regim de hotel 44 de camere pentru studenții străini. În cîminul Grozăvești s-a construit o stație de hidrofor și s-a refăcut sectorul de legătură dintre corpurile „C” și „D”. În cîminul C s-au refăcut grupurile sanitare și s-a reparat pardoseala. Cantina Grozăvești a fost renovată complet. Cea din „Mihail Kogălniceanu” a fost reamenajată și s-a trecut la sistemul „la carte”. În cîminul „G5” din Măgurele s-au igienizat grupurile sanitare. În cîminul „Fundeni” s-au reamenajat spațiile comune și 20 de camere. Radu Tudor spune că studenții care-și pun întrebarea: „dacă trăiesc în mizerie și inconfort, eu pentru ce plătesc cazarea în cîmin?” nu sînt îndreptății s-o pună. Tariful de cazare (minimum 130.000 lei, maximum 200.000 lei, din care se scade subvenția de 70.000 lei suportată de stat) este stabilit în funcție de consumul la energie electrică, termică, apă menajeră și canalizare, salubritate, materiale de curățenie. „Nu se plătește confortul din cîmine, se plătesc numai consumurile, și nici acestea integral. Dotările, reparațiile, personalul le suportă statul, din bugetul MEN”, mai adaugă Radu Tudor. Cînd se va trece la reparații mai serioase? Cînd vor începe lucrările pentru cele 1.410 locuri din cîminul Grozăvești? Nu se știe nimic precis. Totul depinde de buget. De fapt, este aceeași problemă care se repetă de ani de zile.

Alice Taudor

Institutul de Studii Liberale

Înființarea, nu cu mult timp în urmă, a *Asociației Române pentru Libertate și Dezvoltare*, organizație non-guvernamentală ce își propune (conform spuselor președintelui său, Constantin Bălăceanu-Stolnici) promovarea principiilor liberalismului, a avut ca o primă consecință organizarea în cadrul ei a unui *Institut de Studii Liberale*. Inițiativa a aparținut lui Petru Guran și Toader Paleologu și a fost îmbrățișată apoi de numeroase nume de marcă ale societății civile, precum și de reprezentanți ai diferitelor partide liberale: Alexandru Paleologu – președintele *Consiliului Științific* al institutului –, Andrei Pleșu, Cristian Preda, Zoe Petre, Mircea Nedelciu, H.-R. Patapievici, Nicolae Manolescu, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Alexandru Duțu, Moșna Muscă, Valeriu Stoica, Neagu Djuvara ș.a. Institutul urmărește ca, prin cercetări de doctrină politică și reformă economică, prin organizarea de conferințe și dezbateri publice, prin editarea unei reviste de studii liberale, să ofere soluții din perspectivă liberală la problemele actuale ale societății românești.

Recepția inaugurală, desfășurată pe 21 octombrie, la sediul inaugurat tot atunci, din bulevardul Națiunilor Unite, a strâns multă „lume bună”. Au fost prezenți, pe lângă membrii fondatori deja pomeniți: Mihai Șora, Mircea Ionescu-Quintus, Dinu Patriciu, Dan Căpățînă, Șerban Rădulescu-Zoner, Paul Păcuraru... Începerea principală a *Institutului de Studii Liberale* s-a dovedit nepregătită pentru mondenia de acest tip, fiind mult prea strimțată pentru festivitatea inaugurală. „*Exigențele stilistice de tip liberal*” de care a pomenit, în cursul înfînării, Alexandru Paleologu, au fost salvate totuși de acordurile premergătoare din Brahms. Atmosfera îngheșuită a fost compensată în cele din urmă de prelegerile vorbitoare.

Constantin Bălăceanu-Stolnici a făcut referire la „amatorismul” care domină viața politică românească și la tradiția politici de cafeana instaurată, chiar oficializată la noi. *Institutul de Studii Liberale*, prin modelele, explicațiile și documentarea teoretică oferite, intenționează să elimine două „vechi prejudecăți românești”, că politica se poate face oricum și cu oricine și că omul politic este doar cel care trage sforile și face jocurile de culise. Asociația și institutul aferent își propun să elimine spiritul de improvizație care guvernează „soluțiile” clasei politice postdecembriste. Gîndită ca o „mică academie politică”, unde tînăra generație liberală urmează să se formeze, *Asociația Română pentru Libertate și Dezvoltare* vrea să schimbe imaginea omului politic în cea a unui profesionist bine pregătit din punct de vedere teoretic, cunoscător de sociologie, psihologie, științe politice și economice.

Alexandru Paleologu a amintit celor prezenți că un *Institut de Studii Liberale* a mai existat în România în anii '40 și că sub egida sa au fost publicate lucrări importante precum *Libertate și existență* a lui Mihail Fărcășanu sau *Sfirșitul omului nou* a lui Gheorghe Bumbești. Rosturile institutului actual se circumscriu, după Al. Paleologu, în jurul articularii într-o manieră liberală a societății românești, alfit prin intermediul studiilor, conferințelor și exegezelor de text, cit și prin relații personale, prin „*persuasiune comportamentală*”. Liberalismul trebuie înțeles, spune Al. Paleologu, nu ca o asumare a unei doctrine politice, cu alfit mai puțin ca simplă apartenență la un partid liberal, ci ca un *mod de a fi*, caracterizat de „o *conduită interioară curtenitoare și generoasă*” și de o structură mentală distinctă. Studiarea doctrinei liberale este insuficientă, este nevoie în plus de exersarea unui comportament cu reacții sufletești de tip liberal. Al. Paleologu a adăugat că societatea românească are nevoie în momentul de față de recuperarea unei „*estetici liberale*” și că este esențial ca tînăra generație liberală să nu aștepte prea mult în anticamera vieții politice deoarece numai vîrsta tînăra poate contracara maladiile comunismului impregnate adînc de-a lungul mai multor decenii.

Mircea Ionescu-Quintus, președintele PNL, i-a asigurat pe tinerii liberali, fondatori ai institutului și totodată membri ai partidului său, că au „*libertatea deplină de expresie*”, dar că spiritul liberal nu poate ignora o „*minimă disciplină de partid*”. Referitor la viabilitatea *Institutului de Studii Liberale*, Mircea Ionescu-Quintus a avertizat, amintindu-și de experiența ceneclurilor literare, că pericolul cel mai mare îl constituie „*păcatul specific românesc*” de a începe entuziast și a continua printr-o răcire constantă.

În dosarul de presă oferit de organizatori, puteau fi găsite și cîteva rînduri semnate de Andrei Pleșu. Dacă după '90, scrie el, liberalismul a fost în primă instanță un principiu terapeutic, este cazul acum să se treacă de perioada liberalismului spontan pentru a se face loc unui liberalism studios și sistematic. Dacă politica înseamnă în primul rînd *fapt*, „*Institutul va fi un loc în care făptuitorii se retrag din cînd în cînd ca să cadă pe gînduri*”.

Răzvan Paul

PS
pe scurt

Radu Vasile la Bruxelles

Primul-ministru, Radu Vasile, a efectuat pe 20 octombrie o vizită la Bruxelles. El a avut întrevederi cu secretarul general al *Uniunii Europene Occidentale*, José Cutileiro, cu președintele *Comisiei Europene*, Jacques Santer, cu directorul general al *Comisiei* însărcinat cu monitorizarea procesului de aderare la UE, François Lamoureux, cu secretarul general al NATO, Javier Solana, și cu premierul belgian, Jean Luc Dehaene. Jacques Santer l-a avertizat pe Radu Vasile că *Uniunea Europeană* va sprijini demersurile *Guvernului* de la București doar în condițiile în care autoritățile române vor reuși să-și respecte angajamentele luate în fața comunității internaționale.

Secretarul general al NATO, Javier Solana, s-a arătat mulțumit de progresele făcute de România în vederea aderării la NATO, însă a evitat, ca întotdeauna, de altfel, să precizeze momentul în care țara noastră va deveni membră a organizației. (A.B.)

DIN SUMARELE VIITOARE

● *Suplimente „22 Plus”*: „*Șanse egale pentru femeile din România*”, „*Legea accesului la dosarele Securității*” ● *Interviuri cu Cristian Hadjicula, Victor Ciorbea* ● *H.-R. Patapievici în polemică cu criticii săi* ● *Mihnea Berindei: o analiză a perioadei ceaușiste, făcută în 1989* ● *Andrei Brezianu: „Iuliu Maniu și vocația occidentală a României”* ● *Gusztáv Molnár: „Imperii și pseudoimperii”* ● *Catherine Durandin: „De la liberalismul pașoptist la ortodoxismul anilor '30”* ● *Bujor Nedelcovici: „Vă rog să mă iertați, domnilor”*

1998
27 oct – 2 nov

Istoria în învățămîntul mediu: naționalism sau integrare europeană?

Între 16 și 18 octombrie a avut loc la Poiana Brașov seminarul intitulat *Manualul de istorie – izvor de cunoștințe sau generator de stereotipuri?*, organizat de *Proiectul pentru Relații Etnice*, în colaborare cu *Ministerul Educației Naționale* (reprezentat de Doru Dumitrescu). Au participat Dinu Giurescu, membru al *Council for Ethnic Accord*, Vlad Nistor, prodecan al *Facultății de Istorie* de la *Universitatea din București*, Adrian Cioroiaru (lector la aceeași facultate), Carol Căpiță (*Institutul de Științe ale Educației*), precum și alți istorici de la diverse institute și facultăți din țară.

Discuția de deschidere a seminarului a beneficiat de prezența consulului SUA la Cluj, Carl Siebentritt, dezbaterile fiind moderate de Dan Pavel (*PER*, București) și de Korcek Maria (*PER*, Tirgu-Mureș).

Tematica anunțată a inclus schimburi de opinii în legătură atît cu principalele valori care ar trebui promovate de disciplina istorie, mai cu seamă în clasele de liceu (în cazul lor, licitațiile pentru manuale urmînd să aibă loc după elaborarea planurilor de învățămînt), cit și cu deja apărutele manuale de clasa a IV-a, a V-a și a VI-a. Istoria predată în școli continuă, chiar dacă într-o manieră mai edulcorată, să privilegieze discursurile naționaliste și antioccidentale, nemaivorbind despre inadvertențele, incoerențele sau lipsa de limpezime a multor termeni utilizați.

Disciplina *Istorie* continuă să fie folosită drept instrument de propagandă – au remarcat participanții – și de perpetuare a unor stereotipuri alfit în planul abordării istoriografice propriu-zise, cit și a noțiunilor și încadrării „ideologice” a acestora. Astfel, *curriculumul* este structurat în continuare pe modelul unei istorii pur evenimentale, punctate de concluzii nu rareori tendențioase și care ignoră aproape complet existența unei istorii a ideilor politice, a mentalităților, lucru practicat de mult în istoriografia occidentală. Nemaivorbind de faptul că, așa evenimentul cum este, *curriculumul* rămîne încă supradimensionat și necorelat cu sistemul de evaluare, după cum observă Carol Căpiță.

Dezbaterile, deși s-au pierdut la un moment dat în detalii nesemnificative și nerelevante, au reușit să se încheie cu o concluzie comună: elaborarea unui proiect de propunere ce urmează a fi înaintat *MEN*, în legătură cu mărirea numărului de ore de istorie existente în planul de învățămînt (trunchi comun), propunere bazată pe o serie de argumente redactate în finalul înfînării de la Poiana Brașov și pe care le rezumăm:

● Istoria creează premisele respectării identității celui alt și ale dezvoltării, în consecință, a unor relații interetnice firești.

● Istoria este vitală pentru formarea unui cetățean activ și conștient la orizontul secolului XXI.

● Disciplina *Istorie* este o componentă a formării culturii generale și este cea mai disponibilă pentru demersuri inter și transdisciplinare.

Dat fiind că la seminar a luat parte – activă – și un reprezentant al *MEN*, poate că de data aceasta autoritățile vor reacționa mai prompt și cu un grad mai redus de autism la semnalele pe care societatea civilă le transmite prin cele mai diverse canale, inclusiv prin acest seminar, în legătură cu pericolul formării unor noi generații de tineri indoctrinați în „spiritul” naționalismului, al clișeeilor istoriografice, xenofobiei și al victimizării naționale.

Raluca Mărculescu

PS
pe scurt

A crescut riscul de țară

Agencia de rating financiar *Standard and Poor's* a retrogradat o serie de calificative acordate României, din cauza datoriei externe foarte mari (2,2 miliarde de dolari) pe care țara noastră o are de plătit anul viitor. Agenția a opinat că o soluție pentru evitarea unei crize financiare anul viitor ar fi rețutarea programului cu *FMI*, combinată cu o infuzie de capital străin. Incapacitatea guvernului de a gestiona reforma structurală a fost unul dintre motivele prin care *Standard and Poor's* și-a motivat această decizie. (A.B.)

FPS are un nou Consiliu de Administrație

Premierul Radu Vasile i-a numit pe membrii noului *Consiliu de Administrație* al *FPS*. Președinte este Radu Sîrbu, care a condus, pînă în prezent, sucursala *FPS* Cluj, iar vicepreședinte, Victor Eros, secretar de stat la *Ministerul Privatizării*. Ceilalți membri sînt Costin Borc, actualul șef al consilierilor primului-ministru, Ioan Popa, Nicolae Anastasiu, Adrian Gheorghe Marinescu, Teodor Atanasiu, Valentin Lazea și Laurențiu Tăchiciu. (A.B.)

PS
pe scurt

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la *Banca Comercială Ion Tiriac – Sucursala Doamnei* (menționînd CODUL SWIFT: CBITROBU);
(pentru dolari în contul 402400230030,
pentru mărci în contul 402400230031,
pentru franci francezi în contul 402400230035,
pentru lire sterline în contul 402400230032,
pentru franci elvețieni în contul 402400230033,
pentru lire italiene în contul 402400230034) sau
(pentru orice fel de valută) trimițînd un cec
(money order) pe adresa: Revista „22”, Calea
Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București,
România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonatii cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin cec (nu virament) să se facă prin cecuri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin cecuri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
-Europa	80 \$	40 \$	20 \$
occidentală	140 DM	70 DM	35 DM
-și Israel:	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
-Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
-SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.
Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Anul IX
Nr. 43 5

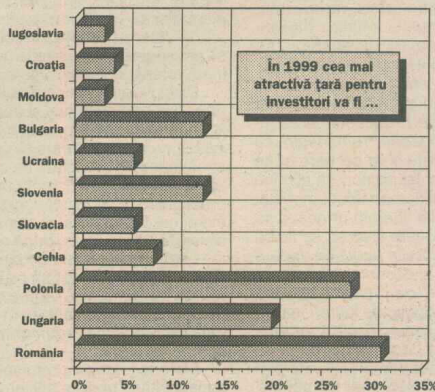
România față în față cu investitorii germani

Reprezentanța Economiei Germane în România (director Cristina Nițescu) a realizat în perioada septembrie-octombrie a.c., în colaborare cu reprezentanții firmelor germane prezente în România, un studiu intitulat *Climatul investițional din România în opinia investitorilor germani*. Reprezentanța Economiei Germane a fost înființată în 1994 de către Uniunea Camerelor de Comerț și Industrie Germane, ca răspuns la cerințele întregului spectru al economiei germane - industrie, comerț, bănci, societăți de asigurări etc. Prin ea, întreprinzătorii români și germani sînt informați despre oportunitățile de afaceri din cele două țări, despre legislația în vigoare, posibilitățile de import-export. Prezența și funcționarea unei astfel de instituții arată interesul Germaniei pentru țara noastră, iar studiul amintit, făcut public pe data de 21 octombrie, într-o întâlnire organizată de Reprezentanța Economiei Germane în România în colaborare cu revista 22, vine să confirme acest interes. Lucrarea oferă o imagine limpede a climatului de investiții din România și a ceea ce investitorii germani înțeleg prin sintagma „a investi în România”. Ea înregistrează, de asemenea, propunerile investitorilor în vederea dezvoltării relațiilor economice bilaterale. Ce-și doresc investitorii germani de la țara noastră și care sînt motivele pentru care ei au venit să investească aici? Studiul notează răspunsuri, la un moment dat, de așteptat: dorința de a cuceri noi piețe de desfacere (75%); nivelul înalt de calificare a forței de muncă (73%); stabilitatea politică (65%); costul redus al forței de muncă (57%); poziția geografică a țării noastre (56%) etc. Acestea erau așteptările. Studiul înregistrează însă și situația actuală: dacă stabilitatea politică era, în proporție de 65%, principalul motiv pentru investiții, doar pentru 2% dintre investitori așteptările au fost confirmate.

Situația este cu atât mai gravă, cu cât autoritățile române nu par a-și da seama de gravitatea acestui lucru. La întâlnirea la care a fost lansat studiul au participat, pe lângă reprezentanții ai firmelor germane prezente în România, și parlamentari (Ulm Spineanu, vicepreședinte al Senatului și fost ministru al Reformei), reprezentanți ai Președinției (Dan Căpățîia, consilier pe probleme economice al președintelui Emil Constantinescu) etc. Studiul venea și la câteva zile după ce agenția *Standard and Poor's* mărea riscul de țară pentru România prezinzînd că, dacă nu se va întîmpla o minune, România va intra în 1999 în incapacitate de a-și

plăti datoriile externe. Or, nici unul din aceste lucruri nu i-a interesat pe reprezentanții noștri prezenți la întâlnire. „Voi protesta pentru această creștere a riscului de țară” a fost, în rezumat, toată intervenția fostului ministru al Reformei, Ulm Spineanu. Cui îi pasă de acest protest, ce folos are România de pe urma lui? Nici Ulm Spineanu și nici altcineva n-a știut însă să răspundă. În opinia lui Ulm Spineanu, la noi lucrurile merg cit se poate de bine. N-are nici o importanță că *Legea privatizării* s-a modificat de cîteva ori și nimeni nu mai știe ce se privatizează și ce nu, cum se privatizează. N-are nici o importanță că o lege a investițiilor directe nu există, că stabilitatea politică este o iluzie în care nu

mai credem de mult. Ulm Spineanu a lădat, în schimb, activitatea *Parlamentului*, care muncеște (spune domnia sa) „pe rupele”. Iar Dan Căpățîia a crezut de cuviință să spună că toate nenorocirile noastre vin din faptul că noi nu avem, ca în Germania, un sistem electoral care să permită ca șeful partidului care a câștigat alegerile să devină automat prim-ministru.

Investitorii sînt însă de altă părere: deși două treimi dintre ei apreciază atitudinea societății românești, pe care o consideră favorabilă investițiilor străine, instabilitatea legislativă reprezintă un impediment pentru aproape 70% dintre ei, iar lipsa de loialitate a partenerilor de

afaceri români este o piedică pentru 44%. Este deplinsă persistența la nivelul întreprinderilor din România a unei gândiri tipice pentru economia centralizată (67% dintre cei intervievați). Introducerea dificilă a modelului german de management este o altă dificultate percepută, ca atare, de 62% dintre ei.

Oamenii de afaceri germani recomandă începerea unor noi investiții mai degrabă decît participarea la privatizarea unei societăți comerciale. În opinia lor, reușita unei afaceri în România depinde de capitalizarea corespunzătoare a unei societăți, de controlul costurilor și de un marketing adecvat. Stimulețele acordate de autoritățile române sînt mai puțin importante pentru investitori, cum mai puțin important este și nivelul impozitării.

Investitorii germani cu experiență în România recomandă celor care ar vrea să vină pe piața noastră multă răbdare, le recomandă să facă demersuri pe lângă autorități pentru obținerea de facilități pentru investiții și să analizeze în continuare condițiile de piață. Potențialii investitori sînt sfătuiți să aleagă parteneri de afaceri din rîndul firmelor private și să aibă multă prudență atunci cînd acordă încrederea unui partener român.

Sugestiile pentru autoritățile românești se referă în principal la asigurarea unei stabilități legislative și politice, trecerea la acțiune și renunțarea la vorbăria interminabilă și neproductivă. Este recomandată acordarea de facilități investitorilor străini, accelerarea privatizării și restructurării industriei, stimularea turismului și a agriculturii. Sprijin pentru întreprinderile mici și mijlocii, reforme structurale, eliminarea birocrației excesive, eliminarea corupției, simplificarea procedurilor vamale, micșorarea taxelor, îmbunătățirea imaginii României pe plan internațional sînt tot atitea recomandări pe care investitorii străini le au pentru autoritățile românești.

Cu toate dezavantajele actuale, investitorii germani cred că, dacă România va aplica reformele de structură într-un mod coerent, capitalul străin va crește, atractivitatea pentru investiții la fel, pentru că nimeni nu poate neglija o piață de desfacere de aproximativ 23 de milioane. Încrederea investitorilor germani pentru viitor este mare (pentru o bună parte dintre ei, România va fi în 1999 cea mai atractivă țară) și, de aceea, ei declară că doresc să-și extindă investițiile. În prezent, în România funcționează 7.500 de societăți cu capital german. Cu 350 milioane de dolari investiții, Germania este a doua țară, după Olanda, care a investit la noi.

Julian Anghel

Alegerile pentru Primăria Bucureștilui - invalidate

Pe 25 octombrie, s-au prezentat la vot numai 34,4% din totalul alegătorilor bucureșteni. În conformitate cu *Legea alegerilor locale*, rezultatele primului scrutin nu pot fi validate decît dacă se realizează un procent minim de 50%+1 alegători. Proporția absenteismului a făcut ca alegerile din 25 octombrie să fie invalidate. Următorul tur electoral va avea loc, conform dispozițiilor legale, pe 1 noiembrie 1998, și pentru a fi validat nu mai este nevoie de procentul de 50%+1. Singura condiție ca un candidat să fie desemnat primar general al Capitalei este ca acesta să obțină peste 50% din numărul total de voturi acordate, indiferent de proporția absenteismului. În cazul în care, la scrutinul din 1 noiembrie, nici unul din candidați nu va obține peste 50% din voturi, va fi organizat un al treilea tur de scrutin în care vor candida primii doi, în ordinea procentelor obținute la scrutinul din 1 noiembrie.

Asociația Pro Democrația consideră prevederea ca la primul tur de scrutin să se prezinte 50% plus 1 alegători pentru a se valida alegerile drept inutilă și costisitoare. Alegerile urmează oricum a fi invalidate în turul următor și, așa cum au auzit-o alegerile de pînă acum din România, dar și din țări cu tradiție în democrație, procentul de participanți la vot nu crește, ci, dimpotrivă, scade.

Președintele Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului, Nicolae Ștefănescu-

Drăgănești, a avut o serie de critici la adresa modului în care s-a desfășurat scrutinul din 25 octombrie: „Oamenii primăriei nu au dat voie unor observatori LADO să participe la numărarea voturilor, care este o etapă foarte importantă. Acest fapt încalcă prevederile legale cu privire la observatorii acreditați”.

Rezultatele parțiale ale scrutinului din 25 octombrie a.c. pentru Primăria Capitalei (1.104 secții din totalul de 1.152), date publicității de Biroul Electoral Central, indică următoarele procente: Viorel Lis - 41,5%, George Pădure - 19,6%, Sorin Oprescu - 19,3%, Nicolae Nițu - 6,7%, Alexandru Sassu - 4,7%, Gheorghe Tinca - 1,7%. Restul candidaților (pînă la 22) au procente mai mici de 1%.

Alte nereguli semnalate de LADO și Pro Democrația sînt: listele electorale nu au fost aduse la zi, nici măcar cu informațiile oferite de alegerile din noiembrie, 1996; autocolantele cu marca „vot” aplicate pe noile cărți de identitate se pot dezlipi ușor; unele secții de votare nu au avut semne de marcaj necesare și afișe cu listele electorale; calitatea unor președinți și a unor membri ai birourilor electorale nu a fost verificată în preala-

bil, unele birouri fiind completate în ultimul moment; o parte din buletinele de vot au fost tipărite pe o hîrtie prea subțire, ce a permis pătrunderea cernelii de pe ștampilă pe mai multe foi și a condus la anularea unor voturi; o parte din buletinele de vot au fost prost capsate ș.a. „Cea mai gravă deficiență organizatorică”, spune președintele LADO, „a fost lipsa unor birouri electorale de sector, unde rezultatele să fi fost centralizate și abia apoi transmise Biroului Electoral de Circumscripție. În jurul orei 24.00, sediul BEC a fost invadat de președinții birourilor secțiilor de votare care doreau să depună procesele verbale și sacii cu voturi (au fost 1.152 de secții de votare). Haosul instaurat în Primăria Capitalei este de natură să ne facă să ne îndoim de corectitudinea cu care au fost înregistrate procesele verbale”.

Datorită reluării alegerilor, Asociația Pro Democrația se opune prezentării rezultatelor obținute de candidați în urma primului tur, pentru a nu influența opțiunile alegătorilor la următorul tur de scrutin. Sondajele de opinie și prezentarea rezultatelor parțiale nu sînt regulatele prin lege, pentru ca opțiunea alegătorului să fie protejată pînă la încheierea definitivă a procesului de votare.

Alice Taudor și Sandu Iordache

PS pe scurt Președintele decorează un torționar comunist

La festivitatea din 25 octombrie de la Baia Mare, organizată de Ziua Armatei, mai mulți veterani de război din județul Maramureș au primit, printr-un decret semnat de președintele Emil Constantinescu, *Crucea comemorativă a celui de-al doilea război mondial*. Printre cei nominalizați s-a aflat și Vasile Ciolpan, comandantul inchișorii de la Sighet între anii 1950-1956, perioadă în care aici elita politică și culturală a României a fost exterminată. *Alianța Civică*, inițiatoare a *Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței* de la Sighet, a solicitat președintelui Emil Constantinescu să anuleze decretul de decorare a lui Vasile Ciolpan. Într-o declarație dată pe 26 octombrie, președintele Emil Constantinescu a afirmat că „ce s-a întîmplat este un lucru foarte grav”. El a precizat că va cere să se ancheteze cum s-a „strecurat” pe liste numele lui Vasile Ciolpan. (R.P.)

EMIL HUREZEANU

Comparații și amintiri

În noiembrie 1996, se instala în România un nou regim politic: un președinte creștin-democrat, cu ucenicia făcută pe baricadele luptei pentru democrație, și un guvern exprimând voința de schimbare economică, politică și morală a forțelor democratice din țară. După 7 ani de amănare a scoaterii României din rîndul țărilor postcomuniste, schimbarea din noiembrie 1996, deși fîrzie în termeni relativi, marca, în termeni istorici, o victorie absolută a democrației, după 50 de ani de așteptări și suferințe. Speranțele au fost mai mari ca niciodată. Anul 1997 a răspuns în mare parte, deși în ordine descrescînd, așteptărilor. Sub conducerea primului ministru Victor Ciorbea, coaliția a trecut la reforme economice și financiare – a reabilitat ideea și realitatea de proprietate și capitalism, a inițiat privatizarea în forță. S-a creat în lume imaginea unui regim politic dinamic, larg democratic, decis să recurgă la măsuri dure, în primii doi ani, pentru ca creșterea economică și primele semne de prosperitate să apară în a doua parte a mandatului. Societatea civilă părea, de asemenea, încurajată în eforturile sale: se anunțau legile clarificării trecutului și un nou început al participării noilor generații în afacerile unei țări prea îndelung și arbitrar conduse din turnurile de fier ale dictaturilor sau puciștilor. Coexistența interetică părea, la rîndu-i, asigurată, nu neapărat prin asocierea UDMR la guvernare, ci și prin deschiderea euro-atlantică autentică a noului regim, prin intenția democratizării de tip occidental a țării. Doar o

astfel de democrație, chiar fără implicarea politică directă a minorității la guvernare, asigură cadrul instituțional și uman al libertății tuturor.

În sfîrșit, după 7 ani de exercițiu prezidențial abuziv, Ion Iliescu – personajul politic, și nu neapărat persoana condamnată să ridă strîmb pe mormintul dictatorilor în floare – părea să se despartă definitiv de prima pîrghie de comandă a statului. Îi urma un om normal, profesor universitar, un intelectual venind dinspre lumea cu demnitatea reprimată a cartierelor de blocuri, purtînd semnul transformării biotipului social și moral al dictaturii în societate civilă angajată. Ce se întîmplă azi? *Larga coaliție a forțelor democratice a rezistat și abia mai rezistă doar pentru că alternativa ar fi revenirea României la o guvernare fascist-comunistă, chiar mai regresivă în termenii posibilității de înnoire decît cea a regimului Iliescu.*

Președintele statului, pe de altă parte, pare să fi eșuat în efortul de reangajare civic-politică a noii generații. Tacticele sale de putere, în interior, adaptările repetate la situații provocate de anti- sau cvasidemocrații umbresc inițiativele sale strategice, regionale și internaționale.

Președintele n-a fost însă mai curajos, mai competent, mai angajat în schimbare decît majoritatea clasei politice. În cazul unui deputat oarecare, acesta e un păcat minor. În cazul primului președinte ales de România antidictatorială în ultima jumătate de secol, zborul la joasă altitudine și o anumită mediocritate a efortului democratic sînt

dimensiunile unui eșec: explicabil, dar dureros.

Și în acest caz, doar alternativa venirii la cîrma statului a unui condotier stingștig sau național-comunist îl recomandă pe actualul președinte drept cea mai bună alegere.

Cel mai grav este însă faptul ratării reformei economice și morale. După doi ani, România arată ca unul din acele șantiere de blocuri ale ceaușismului în criză de continuitate. Cu privatizarea oprită în prima copilărie, cu conflicte între partenerii de coaliție care au semnalat mereu refuzul ieșirii din mentalitatea mafiotă a capitalismului etatist, cu o pace interetică declinabilă la fiecare cotitură a drumului neasfaltat, cu o orientare de securitate amenințată de orientarea de la *Securitate*, cu un climat public răvășit de sărăcie și blocat de nonparticipare civică, România se pregătește pentru o iarnă dură.

Plecarea, mereu provocată și solicitată, a titularului *Ministerului Privatizării*, care în ultimul an s-ar fi numit mai exact „ministerul iluziei privatizării”, în chiar momentul producerii unor sondaje deprimate pentru starea de spirit a unui stat democrat, a fost însoțită de nobile semnale de alarmă venind din străinătate.

Riscurile afacerilor cu România au crescut din nou, ceea ce înseamnă că investitorii străini, oricum scumpi la vedere, vor fi și mai puțini. Producția globală a țării ar urma să scadă din nou cu 6,6%, după ce prognozele din 1997, la începutul actualei guvernări, scontau în 1998 pe primul an al începutului creșterii. *FMI și Banca Mondială* n-au încheiat acorduri noi cu România, ca rezultat al nerespectării angajamentelor în domeniul privatizării. Se vorbește și de incapacitatea iminentă de plată a datoriilor scadente în 1999, adică tocmai în anul cînd de procurarea unor credite egale cu datoriile – de 2-3 miliarde de dolari – ar depinde evitarea colapsului economic al țării.

Deși această situație era previzibilă de cel puțin o jumătate de an, la Bucu-

rești, doar acum președintele și primul ministru dau semne de neliniște și afirmă că privatizarea merge greu. *Această incredibil de slabă viteză de reacție a politicienilor e, în sine, un handicap major, un factor de agravare a crizei.*

De ce nu reușesc românii ceea ce au reușit, pornind dintr-o situație mult mai proastă, bulgarii?

Ei au făcut schimbarea în aprilie 1997. Marile trusturi comunist-mafioate au fost prima țintă a premierului Kostov. În Bulgaria, campania anticorupție nu s-a oprit la porțile afacerilor cu țigări. Dependența monedei naționale bulgărești de marca germană și subordnarea politicii bancare și financiare a țării *FMI*-ului au restabilit încrederea internă și internațională în băncile locale. De curînd, Bulgaria a primit o tranșă de 860 de milioane de dolari, pentru îmbunătățirea balanței de plăți și stimularea reformelor. Produsul intern brut va crește în acest an cu 5,5%, în timp ce în România el se va prăbuși cu 6,6%. Vămile sînt mai sigure, litoralul bulgăresc mai atrăgător, șansele de intrare în *UE* și *NATO* cresc, în timp ce Stojanov este ales de Clinton și Blair ca președinte est-european generic al unei arhitecturi mondiale, în care liderul român credea că și-a cîștigat irevocabil locul de incheietor de pluton.

În sfîrșit, Bulgaria nu s-a jucat cu jumătățile de măsură ale localismului pseudo-patriotic ortodoxist, cînd a fost vorba să acorde spațiu aerian *NATO*, recuzînd principiul, exaltat la București: „angajarea noastră e pe jumătate gravidă, pe jumătate virgină”.

Săptămînalul *Economist* își intitula analiza despre succesele Bulgariei, la sfîrșitul săptămîinii trecute: *Bulgaria, farul luminos al Balcanilor*.

De ce s-a oprit însă România la semnal?

Din unda verde impusă de români democrației euro-atlantice în 1996, semaforul roșu al acestui blocaj ar putea deveni în curînd o nouă bornă de despărțire.

(Text difuzat la *Radio Europa Liberă*)

HumOrror

UNICUL FESTIVAL INTERNAȚIONAL DE UMOR NEGRU

Ediția a 2-a

organizat de

Fugiți! Vine Apocalipsa Comunicării!

CONNEX GSM te invită

la a doua ediție a

Festivalului Internațional de Umor Negru

Vino la Bulandra,

sala Toma Caragiu,

între 26 octombrie și 1 noiembrie

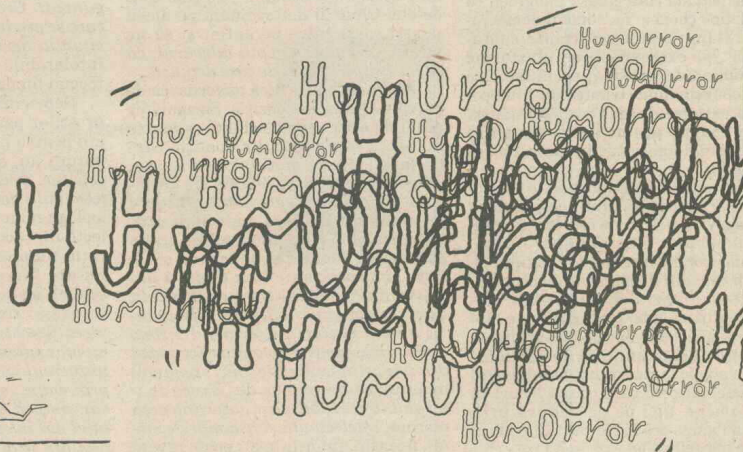
să-ți iei pastila cu haz

de distrugere în masă...

de la secțiunile de caricatură oribilă

și teatru negru.

Întreprerea la expoziția de caricatură este liberă.

MIHAELA MIROIU

Noi, imbecilii

Schematic vorbind, o guvernare este cotată ca morală sau imorală potrivit a două mari tipuri de criterii: a) dacă își ține promisiunile, în acest caz fiind judecată după criteriul deontologic și b) după efectele pe care actele ei le au pentru cetățeni, în acest caz fiind judecată după criteriul consecințalist. Politica este activitatea de luare și implementare a deciziilor menite să rezolve problemele unei comunități.

Este de ajuns să ne întoarcem asupra acestor două probleme schițate mai sus: moralitatea în politică și înțelegerea politicilor, ca să ne întrebăm dacă nu cumva vorbim despre închipuirii pure. Promisiunile au devenit „suveniruri de campanie”, iar consecințele guvernării sînt de notorietate: slăbirea influenței societății civile, încălcări flagrante ale principiilor statului de drept, reforma economică nominală, declinul dramatic al producției și veniturilor, adîncirea procesului de pauperizare. Normele și instituțiile menite să le implementeze sînt departe de a rezolva problemele comunitare.

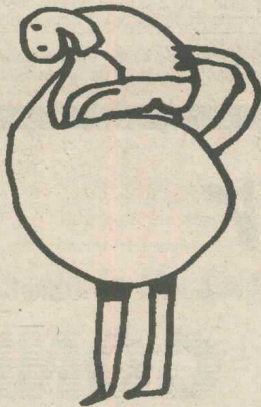
Unii dintre noi credem în democrație. Cu alte cuvinte, credem că, fiind ființe umane înzestrate cu discernămint și interese, putem alege acele grupări politice și acele programe care ne reprezintă cel mai adecvat interesele. Mai mult, credem că alegerile sînt un concurs public pentru posturi de decizie națională sau locală, pe care îl cîștigă anumite formațiuni politice (în cazul votului pe liste), compuse din politicieni care își respectă în linii fundamentale tipologia partidului din care fac parte. În acest fel, sperăm că dacă votăm liberali, național-tărăniști, naționaliști, social-democrați etc., acești politicieni nu ne vor înșela flagrant și nu ne vor sfida pe față, odată văzuți cu „boii la căruță”. Nu de alta, dar noi îi plătim pe acești oameni nu ca să ne înșele, ci să facă ceea ce au promis. De multe ori ei nu se pot ține de promisiuni din motive relativ exterioare voinței lor: investițiile străine nu vin, presiunile sindicale sînt prea mari, solidaritatea cu guvernarea scade dramatic după „luna de miere” (care durează de obicei cam 100 de zile), presa este descurajant și defetistă.

În 1996, cei mai mulți am votat coaliția actuală care crease imaginea că ar deține cheia și monopolul democrației. I-am respins pe „cripto-comuniști”, pe extremiștii cu platforme apropiate de național-socialism, pe naționaliști chiar, trimițându-i în opoziția parlamentară. Pe alții, inclusiv unii foarte promițători de tipul ANL-ului, i-am trimis în afara Parlamentului.

Toți cei care au ajuns să ocupe fotolii parlamentare sînt acolo fiindcă așa am vrut noi: să ne reprezinte interesele și să-i plătim pentru asta. Le-am acordat încredere, prestigiu și, nu în cele din urmă, salarii incomparabil mai mari decît ale celor mai mulți dintre noi. Unii dintre ei nu doar că ne înșală, dar ne mai și sfidează cu dispreț suveran, comunicîndu-ne public faptul că nu dau doi bani pe sistemul prin care ocupă locuri în Parlament, nici pe procedura prin care au ajuns acolo. Ne califică pe față drept imbecili și își exprimă fără echivoc preferința pentru dictatură. Nu, nu e vorba despre „extremiști clasici”. Dimpotrivă, este vorba, în cazul de față, despre un senator al coaliției de

la putere. Mai mult, acesta este un senator care a candidat din partea unui partid liberal, reputat partid istoric pentru aderența la universalitatea cetățeniei, a sufragiului, a statului de drept, a respectării regulii majorității corelată cu respectarea drepturilor minorităților. Este vorba despre senatorul PNL Alexandru Paleologu.¹

Senatorul „liberal” Alexandru Paleologu nu are nici comportament liberal, nici opțiuni democratice. El este adeptul monarhiei de drept divin (nu al celei constituționale și democratice, compatibilă totuși cu liberalismul): „Monarhia este singura formă de guvernămînt care poate fi elitară și poate proba efectiv competențele dincolo de criteriile și supralicitarea electorală, așa cum se întîmplă la noi... un rege este unsul lui Dumnezeu și are o calitate transumană”. Disprețuiește republica și democrația deopotrivă. „Dacă nu credem acest lucru (vezi ideea de mai sus - n.n.s.) rămînem republică, adică regimul mediocrației, al tranzațiilor meschine, al lipsei de perspectivă și al electoralismului, în care conțiază doar pasiunile și poftele populare”. Cu alte cuvinte, să ne fie rușine nouă, celor care alcătuim „masa populară”, că avem îndrăzneala să ne ex-

primăm propriile interese și să-i presăm, prin mecanisme electorale, pe unii ca domnul „senator”, să țină cont de ele. Chiar îi determinăm pe aleșii noștri să-și calce pe suflet și să ne mintă: „Nu poți să spui adevărul, ca să nu-i superi pe cei de care depinzi”.

Al. Paleologu critică guvernarea de parcă s-ar afla în opoziție. Se spală pe miini de orice responsabilitate pentru faptul că face parte din coaliția care ne face legi, pe motivul: „eu nu am funcție în stat. Sînt senator în Parlamentul României, care nu e o funcție, e un mandat”. Ba, mai mult decît atît, el critică pînă și regimul politic grație căruia este senator și ne mai dă și soluții: „într-o situație cum este cea din România de acum, era prevăzută în dreptul roman posibilitatea introducerii unei dictaturi pe termen limitat, temporară, pentru scoaterea societății din impas în mod autoritar”. Regimul ar urma să fie condus de „cineva inatacabil, irecuzabil prin autoritatea sa morală, intelectuală și așa mai departe”. Această autoritate nu poate reveni decît regalității, „prin natura ei”.

Ținînd după autoritarism, senatorul democratic ales nu disprețuiește nici anarhia, odată ce nu crede în for-

ANDREI CORNEA

Simbol contra simbol

O discuție rațională asupra problemei creării unei universități de stat în limba maghiară – cu șanse de a conduce la o soluție acceptabilă oricui nu este radical și naționalist – trebuie să distingă cu grijă între două planuri: planul de fapt, concret, și planul simbolic.

Or, s-ar părea că, asupra elementelor de fapt, nu mai există, practic, opoziție, cel puțin în cadrul actualei majorități (dar și al unui sector important al societății românești) la un învățămînt în limba maghiară la toate nivelele, inclusiv la cel universitar. Practic, acest învățămînt universitar în limba maghiară există deja la Cluj sau la Tîrgu-Mureș și se dezvoltă rapid, adăugîndu-și mereu secții noi, în cadrul universităților existente, așadar în paralel cu secții în limba română. Din acest punct de vedere, progresul față de situația de acum 2-3 ani este vizibil. Or, în atari condiții, ideea potrivit căreia maghiarii nu ar avea nici un interes „real” să învețe la nivel universitar în limba maghiară, deoarece astfel ei s-ar rupe de societatea românească, pierde, practic, orice relevanță. Iată, studenții maghiari deja învață în limba lor numeroase discipline, în cadrul universităților „multiculturale”, și apariția unor fenomene negative, fie ele de ordin cultural sau social, întîrzie.

Atunci – se poate întreba dinspre partea românească – de ce vor neapărat unghiuri o universitate separată, de vreme ce nimeni nu-i mai împiedică să învețe în limba lor în sistemul „multicultural”? Iar dinspre partea maghiară se poate întreba simetric: de ce nu vor să accepte românii o universitate maghiară autonomă, de vreme ce, practic, ei au acceptat învățămîntul în limba maghiară la nivel universitar și au văzut că acesta funcționează normal?

Răspunsul autentic la ambele întrebări este că pozițiile ambelor tabere sînt determinate de o încărcătură simbolică puternică, care nu mai are deloc de a face cu starea de fapt.

Pentru unghiuri, acceptarea unui universități complet maghiare, autonome, la Cluj ar însemna recunoașterea statutului lor de „națiune culturală” tradițională în Transilvania și nu numai de simplă minoritate conlocuitoare. Ar însemna, simbolic, că se admite dinspre partea românească faptul că civilizația și cultura Transilvaniei au datorat mult, esențial chiar, includerii regiunii timp de o mie de ani în cadrul statului maghiar și că încercarea de cîteva decenii a statului român de a atenua, șterge sau deforma această istorie, firește, antipatică pentru români, a fost un eșec.

Dinspre partea românească, evident, semnificația simbolică a universității maghiare la Cluj ar fi inversă: această instituție ar putea să simbolizeze contestarea (simbolică) a proiectului statului „național și unitar” român, prin evidențierea eșecului „românizării” Transilvaniei despre care vorbeam mai sus.

Simbol contra simbol. Se poate rezolva această situație? Trebuie știut că tocmai puternica încărcătură simbolică a chestiunii o face dificil rezolvabilă. Dar, pe de altă parte, a recunoaște că lupta se duce astăzi aproape exclusiv pe terenul simbolurilor, și că, pe terenul faptului însuși, ea s-a încheiat practic, reprezintă, deja, un prim și esențial pas pe calea soluționării ei, printr-un compromis acceptabil.

Simbolurile sînt invincibile numai atunci cînd par a se travesti în fapte, sau a se confunda cu acestea. Odată însă separate de fapte, recunoscute ca fiind nimic altceva decît simboluri, ele devin mai fragile, relativ evanescente – fantome angelice sau demonice, ce pot fi exorcizate. Nu se pune problema ca simbolurile naționale să dispară, în acest caz, sau în altele, ci doar ca virulența lor să fie mult atenuată și, probabil, cam la fel ca în cazul competițiilor sportive, să fie redusă la un pasionant dar benign exercițiu ludic. Mai trebuie, desigur, aflat și exorcistul capabil de o asemenea acțiune: din păcate, rezerva și ezitățile știute ale președintelui nu par să-l califice în acest rol.

mele organizate de presiune: „nu cred în existența unui grup de presiune organizat. Cred în presiunea colectivă care se produce la un moment dat cînd situația devine intolerabilă” (atenție, intolerabilă într-o democrație, poate tocmai fiindcă e democrație!).

Democrația este un regim politic al prostilor pentru proști sau al prostimii pentru prostime. E un regim, prin natura lui, de stînga, ne zice domnul senator. Și este încurajat doar de „intelectualii de stînga”. De aceea, Al. Paleologu nu are nici o încredere în intelectuali, căci aceștia încurajează aberația numită democrație. De fapt, el nu are încredere în mai nimeni, în schimb ne disprețuiește pe mai toți ca voință și reprezentare: „mai există ideea aceasta, de care, din nefericire, nu mai putem scăpa, ideea sufragiului universal. Sufragiul universal este, prin enunț, o aberație, fiindcă votul – sau opinia unui om de geniu sau a unui om inteligent și educat – poate fi anulată prin voința a o mie de imbecili. Ușor pot să greșescă o mie de imbecili, chiar o sută de mii sau un milion”.

Da, în acest punct sînt de acord cu

dumnealui. Peste o sută de mii de „imbecili” am consimțit să alegem și să plătim să ne facă legi un om care nu dă doi bani nici pe interesele noastre, nici pe noi ca persoane, nici pe democrație. Are dreptate alesul nostru că ne-am înșelat și că am greșit. Ceea ce nu înțeleg eu este faptul că domnia sa continuă să se maculeze într-un Parlament în care nu crede și să se complacă în a fi emanația voinței gloatei de „imbecili”. Un om de onoare nu ar putea să intre, nici să rămînă într-o instituție pentru care nu are decît dispreț. Tot la fel, nu înțeleg cum un partid politic nu are nici o problemă de etică în raport cu un senator al său care îi sfidează doctrina.

Dar poate e normal să nu înțeleg. Eu continui să cred în coerența între etică și politică, subscriu și fac parte dintre „imbecili”, domnului Paleologu și să cred în regimul care le reprezintă interesele.

1. Vezi interviul dat de Alexandru Paleologu revistei *Lumea Magazin*, nr. 10(66), 1998 și intitulat *Mirliania din viața politică românească este un spectacol politic complet*.

27 octombrie 1998

Schimburi academice FULBRIGHT în România

Viitorul nostru nu tinde către stele, ci către propriile noastre minți și inimi. Instruirea creativă și educația liberă, care, în fapt, sînt complementare, sînt primele condiții ale realizării speranțelor de viitor ale omului. Promovarea instruirii, învățării și a comunicării interculturale a fost și rămîne scopul programului internațional de burse pe care am avut șansa să-l inițiez în cadrul Senatului SUA cu peste 40 de ani în urmă. Este un program modest, a cărui țintă însă nu este modestă: introducerea, în domeniul relațiilor internaționale, a unui regim mai civilizată, mai rațional și mai uman decît rigidul sistem bazat pe putere din trecut. Cînd am pornit la drum, am crezut în această posibilitate. Încă mai cred.

J. William Fulbright

Este o mare bucurie să mă aflu la seminarul de orientare organizat de Comisia Fulbright. Este prima mea participare la o întîlnire pe marginea dezbaterii Programului Fulbright și, neavînd o competență academică care mi-ar permite să particip la acest program, este cu atît mai mult o onoare pentru mine să fiu aici, alături de dumneavoastră. Sînt alături de noi și participanți din California și din Texas, două state foarte bogate, cu ferme întinse, și cu însemnate resurse. Dumneavoastră, cei din Texas și California, ați fost probabil foarte surprinși cînd ați vizitat Bucureștiul, dar și alte regiuni din România. Ați observat că fermele românești au doar cîteva hectare. Ceea ce ați văzut aici, deși au avut loc o mulțime de schimbări după revoluție, este rezultatul unei îndelungate istorii sub comunism. Îmi aduc aminte de gluma cu un fermier din California care ajunge în România și vizitează proprietatea unui țaran român. Americanul întreabă: „Care este pămîntul tău?”. Și țaranul român îi arată pămîntul. „Atît de mic?”, rămîne surprins americanul. „Bine, spune românul, dar ferma ta cit este de mare?” După ce se gîndește un minut, americanul spune: „Să zicem că sîntem în zori. Îmi iau mașina, pornesc pe drumul ăsta, soarele asfințește și eu abia mă apropiu de celălalt hotar

al fermei mele“. „Păi, spune românul, am avut și eu o asemenea mașină, la un moment dat!“

Avem multe de învățat din această istorioară: diferența de tehnică, diferența privind structura fermelor etc.

programele Fulbright este „motorul“ pe care l-au pus în mișcare după cel de-al doilea război mondial, extinzînd prin multiple sponsorizări Programul Fulbright în lume. Într-un moment în care americanii se gîndeau cum va arăta lumea după al

controversat și în România, vă înșelați.

Singura instituție, însă, care este la fel de puternică precum în 1944-45, care se bucură de același sprijin în America și pretutindeni în lume ca și acum 50 de ani și care nu este controversată este Programul Fulbright. Un demers atît de important, pentru că lucrează cu oamenii pe plan spiritual, academic, îi pune în legătură, le permite să contribuie la cultura altor popoare, să muncească pentru alți oameni într-un mod cu atît mai eficient, cu cît se adresează individualității. Astăzi putem vedea propriile eforturi încununate de succes. Ca americani, este ceva de care trebuie să fim foarte mîndri. Acest lucru îl confirmă prin participarea dumneavoastră aici. Vreau să închei spunîndu-vă că noi toți, aici, la Ambasada americană din București, lucrăm pentru dumneavoastră. Ați creat un program minunat pentru oameni cu perspective diferite iar noi, cei de la Ambasada, sîntem fericiți să vă ajutăm. Vreau încă o dată să subliniez, pentru cei din cadrul Programului Fulbright, că le oferim tot sprijinul. Succes!

JAMES ROSAPEPE,
ambasadorul SUA la București:

„Motorul“ Fulbright

Am aflat că sînt mulți beneficiari ai Programului Fulbright, care au studiat în Statele Unite și care au spus că nu se mai întorc în România. Îi avertizez pe americanii care au venit aici prin Programul Fulbright că același „pericol“ îi așteaptă și pe ei. S-a observat faptul că americanii care au venit aici au îndrăgit țara, oamenii, provocările, oportunitățile, ocupațiile... Așa că vă avertizez: acceptăm provocarea, sîntem aici!

Cred că unul dintre cele mai importante, dacă nu cel mai important lucru care se poate spune despre

doilea război mondial, SUA au luat o serie de inițiative în mai multe domenii: economie, educație, securitate națională, pentru a crea o altă lume, nu numai diferită, dar și mai bună decît cea de dinainte de război. Astfel, la inițiativa Americii a fost creat NATO și, cu sprijinul nostru, Uniunea Europeană. Multe dintre aceste instituții pe care le-am sprijinit au rămas în picioare pînă astăzi. Sînt încrezător că, în viitor, România va intra în NATO, deși acesta este un lucru controversat. Controversat în Rusia, controversat în SUA și, dacă vă gîndiți că nu este

(Cuvînt rostit la deshiderea seminarului de orientare Fulbright, București, 29 septembrie 1998)

Comisia Fulbright în România

Comisia Fulbright în România a fost înființată în 1993, ca urmare a acordului semnat între guvernele SUA și al României, la 30 iulie 1992. Ca parte semnatară, Guvernul României se angajează să sprijine financiar activitatea acestei Comisii. De la inaugurarea ei în mai 1993, Comisia Fulbright a administrat programe de schimb educațional și cultural între cele două țări și a oferit burse la nivel de competitivitate națională. Misiunea Comisiei Fulbright în România este de a încuraja și promova schimburile științifice și educaționale, de a stimula cunoașterea reciprocă a culturilor celor două state și de a asigura dezvoltarea interculturală, de a garanta accesul egal la un învățământ de calitate în Statele Unite și de a contribui la schimbările democratice din România. Comisia Fulbright sprijină atât pe cetățenii români aflați la studii sau stații de specializare în SUA, cât și pe cetățenii americani veniți prin Programul Fulbright în România, ca cercetători sau profesori.

Comisia Fulbright în România are o structură binațională, cu responsabilități strategice și de coordonare. Conduce-

rea acestei comisii este compusă din opt membri, dintre care patru sînt români, acreditați de Ministerul Afacerilor Externe, iar patru americani, acreditați de ambasadorul Statelor Unite la București. Comisia se întrunește regulat, pentru luarea deciziilor curente și pentru stabilirea obiectivelor, a procedurilor de selecție, a programului de dezvoltare și a altor activități, în concordanță cu prioritățile actuale ale României. Comisia beneficiază de autonomie față de orice fel de ingerință politică, concursurile organizate bazîndu-se exclusiv pe meritele academice și profesionale ale candidaților.

Comisia Fulbright în România dorește să mențină echilibrul între artă și științe umane, pe de o parte, și științe exacte, pe de alta. Totuși, venind în întâmpinarea nevoilor specifice pe care le manifestă societatea românească în această perioadă, în timpul selecției candidaților s-a acordat o atenție deosebită următoarelor domenii: științe sociale, economie, management, administrație, științe politice, protecția mediului înconjurător, educație și sănătate.

Programul Fulbright este interesat și de pregătirea unor specialiști în do-

menii care reprezintă obiective pe termen lung ale cooperării româno-americane: studiul instituțiilor, culturii și literaturii americane.

Programul Fulbright în România

• **Burse pentru cercetători seniori** oferă posibilitatea studiilor post-doctorale în toate domeniile (cu excepția medicinei clinice). Durata burselor variază între 3 și 10 luni. Se preferă solicitanții sub 50 de ani.

• **Burse pentru Juniori** – oferă posibilitatea efectuării unor studii la nivel de masterat sau doctorat, sau a unor proiecte de cercetare în completarea studiilor deja terminate în România. Durata burselor este de 10 luni, iar solicitanții trebuie să aibă sub 40 de ani.

• **Burse pentru lectori** – pentru universitari cu experiență specializați în studii pe probleme specifice românești, se oferă posibilitatea susținerii de cursuri în universități americane, pe durata unuia sau a două semestre.

Programul Ron Brown

Este finanțat de USAID prin USIA (United State Information Agency) și administrat local de Comisia Fulbright în România și promovează întărirea democrației și economiei de piață în Europa Centrală și de Est, precum și dezvoltarea liderilor în domenii cheie din economie, afaceri, administrație, politici ale mediului înconjurător, drept, media, educație. Programul oferă oportunități de studiu la nivel de Master pentru unul sau doi ani, fiind singurul care asigură în același timp pregătire academică și profesională, în instituții sau companii din Statele Unite.

Schimburile de profesori

Programul constă în schimburi directe între profesori de liceu din România și Statele Unite. Candidații trebuie să obțină acordul liceelor și oficialităților pentru schimbul care durează un an academic. Solicitanții vor trebui să se încadreze în unul din următoarele domenii: limba și literatura engleză, științe exacte (matematică, chimie, fizică, geografie) sau științe sociale.

Burse pentru cetățenii americani în România

Programul constă într-un număr de burse acordate în fiecare an cetățenilor americani din sistemul academic pentru a susține cursuri, pentru a conduce cercetări sau pentru a-și completa studiile în România. Sînt încurajate în mod special solicitările de burse în domenii cum sînt: administrația afacerilor, marketing, management, studii americane, științe politice, administrație publică, jurnalism.

alte surse, de la guverne străine și din donații private. Universitățile străine și americane furnizează de asemenea ajutoare indirecte – supliment de salarii, cazare etc.

Din 1946, a luat parte la Program aproximativ 200.000 de persoane (70.000 de americani și 130.000 străini). Numărul anual de burse acordate variază între 4.700 și 5.000.

Deși majoritatea bursierilor Fulbright sînt studenți sau licențiați, există un procent important de persoane care nu fac parte din sistemul academic: avocați, juriști, doctori, oameni de știință, arhitecți, ingineri, ziariști, muzicieni, artiști, poeți, funcționari publici și alții.

1 august 1946 – președintele Truman semnează, în prezența senatorului Fulbright și a lui William Benton (șeful Departamentului de Stat pentru Cultură), acordul de schimburi educaționale, unul din cele mai strălucite și mai eficiente programe de burse, care va stimula, imediat după război, schimburile culturale între America și restul țărilor lumii cosemnatate ale acordului.

• Programul Fulbright a fost inițiat de Congresul SUA în 1946, „pentru a spori înțelegerea reciprocă dintre poporul american și cele din alte țări”. Numit după fondatorul lui, senatorul J. William Fulbright, acesta este primul program de schimburi educaționale inițiat de guvern. Bursele sînt acordate pe baza meritului profesional și academic.

Programul este administrat de USIA (United States Information Agency), iar politicile sînt stabilite de o comisie numită de președintele SUA, formată din 12 membri, ca și Comisia Fulbright pentru burse în străinătate. Cincizeci de comisii binaționale compuse dintr-un număr egal de cetățeni americani și

cetățeni ai țării respective supervizează programul în străinătate. În țările unde nu există comisii binaționale, programul se derulează prin Ambasada SUA, în parteneriat cu guvernul țării respective.

Programul Fulbright în America

• Sursa principală de finanțare a programului vine din partea Congresului: în anul fiscal 1995, au fost alocate 118 milioane de dolari (72% din costul programului); 46 de milioane – 28% – au provenit din

Comisia Fulbright în România

Adresa: Strada Austruului 15,
Sector 2, București
Tel: 40-1-252-4449;
40-1-252-6913
Fax: 40-1-252-6915

Pagina pe Internet:

• <http://www.usembassy.ro/BFulbright.html>

Scopul acestor burse este de asigura asistența acordată reformei educației în România. Bursele Fulbright pentru americani sînt împărțite astfel:

• **Burse pentru cercetători seniori** – include cercetare post-doctorală în orice domeniu, pe o perioadă de 3 pînă la 10 luni.

• **Burse pentru cercetători juniori** – include cercetare în orice domeniu, cu preferințe în studii românești, regionale sau americane, în științe politice, afaceri, drept, media, comunicare, sociologie, educație, pe o perioadă de 6 pînă la 10 luni.

• **Burse pentru lectori** – oferă posibilitatea susținerii de cursuri în orice domeniu al științelor umane, studiilor regionale și americane, științelor politice, afaceri, drept, sociologie, psihologie și științelor mediului înconjurător. Durata acestor burse este de unul sau două semestre.

Centrul de consiliere educațională

În cadrul Comisiei Fulbright în România funcționează un centru de consiliere educațională, The Educational Advising Center. Acesta furnizează cele mai coerente și mai sintetice informații asupra condițiilor de studiu în Statele Unite, asupra oportunităților de începere sau continuare a unor studii la toate nivelele academice. Centrul oferă informații privind sistemul educațional american, programele inițiate de colegiile și universitățile din SUA, procedurile de solicitare a acestor burse, de identificare a surselor de finanțare; tot aici sînt disponibile informații asupra testelor standardizate de limbă engleză, obligatorii pentru obținerea unor burse în cadrul Programului Fulbright (TOEFL, SAT, GMAT, GRE), disponibile și pe pagina de Internet.

Centrul este vizitat de un număr din ce în ce mai mare de solicitanți – aproape 10.000 pe an, ceea ce indică în mod clar interesul crescînd manifestat de comunitatea academică din România pentru perfecționarea cercetărilor și studiilor în Statele Unite. În 1997, 1.500 de români au plecat la studii în SUA, dintre care 1.200, licențiați.

Comisia Fulbright a inițiat crearea unor micro-centre și în alte centre universitare din România, care funcționează ca replici în miniatură ale centrului din București.

Asociația Fulbright Alumni din România

Asociația va juca un rol semnificativ în consolidarea legăturilor științifice dintre bursierii Fulbright și instituțiile gazdă din Statele Unite. Asociația este parte a rețelei similare de Alumni, din majoritatea țărilor implicate în Programul Fulbright. Aceste asociații Alumni din întreaga lume contribuie la menținerea contactelor stabilite în timpul bursei și la dezvoltarea proiectelor științifice și educaționale inițiate în Statele Unite. Asociația este găzduită în mod obișnuit de Comisia Fulbright și poate fi contactată la aceeași adresă.

OANA POPA, director executiv
al Comisiei Fulbright în România

Bursele Fulbright: cultură și educație

Vă rog să faceți o prezentare generală a rolului Comisiei Fulbright în România, a structurii sale.

Comisia Fulbright din România este un program de schimburi educaționale și științifice bilaterale între România și Statele Unite, poate unul dintre cele mai importante programe. Comisia Fulbright în România funcționează cu o echipă destul de mică, însă eficientă. Ca director executiv, am preluat acest post la 1 septembrie și lucrez cu doi coordonatori de programe, respectiv un coordonator de programe pentru bursierii americani și unul pentru bursierii români. În cadrul Comisiei Fulbright funcționează un *Educational Advising Center*, care are un consilier educațional cu o pregătire specială pe domeniu și care oferă orice fel de relații despre oportunități de studiu în Statele Unite. Mai oferă, de asemenea, și consultanță în ceea ce privește procedura de solicitare a bursei la aceste universități. În mare măsură încercăm să acoperim toate aspectele care sînt esențiale în a avea succes la o universitate din Statele Unite. Știm că procesul în general este destul de greu, concurența este mare, finanțările nu sînt întotdeauna foarte ușor de obținut, dar există niște criterii care trebuie urmate pentru a avea o aplicație de succes și noi oferim aceste informații.

Începînd de luna viitoare vom oferi niște servicii suplimentare la această consultanță, adică acces la *Internet*, niște softuri care vor fi disponibile pe calculator, astfel încît studenții să poată să învețe efectiv anumite lucruri direct de pe calculator, și nu din cărți. De asemenea, se va mai oferi și un *group advising*, va fi o anumită zi pe săptămîna cînd se va face consultanță de grup, pe o anumită temă. Acesta este un nou serviciu pe care îl vom oferi începînd de luna viitoare.

Este important să precizez că noi sîntem într-o schimbare de strategie. Programele Fulbright din alte țări ne-au luat-o puțin înainte. Pe lângă finanțările care se dau din partea Guvernului SUA și Guvernului României, pe baza acordului bilateral, Comisiile Fulbright au dreptul să-și facă propriile colecte, iar aceste fonduri pot fi folosite fie pentru îmbunătățirea serviciilor pe care le oferă Comisia, fie pentru burse adiționale. Evident, o parte din bani pot fi folosiți în beneficiul activității de consultanță educațională. Noi nu am început încă această activitate, dar este una din prioritățile noastre pentru viitorul foarte apropiat.

Există o serie de programe pentru români și una de programe pentru americani. În fond, scopul Programului Fulbright este de a facilita un schimb cultural, social, nu doar unul strict educațional academic între România și Statele Unite.

Programul Fulbright și reforma învățămîntului românesc

Aș vrea să-mi vorbiți de semnificația și rolul Comisiei Fulbright în România în creșterea nivelului, a standardului reformei învățămîntului.

În primul rînd, prin natura programului în sine, prin faptul că noi trimitem – nu numai profesori – cercetători, studenți, în primul rînd studenți, tineri, acești *Junior*s, să se expună unui sistem educațional care este total diferit, unor programe academice care sînt foarte bune, unele chiar de elită. Cunoștințele pe care ei le dobîndesc acolo ne așteptăm să le aplice în țara lor. Din păcate, nu se întîmplă totdeauna așa. Sigur că mulți sînt absorbiți de sectorul privat. Dar e chiar bine, atîta vreme cît e tot în România.

Nu sînt foarte mulți, din păcate, care se implică efectiv în reforma învățămîntului și în proce-

sul educațional. Eu sper ca, în viitor, parte din bursierii români care se duc acolo să vină cu un bagaj de cunoștințe pe care să le aplice direct în domeniul reformei fie că ea este educațională, instituțională sau economică. Mă refer la nivelul instituțiilor de stat. Pentru că experiența pe care o dobîndesc acolo este foarte valoroasă.

Reintegrarea bursierilor Fulbright în sistemul românesc

În legătură cu faptul că mulți bursieri nu se întorc neapărat în România ca să-și împărtășească experiența acumulată în Statele Unite, Programul Fulbright implică și obligativitatea de întoarcere în țară după efectuarea unui stagiului sau a unei burse?

În general, cei care pleacă cu Fulbright trebuie să se întoarcă, pentru că sînt condiționați de un anumit tip de vize. De întors se întorc, dar apoi pleacă din nou sau se întorc într-un spațiu care este complet străin de ceea ce au făcut pînă atunci. Este atîns scopul pentru care s-au dus? Aceasta este întrebarea. Bursa Fulbright oferă atîtea perspective prin prestigiul numelui ei, încît oricine te poate fura, dacă se poate spune

asa. Cei care sînt consacrați de un institut de cercetare sau într-o universitate se întorc tot acolo de unde au plecat. Însă, prin elementele noi pe care le aduc studenților, elevilor sau colegilor lor, pot contribui la reformă. Nădejdea mea este că ei chiar fac asta și chiar împărtășesc experiența pe care au avut-o și aduc o schimbare. Pentru că eu nu cred că un profesor, un cercetător sau un student care a fost expus imensității de experiență din Statele Unite nu poate aduce ceva nou și ideea ar fi ca, mai mult decît să le aducă, să le pună în practică și să ajute la schimbarea mentalității sistemelor.

Asta este reformă indirectă.

Dar este foarte valabilă.

Seminarul Fulbright de la București

V-aș mai ruga să vorbiți despre evenimentul care tocmai a avut loc, acest seminar de primire a noilor beneficiari americani ai Programului Fulbright veniți în România.

În primul rînd, vreau să vă spun că a existat un element de noutate pe care l-am mai spus: noi am încercat să facem un eveniment public din acest seminar de orientare cu ocazia sosirii bursierilor americani, pentru că nouă, și mie în prin-

cipal, ni se pare normal ca acest lucru să fie public, adică lumea trebuie să știe că există acest program prestigios care aduce studenți, profesori și cercetători americani și facilitează schimburile bilaterale, că acești oameni există în România și că funcționează în beneficiul societății. Primul element de noutate a fost publicitatea pe care am făcut-o. Al doilea element de noutate a fost că s-a făcut în cadrul *Universității din București*. Motivul pentru care am făcut această orientare acolo – și vreau să îi mulțumesc în mod special domnului rector Mihăilescu că a avut amabilitatea să ne ofere absolut toate condițiile pentru desfășurarea acestei orientări –, este că *Universitatea București* este prima universitate a țării, prima tîntă academică cu care acești oameni se întîlnesc în România. Am încercat să oferim o cît mai mare interacțiune bursierilor americani cu colegii lor români, cu mass-media, cu oamenii de afaceri. Deci, mediul de afaceri din România va trebui și el să se implice mai mult decît acum, așa cum se implică anumite corporații sau firme, în stimularea culturii și educației, a schimburilor culturale și educaționale.

Asta s-a văzut și din lucrările seminarului și prezentările făcute.

Am căutat să aducem un număr cît mai variat de vorbitori, din cît mai multe domenii, nu doar din educație, nu doar din învățămînt sau din cultură, lucru care a fost apreciat de americani. Ei chiar au spus: „Ni s-a dat o bucăciță din fiecare aspect din România, ceea ce pe noi ne-a ajutat foarte mult“.

Ați dorit să împăcați diferențele.

Exact. Și chiar asta este și ideea programului, de a facilita comunicarea transculturală. Și ce altă modalitate mai bună decît a aduce efectiv oameni care reprezintă o idee și pot să le prezinte acest lucru? Misiunea noastră este să le oferim o experiență cît mai bogată. Dar nu le-o putem oferi noi direct. De asemenea, și-au mai exprimat dorința de a organiza mai des decît o dată pe an activități de grup – seminarii, conferințe etc. Chiar azi am pus bazele unui asemenea eveniment care probabil se va desfășura în ianuarie. Va fi o Conferință Fulbright, a cărei idee va fi de a aduce tot grupul împreună. Se vor face probabil două secțiuni, una de business-economie și alta de științe sociale, cred. Un alt eveniment pe care îl vom organiza în toamna aceasta va fi semnarea noului acord Fulbright dintre Guvernul României și al SUA, care, de asemenea, va fi marcat printr-un moment „publicitar“ și o conferință de presă; detaliile nu vi le pot da acum. Ideea este de a ieși mai mult în lume cu acest program, pentru că în alte țări ei are un asemenea prestigiu, încît deschide absolut orice ușă. La noi, încă...

Lumea nu știe.

Lumea nu știe exact ce și cum este. De aceea, inițiativa dumneavoastră de a face acest supliment este lăudabilă. Trebuie să ieșim puțin în public prin mass-media, prin *Internet* – acesta este un lucru pe care l-am dezvoltat acum, în ultimele două săptămîni. Am făcut o pagină nouă pe *Internet*, încurajez pe toată lumea să o viziteze. Foarte multe din informațiile pe care le avem aici la Comisie le-am comutat în pagina de *Internet*. Cu toate universitățile am avut o colaborare foarte bună și pot spune că pînă acum ei au fost printre puținii promotori ai programului nostru. Pentru că în general în mediul academic universitar programul nostru se știe, ideea este să se știe și în celelalte: nu poți separa educația de celelalte domenii.

Și de spațiul public în general.

Dacă vrei să ai calitate, trebuie să ai educație bună și asta contribuie incontestabil la mersul societății.

Doresc să profit de această ocazie ca să mulțumesc președintelui Constantinescu că a adresat un mesaj, în ciuda agendei sale foarte încărcate. Știu că dînsul, ca profesor universitar, ca fost rector al *Universității București*, ca o personalitate culturală recunoscută internațional, apreciază acest program foarte mult și se și vede din mesajul dînsului. Mă bucur foarte mult că avem sprijinul acestei instituții.

Interviu realizat de Raluca Mărculescu

Programul Fulbright -

Pe 29 septembrie, în Aula Magna a Universității București a avut loc ceremonia de deschidere a seminarului de orientare organizat de Comisia Fulbright din România. Au participat reprezentanți ai Ambasadei SUA la București, ai Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Educației Naționale, ai Universității București și ai altor instituții academice din România.

Printre vorbitori s-au numărat Ioan Mihăilescu, rectorul Universității București, Șerban Stati, director general în Ministerul Afacerilor Externe, Irinel Chiran, director relații internaționale în Ministerul Educației Naționale, Rebecca Davis, fostă bursieră Fulbright, Ionel Haiduc, fost rector la Universitatea „Babeș Bolyai”, fost bursier Fulbright. Publicăm în continuare fragmente din luările de cuvânt.

Calități profesionale și academice într-o competiție deschisă

IOAN MIHĂILESCU, rectorul Universității din București: Programul Fulbright reprezintă pentru România, pentru Universitatea din București, pentru celelalte universități din țară, pentru multe institute de cercetare, un lucru deosebit. România a devenit beneficiara Programului din 1960, când s-au pus bazele acordului guvernelor român și american pentru bursele Fulbright și zeci de profesori din această universitate și din alte universități au avut posibilitatea să petreacă câteva luni sau chiar mai mult timp în prestigioase universități din Statele Unite. Pentru mulți dintre ei, cel puțin până în 1989, aceasta reprezenta realizarea unui vis extraordinar: posibilitatea să ia contact cu lumea științifică normală, să-și ridice nivelul de calificare profesională, să stabilească noi contacte profesionale și umane. La întoarcerea în țară, faptul că au beneficiat de o bursă Fulbright reprezenta ceva care putea fi pus cu mândrie pe orice carte de vizită. Prin intermediul burselor Fulbright, au fost introduse curente științifice, realizări ale școlilor științifice în România. Studenții au beneficiat, la rîndul lor, de calificările pe care le-au obținut bursierii Fulbright în universitățile americane. Unii dintre bursierii Fulbright nu s-au mai întors. Acest aspect este ambivalent. Pe de o parte, a reprezentat o pierdere pentru România că unii dintre cei mai calificați specialiști nu au mai venit să lucreze în universitățile românești, pe de altă parte, a reprezentat un

motiv de mândrie, pentru că cei care au rămas în Statele Unite au rămas să lucreze ca profesori la universitățile americane sau în marile laboratoare de acolo. După calculele mele, câteva zeci de bursieri Fulbright au devenit profesori de matematică, fizică, chimie, științe sociale în Statele Unite, fapt care probează că școala românească inițială care i-a format este destul de bună.

Cea de a doua direcție a Programului, venirea bursierilor Fulbright din Statele Unite în România, a fost benefică pentru universitatea noastră și pentru celelalte universități. Pentru americanii veniți în România bursa Fulbright a reprezentat o posibilitate de a lua contact cu realitățile, cu lumea științifică din România și, totodată, a constituit un prilej de a pregăti cărțile pe care ei le-au publicat ulterior în Statele Unite. Multe lucrări importante din domeniul istoriei, antropologiei, științelor politice, științelor sociale au fost pregătite și publicate cu ajutorul Programului Fulbright. Așteptăm cu nerăbdare prelungirea sau noua formă pe care o va lua acordul privind Programul Fulbright și sperăm că și în viitorii ani, uni-

versitarii din România vor putea beneficia în aceeași măsură de Programul Fulbright. Doresc să mulțumesc Ambasadei Statelor Unite la București și Comisiei Fulbright pentru atenția și insistența cu care sînt organizate atît plecările românilor în State, cit și venirile americanilor în România. O remarcă finală: unele programe, cum au fost cele de științe politice pe care noi le-am dezvoltat după 1990, le-am dus la capăt în principal cu ajutor american, prin intermediul Programului Fulbright.

Comisia Fulbright a consolidat relațiile româno-americane

ȘERBAN STATI, director general în MAE: După cum probabil știți, MAE, pe care îl reprezint aici, este principalul reprezentant al autorităților române în cadrul Biroului de schimb româno-american bazat pe Programul Fulbright și a cărui înființare a fost decisă în 1992 de guvernele României și Statelor Unite. Vreme de șase ani, activitatea Biroului Fulbright româno-american s-a lărgit, diversificat și consolidat continuu. Bunele rezultate obținute au permis anul acesta trecerea la negocierea, actualmente foarte

avansată, a unui nou acord guvernamental pentru transformarea Biroului existent într-o adevărată Comisie româno-americană. România, ca și alte țări central și est-europene, a avut și are foarte mult de câștigat în urma implementării Programului Fulbright, îndeosebi prin creșterea numărului de bursieri și diversificarea domeniilor de studiu și cercetare. În cazul asistenței acordate țării noastre prin Programul Fulbright, accentul este pus în mod pragmatic pe eliminarea unor carențe care au apărut și s-au agravat în România în deceniile dominației comuniste în domenii vitale, precum management, științele economice și politice, științele juridice, administrația publică. Doresc să exprim speranța că numărul de burse Fulbright acordate persoanelor din România va crește și în viitor, cel puțin la un nivel comparabil cu numărul de burse acordat celorlalte state central și est-europene. Filozofia Programului Fulbright este aceea de a contribui la o mai bună cunoaștere și colaborare reciprocă între națiuni, stimulînd calitățile individuale, profesionale și academice într-o competiție deschisă și, în același timp, subliniez, simpatetic. La bază stă principiul avantajului mutual.

MEN se bazează pe principiul avantajului mutual

IRINEL CHIRAN, director relații internaționale în Ministerul Educației Naționale: Este necesar ca universitățile să treacă de la o politică de dezvoltare extensivă la una de cercetare și performanță științifică pentru a îmbina utilitatea socială cu cunoștin-

tele. Există un mare sprijin internațional pentru extinderea reformei învățămîntului în România. În acest sens, activitatea Comisiei Fulbright în România este foarte cunoscută și în cel mai înalt grad apreciată. Dacă Comisia actuală a fost stabilită în 1993, am avut însă reprezentanți Fulbright și mai devreme, în anii '60. Programul Fulbright se bazează pe principiul avantajului mutual, așa cum a fost stabilit și structurat pentru ajutorare prin conlucrarea guvernelor american și român, avînd drept principal scop cooperarea intelectuală. Atît pentru intelectualii români, cit și pentru cei americani, schimbul de idei și de experiență este benefic. Este o experiență interculturală care duce la o cunoaștere mai bună între popoare. Ministerul Educației din România, Andrei Marga, urează succes acestui seminar și activității viitoare a reprezentanților Fulbright americani.

Fulbright: o problemă de percepere a diferențelor culturale

REBECCA DAVIS, fostă bursieră Fulbright: Eu sînt unul dintre americanii care

Aula Magna a Universității din București - grupul de profesori și cercetători americani din cadrul Programului Fulbright, 1998-1999

o experiență interculturală

au venit în România și au rămas. Sint în România din 1992. Văd aici figuri cunoscute, cu care am fost colegă o vreme, pentru că am predat la *Universitatea din București*. Eu și fiica mea am venit aici pentru 20 de luni și pot să spun că experiența mea a fost bogată, așa încât încă nu am ajuns acasă pînă acum. Dar intenționez să o fac, cel puțin așa spun tuturor. Unul dintre lucrurile pe care le-a spus ambasadorul Rosapepe și care mi se pare foarte important în contextul succeselor programelor *Fulbright* este că poporul român este foarte intelectual și spiritual. Este un lucru important, de care trebuie să țineți cont atunci cînd vă organizați munca și cînd vă dezvoltați propriile proiecte aici, în România. Aș vrea să fac câteva comentarii în ceea ce privește aria vieții universitare, domeniu important, cînd mă refer la România. Eu am predat la *Asistență Socială (Social Work)*. Școlile românești de sociologie au fost închise în '69 și au fost redeschise odată ce românii au început să construiască o nouă societate. E o foarte bună ocazie pentru a dezvolta un *curriculum* în acest domeniu universitar și elaborarea lui continuă și azi. În ceea ce privește viața universitară, este necesară în continuare o schimbare reală. Pentru mulți, printre care se includ bursierii *Fulbright*, dar și voluntarii cu care am lucrat, a fost o perioadă de lucru dur în acest domeniu. În mod particular, în domeniul structurii administrative, lucrurile s-au schimbat. Cînd fiica mea se ducea la școală aici, în România, avea programul școlar deja stabilit cu 6 luni înainte. Orarul a căpătat mai multă flexibilitate și a devenit posibil ca în cadrul lui să se facă modificări. Bursierii *Fulbright* au întâmpinat și dificultăți în România. Studenții din România au alt program, alte ore, alte cursuri, există diferențe între examenele și cărțile de aici și cele de acasă, dar s-au izbit și de diferențele culturale, de mentalitate, de limbă – probleme de traducere și înțelegere. Am văzut că și studenții de aici au o multime de dificultăți. Unii dintre ei nu aveau locuri de cazare, cereau camere, uneori nu găseau. Dar am observat că în cițiva ani s-au plins mai puțini de aceste probleme. Cred că domeniul care a fost într-adevăr satisfăcător pentru mine în particular în ceea ce privește predarea a fost metodologia – românii sint latini și pasionați și iubesc conlucrarea, participarea. Pentru că domeniul în care am lucrat este unul practic, întotdeauna trebuia să practicăm diferite jocuri interactive și studenții erau într-adevăr receptivi, chiar mai mult decît studenții

mei din SUA. Întotdeauna gîndirea critică, rezolvarea problemelor, discuțiile deschise erau binevenite și foarte importante. Studenții păreau să spună: „Este ceva nou, dar îmi place”. În ultimii 4 ani am fost foarte implicată în formarea (*training*), în special în aria sectorului nonprofit și am înțeles același gen de reacție. Sint într-adevăr interesați să dobîndească noi cunoștințe și noi metode pentru a aplica cunoștințele dobîndite în practică. Alte arii în care am întâmpinat dificultăți, dar în care am putut să-mi aduc contribuția au fost *Resursele și materialul informativ*. În unele domenii, nu în toate, se simte într-adevăr lipsa documentației românești. Există mult material importat, materiale traduse, care nu pot reflecta realitatea românească. În domeniul informației, în ceea ce îi privește pe români, așa cum am observat atît în activitatea mea de predare, cît și în cea de formare, există o nevoie de a înțelege cum poate fi mai bine structurată și organizată informația, fie ea informație scrisă sau expunerii orale. Dar există și o dorință mare de a învăța. Cîteva concluzii pentru a stabili ocazia realistă a acestei situații: cred că mulți dintre noi venim cu ideea de a reforma sistemul, de a-l schimba, fie cel de examinare, fie în structura orolorel etc. Și adesea m-am simțit frustrat, dar mi-am dat seama că nu este unicul lucru pentru care eram aici. Relațiile personale cu studenții sint foarte importante. Mi s-a întîmplat ca foștii mei studenți să fie actualii mei colegi și își aduc aminte de experiența de a fi avut profesori americani – nu e vorba numai de mine – și ei vorbesc și acum despre contribuția acestor profesori de a le deschide alte orizonturi. Și asta mi s-a părut foarte important. Studenții mei au acum ocazia de a merge prin țară. Eu conlucrez acum în munca mea socială cu oficialitățile locale, care sint mult mai dispuse să colaboreze. Legislația s-a mai schimbat în ultimii ani și astfel am vizitat multe dintre locurile frumoase ale României: Suceava, minăstirile, Delta Dunării, Maramureș, multe dintre ruinele romane din Sălaj și Constanța și am spus multor cunoscuți să viziteze România. Din păcate, modul cum este gîndită oferta turistică aici nu vă avantajează. Mai aveți mult de lucrat aici. Dar oamenii sint minunați și țara este frumoasă. Există multe alte posibilități de a vă implica în diverse activități în România și unul dintre ele este sectorul nonprofit. România are un sector nonprofit foarte vast. Eu am fost implicată în SUA în multe proiecte care priveau dezvoltarea sectorului nonprofit,

Mesajul președintelui României, EMIL CONSTANTINESCU, cu ocazia seminarului desfășurat sub egida Programului Fulbright

Cu regretul că nu am posibilitatea de a participa alături de dumneavoastră la acest eveniment, vă rog să considerați mesajul meu drept expresia aprecierii deosebite pe care o am pentru Programul *Fulbright*.

Doresc, în primul rînd, să-mi exprim recunoștința, ca om de știință și profesor universitar, pentru sprijinul acordat numeroșilor cercetători și universitari români care au beneficiat de-a lungul anilor de burse *Fulbright*. În fața lor s-au deschis larg porțile cunoașterii, iar demersul lor științific s-a concretizat și s-a împlinit și datorită sprijinului acordat de programul inițiat de acest mare vizionar al secolului XX care a fost senatorul american William Fulbright.

Succesul de care se bucură Programul *Fulbright* la scară mondială demonstrează viabilitatea principiilor care stau la baza lui, și anume, că educația este esențială în menținerea libertății și democrației, la fel cum sint schimbările educaționale în reducerea suspiciunii, încurajarea înțelegerii reciproce și avansarea

cooperării internaționale.

Acum, mai mult ca niciodată, Programul *Fulbright* oferă acel cadru necesar și benefic în care cunoașterea este chemată să aducă mai multă înțelegere, mai multă rațiune și mai multă compasiune în această lume în continuă și rapidă schimbare.

Revoluția din Decembrie 1989 a deschis granițele țării și spiritul cunoașterii a fost descătuseț din lanțurile regimului comunist.

În cadrul Programului *Fulbright* în România, în anul universitar 1998/1999, 20 de cercetători și universitari din Statele Unite au primit burse în economie, istorie, antropologie, drept, psihologie și reforma educației.

Doresc să le urez să continue pe drumul deschis acum 5 ani, odată cu înființarea *Comisiei Fulbright* pentru România, pe calea cunoașterii și înțelegerii reciproce pe care o străbatem împreună, români și americani, animați de aceleași valori și idealuri.

29 septembrie 1998

proiecte care priveau economia, mediul inconjurător, dezvoltarea comunitară, drepturile omului. Aici trebuie creat un mediu economic care să favorizeze acest sector. Multe organizații au nevoie de înzestrare tehnică, au nevoie de material. Vă lansez provocarea de a vă implica în acest domeniu, în special în activitățile practice

Există un mare interes pentru tot ce este american

IONEL HAIDUC, *Universitatea Cluj*, fost rector la *Universitatea „Babeș-Bolyai”*, fost bursier *Fulbright*. Aș vrea să punctez cîteva diferențe între viața universitară americană și viața universitară românească. Am văzut că universitățile românești nu posedă frumoasele campusuri universitare pe care le au universitățile americane. În orașele universitare – București, Cluj, Timișoara – universitățile sint răspîndite în mai multe clădiri de-a lungul intreregului oraș și trebuie să te muți dintr-un cartier în altul, în funcție de o specialitate sau alta. Cîteodată este bine. Cu această ocazie vezi orașul.

Dar este mai puțin eficient decît în universitățile americane, unde în cîteva minute poți găsi orice sector – bibliotecă, birou – al universității. Cît am fost rector al *Universității din Cluj* visul meu era să construiesc un campus universitar în stil american la o distanță de cca 15 km de Cluj – distanță mică la standarde americane –, dar unii dintre colegii mei, în special cei de la *Economie* sau *Drept*, au fost împotriva pentru că voiau să rămînă în oraș. Mulți dintre ei erau implicați în afaceri sau lucrau și la *Curtea de Justiție*. Așa că proiectul a căzut. Un alt aspect pe care aș dori să-l menționez se referă la organizarea administrativă. În America, în 19 state șeful universității este președintele – o poziție foarte importantă și probabil nu mulți profesori sau studenți ajung să-l vadă și să-l viziteze la birou. În România, directorul universității se numește „rector” și el este în mod semnificativ mai solicitat, oricine îl poate aborda și, dacă ai vreo problemă, nu trebuie să eviți să vorbești cu el. Vei fi binevenit și el te va asculta. În America, președintele universității se numește în numeroase zone „decan”. În România există o confuzie cînd vorbim despre decan. El este un șef de departament (sector), în România decanul este „directorul” unei facultăți. În România există un prorector care ocupă în mare parte poziția decanului american. Se ocupă de problemele academice, de știință, de cazare. Un alt lucru diferit în America și România este organizarea. În America avem departamente de matematică, de fizică, etc. În România, „facultățile” sint ramuri ale universității – *Fa-*

cultatea de Fizică, de *Chimie* și altele – în timp ce în SUA „faculty” înseamnă „profesori”, „echipă profesorală”. O altă diferență semnificativă este aceea că în universitățile americane întîlnim un *Professor* – profesor universitar –, însoțit de un grup de asistenți și de doctoranzi-cercetători. În România, numărul asistenților universitari din jurul profesorului este foarte limitat, iar studiile de doctorat cuprind un număr foarte mic de studenți. Ele sint considerate mai degrabă studii post și extra-universitare. Acești studenți pot fi și asistenți ai profesorului, angajați cu normă întreagă. În schimb, poți găsi mai mulți studenți la *master*, termen destul de nou în România, introdus în ultimii ani, și el reprezintă un pas în pregătirea lor pentru o carieră științifică. Trebuie să vă spun dumneavoastră că lucrînd cu studenții, la orice nivel, îi veți găsi foarte entuziaști – nu pe toți, dar cei mai mulți au un real interes pentru tot ceea ce este american și aceasta pentru că în timpul regimului comunist un profesor american era ceva extrem de rar și aproape interzis. Acum studenții noștri, cei de la secțiile de limba engleză, dar nu numai, sint cu adevărat doritori să aibă un profesor american, să discute cu el, să afle mai multe despre adevărata Americă, și nu despre cea pe care o văd în filmele hollywoodiene, care nu reflectă exact viața și societatea americană. Filme hollywoodiene întîlnești frecvent în România, pe orice canal TV, și atunci cînd știi acest lucru este o provocare să prezinți oamenilor adevărata Americă.

IOANA IERONIM, coordonator de program Comisia Fulbright

Un program care deschide multe porți

Într-un moment al istoriei când instituții, comportamente și modalități de comunicare sînt într-un proces de reinventare, de reevaluare, când dialogul româno-american a scăpat din ritualul minimal al războiului rece – la prim-planul relațiilor dintre cele două guverne se adaugă substanța acum extrem de semnificativă a dialogului dintre variate instituții și persoane individuale. Abia țesătura difuză, mereu mai amplă și mai coerentă a acestei comunicări profesionale, umane, instituționale în domeniul academic, privat, al educației și cercetării, va da naturalețe, eficiență și relevanță comunicării dintre noi și America. Senatorul Fulbright a propus acest program de schimburi academice, într-un spirit vizionar, iluminist ai zice, sub presiunea specială a anului 1946. „Extrem de complex ca acțiune, de o unică simplitate a mesajului și o mare frumusețe a rezultatului”, cum spunea mai demult un lider al

lorile altui popor, m-au făcut să-mi înțeleg mai bine propria țară...” se regăsesc în multiple variațiuni de-a lungul anilor, în mărturiile participanților la acest program.

Arnold Toynbee

„Împreună cu Planul Marshall, Programul Fulbright este un alt plan generos și plin de imaginație care a apărut în lume de la sfîrșitul războiului”.

Există în Statele Unite figuri de marcă ale lumii universitare și științifice americane pentru al căror destin profesional și uman șansa de a avea o bursă Fulbright a fost absolut semnificativă – Virgil Nemoianu, Matei Călinescu, Marcel Pop-Corniș, Ciprian Foiaș... ca să enumerăm doar cîțiva. Există în Statele Unite un corpus de specialiști în studii române – zeci de profesori și autori cărora li se datorează o bibliografie impresionantă de titluri dedicate României pe cele mai diverse teme. Mulți dintre ei constituie, ei înșiși, resurse de referință în Statele Unite, când este vorba despre țara noastră. Unii dintre ei au biblioteci specializate în carte românească și despre România, care pot fi utilizate de studenții și cercetătorii americani care vor să se specializeze în spațiul românesc. Keith Hitchens, autorul mai multor volume extrem de importante de istorie a României, este și primul american venit în România pe schimburi Fulbright – în 1960. Dar apoi... Sherman David Spector, Glenn Torrey, James Augerot, Charles Carlton, Donald Euler, Paul Hiemstra, Ladis Kristof, David Funderburk, Katherine Verdery, Gail Kligman, Peter Gross, Radu Florescu, George Ursul, Paul Michelson, Adam Sorkin, Walter Bacon... ori Mark Temple, care conduce biroul IREX la București, și Kurt Treptow, care conduce Centrul de Studii Române la Iași. Și această enumerare este, desigur, cu totul parțială și nu notează o serie de alți specialiști care continuă să studieze fenomenul românesc în materie juridică, sindicală, de organizare politică etc., etc.

Am preluat de puțină vreme funcția de coordonator pentru profesorii și cercetătorii americani veniți în România pe programul Fulbright. Privindu-i la sosirea pentru noul an universitar, m-am întrebat cîți dintre ei vor rămîne atașați pentru mulți ani, poate pentru todeauna, de interesul pentru o tematică sau alta privind țara noastră. Tinerii cercetători urmăresc practic să realizeze un doctorat. Iar acesta va deveni, în multe cazuri, un volum publicat – în care este vorba despre România. Lectorii seniori afiliați la

Ronald Reagan, fost președinte al SUA

„Există o știință în fiecare dintre noi, care apare la vîrsta potrivită și care poate să ne lumineze restul vieții, înălntrindu-ne idealurile, adîncind toleranța, mîndrindu-ne cunoașterea a lumii. Schimburile culturale și educaționale, în special între tineri, furnizează oportunitățile perfecte pentru ca această prețioasă știință să se dezvolte, făcîndu-ne cetățeni ai lumii, mai sensibili și mai înțelepți.”

universității românești se implică în efortul predării și, în anumite instanțe chiar explicit, în demersuri concrete pentru reforma educației. „Acțiunea” are complexitate, fiindcă este vorba de oameni care locuiesc aici pentru un întreg an universitar și se află în contact cu tot ceea ce poate să facă farmecul – dar și dificultatea – traiului într-o țară diferită de ceea ce au ei acasă. Diferențe culturale, diferențe materiale, diferențe de

comunicare.

Este începutul anului, încă – și contactele sînt în formare. Intenția noastră, din partea Comisiei Fulbright, este să facem astfel încît experiența acestor oameni în România să fie relevantă pentru fiecare dintre ei – și cît mai utilă instituției, catedrei, studenților, colegilor cu care vin în contact. Nici unul dintre ei nu a venit aici din indiferență, ori cu intenția inacțiunii, ci dimpotrivă. Formați într-o serioasă disciplină a muncii academice, fiecare dintre ei are disponibilitatea mentală de a se adapta și de a participa la schimbare, la formarea tinerelor generații, la descifrarea adevărurilor lumii noastre, la schimbul de opinii. Este modelul Fulbright – pe care l-am putut într-adevăr regăsi în fiecare dintre cei de curînd sosiți de peste ocean.

În acest an, avem 20 de participanți americani

Henry Kissinger, fost secretar de stat

„Schimbul Fulbright este un concept expansiv, fondat pe o viziune globală. Un program care a promovat solidaritatea Vestului susține acum schimburile dintre Statele Unite și peste 120 de alte țări. Acest lucru ne ajută să stăpînim interdependența crescîndă a lumii.”

la program, afiliați la universitățile din București, Cluj, Timișoara, Brașov și Tîrgoviște – și 30 de participanți români, plecați în toate zonele Statele Unite. Intenția este ca, în anii viitori, numărul lor să crească și să fie atinse zone mai largi și cît mai semnificative pentru interesele noastre de dezvoltare academică, profesională, economică.

Bursierii Fulbright în România – anul universitar 1998-1999 –

- Ellen Dwyer, lector, științe juridice, Indiana University
 - Kathryn Frost, lector, științe ale educației, University of Texas, Austin
 - Joella Gipson, lector, științe ale educației, Wayne State University, Detroit
 - Kenneth G. Hallgren, lector, științe economice, Wayne State College, NE
 - Gary E. Holcomb, lector, studii americane, Armstrong Atlantic State University
 - Timothy L. Wilson, lector, economie-bussines, Clarion University of Pennsylvania
 - Toby Blandford Smith, lector, jurnalistică, Albuquerque Journal, NM
 - Sabina Crisen, cercetător junior, istoria artei, George Washington University, DC
 - Jack Friedman, cercetător și lector junior, antropologie, Duke University, NC
 - Camelia Maianu, cercetător junior, asistență socială, University of Utah
 - Miruna Pătrășcanu, cercetător junior, legislație economică, Johns Hopkins University
 - Kashif Iqbal, lector, asistență socială
 - Sana Loue, lector, științe medicale, Case Western Reserve University
 - Nina Pascal, lector, economie-bussines, Denison University, OH
 - Gregory John Petrakis, lector, economie-bussines, University of Missouri
 - Colin H. Quigley, lector, cercetător, antropologie, UCLA
 - Shari Rubin, cercetător junior, studii evreiești, UC Berkeley
- Programul de schimb de profesori:
- Delia Lichardopol, Technical Career Institute, New York, NY
 - Spenser Salas, Cardozo Senior High School, Washington DC

Bill Clinton, președintele SUA

„Nimeni dintre cei care au trăit în a doua jumătate a secolului XX nu ar putea să nu observe impactul enorm al programelor de schimburi educaționale pentru viitorul tuturor țărilor. Am lucrat în tinerețe pentru președintele Comisiei de Relații Externe a Senatului, senatorul Fulbright. Acum există un program de burse care-i poartă numele și care a schimbat efectiv întreaga direcție a politicilor în multe țări.”

Comitetului Internațional, programul de schimburi Fulbright are astăzi, pentru țara noastră, un teren de dezvoltare fără precedent. Dacă cei care mergeau pe schimburi Fulbright – și români și americani, înainte de 1989 – aveau rolul de a nu lăsa cortina de fier să etanșeze complet lumile noastre una față de cealaltă – astăzi participanții la acest program au șansa de a participa la reconsiderarea mutuală a celor două lumi și la reconstrucția sistematică a unor întregi zone de activitate educațională, academică, profesională și in-

Helmut Kohl, fost cancelar al Germaniei

„M-am numărat printre studenții unei generații care nu-și dorea altceva decît obținerea unei burse Fulbright.”

Süddeutsche Zeitung

telectuală.

De altfel, cum s-a observat de atîtea ori, programul de schimburi academice Fulbright a avut un aport mult mai real, de substanță și durată, decît alte forme ale dialogului româno-american. Bursele – fie că este vorba de tineri cercetători, sau de lectori, și specialiști – se acordă pe baza potențialului și excelenței profesionale. Însă o condiție în plus pentru a cîștiga o bursă Fulbright este și disponibilitatea celui care o solicită pentru a intra în comunicare cu o lume diferită de a sa, dorința de a împărtăși idei și preocupări diferite de ale țării sale, probabilitatea ca perspectiva internațională dobîndită cu ocazia stagiului Fulbright să devină relevantă în orizontul uman și profesional de acasă, la întoarcere.

Am avut ocazia de a înlîni, în ani, autori și specialiști americani și români de cea mai mare distincție, a căror carieră a debutat, cîndva, cu o bursă Fulbright. Replici de genul: „Experiența Fulbright a avut o valoare inestimabilă pentru cariera mea”, ori „statutul Fulbright mi-a deschis multe porți”, ori „prilejul pe care l-am avut, datorită programului Fulbright, de a lucra într-o universitate străină, de a mă apropia de viața și va-

RICHARD AKER, atașat cultural, Ambasada SUA în România

„Programul Fulbright a rezistat la proba timpului“

Care este rolul Programului Fulbright în cadrul relațiilor bilaterale româno-americane?

Programul de schimburi educaționale Fulbright este una dintre cele mai importante activități în sensul continuității relațiilor româno-americane. Prin schimburile dintre bursierii români și americani, România reușește să întrețină relații din ce în ce mai strânse cu lumea academică din America și din restul lumii. În ultimele decenii, și în mod special după 1989, sute de bursieri Fulbright români au avut prilejul de a cunoaște și participa la cele mai noi cercetări și evoluții teoretice dezvoltate în spațiul academic de pe tot cuprinsul Statelor Unite și au trăit personal experiența societății americane în întreaga ei diversitate. La rândul lor, bursierii americani care vin în România au ocazia de a observa direct, la sursă, dificultățile tranziției de la comunism la democrație, de la eco-

nomia planificată la piața liberă. Putem spune chiar că ei devin participanți activi la schimbare.

Cînd a venit cu ideea unui program de schimburi academice la nivel mondial, acum peste o jumătate de secol, senatorul Fulbright a gădit acest program ca pe un mijloc pus la îndemina societăților și popoarelor ca să ajungă la înțelegerea reciprocă necesară pentru a menține pacea în lume. Acest spirit ne animă și astăzi. În plus, programul oferă prilejul de îmbogățire și dezvoltare a universului personal, ceea ce reprezintă pentru participanții Fulbright un beneficiu important, mai presus chiar decît obținerea unui grad universitar.

Reciprocitatea ocupă de asemenea un loc proeminent în filosofia Fulbright. Ambele națiuni contribuie, în mod autentic, la acest program, însă în moduri diferite, fiecare conform cu propria situație.

Care este rolul dumneavoastră și al

serviciilor culturale americane în dezvoltarea Programului Fulbright?

În momentul de față, noi reorientăm activ Programul Fulbright spre domenii relevante pentru nevoile societății românești în această perioadă dificilă. Punem un accent relativ mai mic pe științele exacte, în favoarea unor domenii ca: științele sociale, drept, administrație publică și afaceri. Acestea sînt lucrurile de care românii au mai multă nevoie acum.

Românii vor avea mai multe posibilități de studiu în Statele Unite

O altă direcție nouă – pe care o vom urmări din ce în ce mai mult în următorii cîțiva ani – este co-sponsorizarea. Începem să căutăm sponsori – corporații și instituții – care să susțină o parte din cheltuielile necesare trimerii studenților și absolvenților români la studii în Ame-

rica, în domenii relevante pentru aceste instituții. Programele Fulbright dintr-un număr de țări occidentale se conduc de ani de zile în acest fel. Este, de altfel, un mod prin care aplicația practică efectivă devine o componentă esențială a studiului academic.

Aceste fonduri din afară vor fi de natură să mărească bugetul asigurat de către guvern și vor crea mai multe posibilități pentru români să studieze în Statele Unite.

Programul Fulbright a rezistat la proba timpului: ambele guverne sînt angajate azi în continuarea și dezvoltarea sa. Noul acord pe zece ani care urmează să fie semnat în curînd de către guvernele noastre reflectă acest fapt. Sînt absolut optimist în ceea ce privește viitorul schimburilor Fulbright în România.

Interviu realizat de Raluca Mărculescu

Cîteva mărturii din partea unor lectori americani Fulbright care și-au început activitatea în România în această toamnă

Kathryn Frost

Sper să contribuie la această cultură

În mai puțin de o lună și jumătate, programul Fulbright și reputația lui sonoră în comunitate mi-au deschis o întreagă lume de oportunități. În calitate de psiholog în domeniul educației, am avut plăcerea să lucrez cu ministrul Educației Naționale, cu Proiectul de Educație Civică, cu licee din București și cu Universitatea din București. De vreme ce România progresa pe drumul reformelor democratice și în domeniul educațional, curricular, mi-a făcut o deosebită plăcere să lucrez cu oameni inteligenți, creativi, pentru a duce la materializarea obiectivelor reformei.

Programul Fulbright reprezintă un „schimb“; sper că am început să contribuie la această cultură, la fel cum și ea mi-a oferit atîtea mie. Pentru că mă consider un student etern în materie de experiență umană, mă bazez pe oportunități speciale pentru a înțelege diversele interacțiuni cu oameni și evenimente noi. Sînt pentru todeauna îndatorată programului Fulbright, datorită faptului că mi-a permis acest „prim-plan“ al schimbului intercultural, că mi-a dat ocazia să observ, să întreb, să înțeleg și să întreb din nou – așa cum trebuie să se întîmple în cadrul comunicării deschise, globale.

Kashif Iqbal

Asistența socială în România

Eu predau cursuri de asistență socială, materie care a fost introdusă recent în curriculumul universităților românești. Facultățile sînt în general structurate pe echipe multidisciplinare, compuse din lectori și profesori specializați în alte discipline – psihologie, psihiatrie și sociologie. Preparatorii și asistenții însă au absolvit în majoritatea cazurilor cursurile de asistență socială. Facultatea de Asistență Socială a Universității „Babeș-Bolyai“ din Cluj a depus mari eforturi pentru integrarea celor mai buni absolvenți ai săi în rîndul cadrelor universitare. Posturile de preparatori sînt rezervate „celor mai competenți“.

Principalul scop, în calitate de lector, este să predau cursuri de asistență socială într-o perspectivă multiculturală. Totuși, ca asistent social, trebuia să mă ocup și de nevoile specifice ale acestui domeniu în România. Am ajuns la concluzia că organizațiile non-guvernamentale nu sînt

Prima Comisie pentru burse Fulbright, în care este prezent și senatorul Fulbright.

suficient reprezentate, deși ele constituie o cale extrem de eficientă pentru obținerea unui impact considerabil în comunitate. În România există puține organizații care, în afara muncii directe cu grupuri mici, se ocupă de tratarea întregii comunități ca entitate.

Proiectul meu, ca lector la Facultatea de Asistență Socială din Timișoara, este să predau un curs de management în domeniu, pentru absolvenți – ceea ce include metode de planning al proiectelor, coordonarea voluntarilor și echipelor de lucru, administrarea proiectelor, evaluare, colecte de fonduri etc. Intenția mea este să combin într-un singur curs metodele de planificare și de organizare comunitară, în speranța că absolvenții vor dobîndi astfel abilitățile necesare trasării, implementării și administrării proiectelor de asistență socială.

Toby Smith

Cumpără pînă nu mai poți!

Steagul României ar trebui să conțină pe lingă cele trei culori, un simbol similar cu seceera și ciocanul – după mine, acesta ar fi două seceșe încrușișate. Cumpărăturile în România se fac cum respiri. Nu poți rezista mai mult de două minute fără ele.

Pentru un bursier Fulbright situația este neobișnuită, pentru că în Statele Unite se fac cumpărături cel mult o dată pe săptămînă. Mă opresc la

un super-magazin, pun mîna pe un cărucior și îl umplu pentru zece-douăspreze zile.

Inconvenientul major în România îl reprezintă vînzătorii. Încerc să evit funcționarii morocnoși – destul de greu, pentru că sînt peste tot –, nostalgici ai regimului comunist, care mormăie prețului unei pîini, de pildă, și se înfurie dacă nu înțeleg imediat sau dacă nu le dau banii potriviți.

Ca bursier Fulbright, am învățat, în România, să arăt cu degetul cînd vreau să cumpăr ceva. În America gestul e un semn al lipsei de educație, dar aici trebuie să-l fac – nu pot cunoaște încă termenul pentru fiecare lucru pe care-l doresc. Vînzătorul amabil e fericit să-mi urmărească indicațiile; cel morocănos îmi sugerează adesea să-mi iau pașaportul și să mă întorc acasă, dacă nu sînt în stare să învăț limba.

O experiență la fel de „plăcută“ am avut cînd am vrut să mă abonez la o firmă de cablu TV. Biroul din cartierul meu seamănă cu o crescătorie de rechini, care-i lasă pe clienții transpirați să aștepte de la 7 dimineața pînă la 8 seara pentru un abonament. Cînd îmi croiesc în sfîrșit drum prin mulțime, încep să îi explic funcționării că vreau un cablu simplu.

În sfîrșit, oamenii de la cablu au ajuns și la mine acasă. Cînd le-am arătat televizorul meu prăpădit alb-negru, s-au oprit. Nu se poate atașa cablu, îmi spune unul. Celălalt n-a fost atît de categoric. L-a studiat o clipă, s-a uitat la mine, apoi la cablu și m-a întrebant: „Vreți și canalul Discovery?“

HARRIET M. FULBRIGHT, membră a Comisiei
pentru burse Fulbright

Educație și politică

Programul Fulbright îmbină într-un limbaj comun educația și politica – rod al viziunii inițiale a soțului meu asupra forțelor care l-au determinat să-și urmeze ideile asupra schimburilor educaționale internaționale ca fiind cele mai bune și singurele mijloace de realizare a unei păci semnificative și durabile. Senatorul Fulbright a început să muncească pentru educarea clasei politice, după explozia atomică de la Hiroshima. Pentru el pacea nu era o opțiune, ci o necesitate; apariția armelor atomice a transformat războiul în ceva desuet și de neconceput.

Educația, curiozitatea și creativitatea au format, prin ingeniozitatea umană, o viață nouă minunată, plină de instrumente atât de puternice, încât navighează prin aer și spațiu.

Programul Fulbright a înțeles că ideea nu poate fi impusă din exterior. Senatorul Fulbright știa că programul de schimburi educaționale internaționale va continua numai dacă participanții vor împărtăși un anume sentiment al egalității și al responsabilității.

Timp de o jumătate de secol, Programul Fulbright a depășit așteptările cele mai îndrăznețe ale inițiatorilor. Aproape 230.000 de experți și savanți din peste 140 de țări au studiat în străinătate și s-au întors acasă transformați. Ei dețin acum poziții marcante în lumea afacerilor, politică, jurnalistică, știință și tehnologie. Sînt lideri în fiecare domeniu, de la cel academic pînă la arte.

Programul Fulbright și rolul lui democratic

Programul Fulbright este nu atât o sumă de proiecte, cît un proces, evoluînd constant prin participarea întregii comunități. Am început să mă gîndesc la implicațiile ideilor soțului meu în cadrul unei națiuni: gîndiți-vă numai la urmările angajării întregii comunități în procesul legislativ! Fulbright a fost însă descurajat în ultimele decade de evoluția rolului politicianilor în Statele Unite și a comentat în mai multe rînduri datoria lor atât ca educatori, cît și ca legislatori. Produși de epoca mass-media, legislatorii au ca misiune, se pare, nu atât să impună o idee, cît să proiecteze o imagine.

Interculturalitate și toleranță

Orice bursier Fulbright vă va spune că sensibilitatea la altă cultură poate fi dobîndită numai prin experiență, prin imersiunea într-o altă cultură. Același lucru este valabil, sînt convinsă, în zona politicului și a responsabilităților. Cetățenii trebuie să fie educați în spirit civic: să participe la alegeri, la inițierea legilor, la metodele de organizare a activităților comunitare. Educația și politicul sînt două pagini ale aceleiași foi, inseparabile. Arta politicului într-o democrație înfloritoare este lupta pentru binele întregii comunități, pentru toleranță.

Acestea nu sînt gîndurile unui idealist utopic. De fapt, Fulbright era un realist pragmatic, preocupat de pace, politică și educație chiar și în momentele în care era considerat un visător. Chiar dacă unele puncte erau oarecum irealizabile, totuși sînt de părere că, pentru a realiza pacea și democrația, trebuie să insistăm asupra îmbinării dintre educație și politic, nu numai în zona schimburilor internaționale la nivel universitar, dar și la nivel învățămîntului public.

Fulbright spunea adesea că democrația nu poate să se dezvolte decît cu cetățeni responsabili și educați; și nu se referea la „îndoparea” studenților cu informații și statistici pe care să le uite imediat după teste și examene, ci la predarea inteligentă, care face din învățarea pe termen lung un obicei de o viață.

Programul Fulbright trebuie să se răspîndească în toată lumea, pentru că pacea depinde de el. Și pentru că programul este atât de eficient, sper să-mi petrec cît mai mult din următorii 50 de ani constatîndu-i dezvoltarea și prosperitatea.

J. William
Fulbright

„Programul internațional de schimb educațional este cel mai semnificativ proiect în curs, care continuă procesul de umanizare a societății pînă la punctul, sperăm, în care oamenii vor învăța să trăiască în pace.” (1976)

„Schimburile educaționale pot concretiza ideile prin oameni, contribuind ca nici o altă formă de comunicare la umanizarea relațiilor internaționale.” (1983)

Cultura libertății

Ca parte a noii ordini americane, Programul Fulbright se cuvine proclamat *Politică Culturală Națională*. Scopurile schimburilor culturale și educaționale internaționale ar trebui să reflecte perioada de după războiul rece. Noile centre de burse și tehnologie din străinătate, legate prin noile metode de comunicație, stimulează America să-și definească propriile obiective culturale. Ar trebui examinate sectoarele publice și cele private. Americanii au nevoie să conștientizeze propria moștenire culturală, înainte de a lansa noi programe de schimburi.

Noua tehnologie comunicațională ar trebui să faciliteze cooperarea continuă dintre foștii participanți la schimburile Fulbright și fostele gazde, iar aceste inovații ar trebui sprijinite prin formularea unei noi politici naționale culturale.

Pe măsură ce componentele militare și strategice ale relațiilor internaționale americane se reduc, interacțiunile culturale cu alte popoare, în special în fostele societăți închise, trebuie să crească. Ignoranța altor popoare, și nu în ultimul rînd ignoranța poporului american în ceea ce privește moștenirea culturală proprie, au potențialul de a accentua conflictele și a sabota țelurile și politicile.

A nu reuși să extindem schimburile educaționale, a zădărnici oportunitățile pe care ni le oferă acest program ar echivala cu un uriaș eșec național.

Leonard Sussman

Responsabil de proiect: Rodica Palade
Responsabil de număr:
Raluca Mărculescu
Grafician: Dan Perjovschi
Tehnoredactor: Florin Anghel

Redactori: Alice Taudor, Mădălina Șchiopu
Procesare text, corectură: Rodica Toader, Mara Ștefan, Aurelian Crăciun,
Cătălina Florea
Secretariat: Alina Matei
Acest supliment a apărut cu sprijinul Comisiei Fulbright în România

GABRIEL ANDREESCU

Roșu, negru (V)

Am considerat data trecută legislația care sancționează negarea crimelor naziste drept una dintre abdicările stranie și periculoase ale democrației moderne. Faptul că reprezentanții ai comunităților evreiești salută cu entuziasm această legislație și fac presiuni pentru adoptarea ei pare a avea ca și gen proximal *etnocentrismul*. Desigur, etnocentrismul este o miză cheie în polemica holocaust negru *versus* holocaust roșu.

Etnocentrism

Spunînd „etnocentrism” nu vreau să vin în întîmpinarea clișeele care condamnă la noi naționalismul minorităților. O întreagă literatură a demonstrat că dacă dorim loialitatea micilor grupuri etnice atunci trebuie să le respectăm nevoia de a reprezenta identități distincte. Recunoașterea specificității lor – care poate lua forma recunoașterii dreptului acestora la „autodeterminare internă” – reprezintă un instrument al păcii etnice, al comunicării, și nu invers, cum clamează ipocriții egalității și fraternității absolute.

În cazul evreilor există un detaliu pe care avem obligația să îl înțelegem în toată drama lui: supra-sensibilitatea la manifestări antisemite. După secole de prigoană și pogromuri, după trauma „soluției finale”, ce poate fi mai firesc decît reactivitatea acestei comunități? Iată de ce atacul antisemit mi se pare mai jignitor, mai compromițător și mai nedrept – nu neapărat mai periculos – decît șovinismul îndreptat împotriva altor grupuri etnice.

Toate acestea implică responsabilități ale noastre, ale majorității. Dar nu mai puțin este datoare să iasă în întîmpinarea acestor preocupări elita comunității evreiești. Nu mai puțin este datoare ea să evite resentimentele.

Ceea ce nu întotdeauna se întîmplă. M-am tot uitat la faimosul articol din *Le Monde* semnat de Radu Ioanid și Alexandra Laignel-Lavastine. Am ascultat diferite păreri pe marginea lui și l-am întors apoi pe mai multe fețe. Pot să o spun liniștit: este un text răutăcios și nedrept. Un text care folosește o gafă a procurorului general și falsuri despre memorialul de la Sighet pentru a ridicula utopia numită la noi europenitate. Nu-i vorbă, ireponsabilitatea îngrozitoare – care nu aparține în țara asta doar clasei politice! – a făcut (din momentul apariției articolului din *Le Monde*) propaganda noastră pentru integrarea în NATO și UE riziabilă. Dar satisfacția cu care textul întîmpina eșecul eforiilor unei întregi societăți, de a-și căuta alt loc în lume, este nedemnă și sursă a unor resentimente greu de șters.

Al doilea exemplu: chiar stilul campaniei împotriva lui Nicolae Manolescu pentru „bănuielei” discutabile, pentru generalizări grăbite (monopolul suferinței) ori pentru definiții deconcentrate (ale rasișmului: „el ucide totdeauna în numele unei ideologii care discriminează etnic, religios sau politic: așadar națiuni, confesiuni ori clase” (!)). Fostul șef PAC a făcut lucruri mult mai îngrozitoare decît a-l invoca

pe Roger Garaudy. De-ar fi să amintesc doar invitația unui lider al discursului (și acțiunilor!) extremist-naționaliste de după revoluție, de a se adresa Congresului PAC! O enormitate, cu efecte politice directe. Nu am văzut atunci nici o categorie de democrați să considere că a sosit sfîrșitul lumii. (Ba da, Smaranda Enache, care plîngea la Congresul partidului.) Au semnat pentru susținerea în alegerile prezidențiale a lui Nicolae Manolescu, gazda lui Radu Ceonța, oameni care acum îl consideră un rinocer. Și atunci, cum să nu te întreb: care este balanța? Cu ce anume se măsoară statura unei personalități? Oare criticile sale la adresa lui Norman Manea și Radu Ioanid sînt mai grave, pentru cultura etică a societății românești, decît așezarea în mijlocul *României literare* a înepției antimulculturale a lui Ovidiu Hurdzuzeu (*Noua identitate a omului occidental*)? Nu cred.

Spectrul vinei colective

În spatele criticilor aduse *României literare* există și o preocupare cit se poate de motivată: tendința lui Nicolae Manolescu și a lui Dorin Tudoran, în unele texte apărute recent în revistă, de a asocia comportamente individuale cu poziția unei întregi comunități. Iată încălcat un principiu fundamental: responsabilitatea este individuală. Cum să nu fie? Pentru fiecare Radu Ioanid există și un Alain Besançon. Despre România nu a vorbit doar Moses Rosen, a vorbit și Iordan Chimet. Poate lui Norman Manea îi place să plătească polițe. Dar cite personalități au discreția și extraordinarul bun-simț ale lui Sorin Vieru?

Ceea ce nu înseamnă că Nicolae Manolescu ori Dorin Tudoran gîndesc în termeni colectivi. A te lega de un cuvînt, de o afirmație, de o teză eventual greșită făcînd abstracție de întreaga lor istorie intelectuală este metodologic impardonabil. Preocupant ajunge altceva: pe urma afirmațiilor unor lideri de opinie precum cele două piese grele de la *România literară* vin „corbii”. Nimic nu pare, din acest punct de vedere, mai semnificativ decît îngroșarea și vulgarizarea mesajului la epigoni. Cristian Tudor Popescu, autorul (cum spune Michael Shafir) al „*celui mai dement tract anti-american publicat în România*” (aș adăuga: dar nu mai dement decît alte opinii ale aceluiași autor, vezi „*Femeia nu e om*”) nu mai apără libertatea de expresie a lui Garaudy, ci pe Roger Garaudy însuși. Iar „concluzia” lansată de Ion Buduca (privind strategia evreiască) are o insanitate care îți produce rău: „*Există însă, și un răspuns mult mai... periculos. Unul dintre acelea care îți pot retrezi instinctul de frică dacă ți-ai propune să-l argumentezi (...)* Theodor Hertzl, părintele sionismului politic, l-a formulat în următorul raționament: «Antisemitismul va fi principalul nostru aliat». Era vorba de a defini modalitățile prin care viitorul stat Israel se va popula cu evrei de cea mai bună calitate intelectuală și morală, nu cu pleavă și lumpen-intelighenție”.

Așa, chiar crește „problema evreiască”. După C.T. Popescu și I. Buduca vin apoi mercenarii lui Dragodan, Ilie Neacșu și C.V. Tudor. Cine ar trebui să se revolte împotriva acestor manifestări? Nu cred că există o prioritate: intelectualii evrei, intelectualii români, printre ei Nicolae Manolescu și Dorin Tudoran. (Îmi închipui că lobby-ul mai mult sau mai puțin discret pe care scriitorii *României literare* îl fac lui Cristian Tudor Popescu rămîne o tulburare trecătoare.)

Condamnarea comunismului

Aceste rînduri, într-un fel, *în parte*. De ce este pus accentul critic față de intelectualii evrei, al cuiva care a considerat întotdeauna individul și minoritatea drept miza democrației în general, al celei românești în special? (În acest sens, în aceeași măsură, miza majorității.) Să fie limpede: tema holocaust negru *versus* holocaust roșu nu este o problemă a identității și protecției minorității evreiești. Cred, de altfel, că antisemitismul joacă un rol absolut pe-

riferic în viața societății românești. Situația internațională nu permite transformarea antisemitismului în vreo amenințare reală pentru evreii din România. Numărul lor mic, astăzi, plasează limbajul antisemit într-o gălăgie absolut artificială.

Discuția holocaust negru *versus* holocaust roșu aparține în totalitate, sau în esență, felului în care societatea românească, în particular, și lumea liberală, în general, judecă experiența comunistă. Din acest punct de vedere, opunerea unei categorii de intelectuali evrei la o condamnare radicală a ororii comuniste, în termenii condamnării ororii naziste, reprezintă un real obstacol în calea tratării juste a istoriei. Prin însăși natura lor, obstacolele sînt puse pentru a fi depășite.

Obstacolele nu sînt deloc inventate, așa cum poate imediat unii vor susține. Ele apar tot timpul. Parcă s-ar încerca castrarea instinctului moral. O rușine, felul în care a fost primită *Cartea neagră a comunismului*. În primăvara acestui an, în Germania, editorul Stéphane Courtois nu și-a putut ține conferința datorită vociferărilor și bocănelilor din sală. Cum să ridiculizezi omisiunile ori greșeliile unei lucrări atît de importante a eticii istorice, și paginile ei cutremurătoare? (*Cartea...* nu este propriu-zis o cercetare. Există mai multe volume care evaluează victimele din Transnistria. Cu cifre diferite, ceea ce înseamnă că unele, cel puțin, greșesc. Dar nu cunosc nici un autor respectabil care să le fi ridiculizat, pentru că au limite profesionale.)

Pe zidul de la intrarea *Memorialului* de la Buchenwald se află o placă comemorativă dedicată fostului lider comunist german Ernst Tällmann, care și-a găsit moartea în lagăr, în 1944. Nu, nu se află nici un portret de legionar la intrarea *Memorialului* de la Sighet, al nici unui nazist, la intrarea *Memorialului* din Est. Pe zidurile muzeelor tronează doar portretele conducătorilor comunisti. Nu e aiuritor să fii scandalizat de prezențele insultătoare care nu există, și calm față de prezențele insultătoare care există? La sfîrșitul războiului, lagărul de la Buchenwald a rămas centru de exterminare, dar utilizat de comunisti. După unificarea germană s-a propus transformarea ansamblului într-un memorial comun. Comitetul internațional care administrează lagărul a refuzat. Pădurea din jurul *Memorialului* este plantată cu stîlpi, îngropați pe locul unde s-au găsit cadavrele victimelor de după 1945. Cui i se contestă demnitatea memoriei? Victimele nazismului ori celor ale comunismului?

Solidaritate prin pluralitate

Despărțind tema holocaust negru *versus* holocaust roșu de tema antisemitismului, nu înseamnă că le-aș vedea tratate, cu justete, din altă perspectivă (comună) decît perspectiva liberalismului modern. Și nu văd altă soluție mai firească, mai eficientă, decît dialogul și respectul între categorii de liberali avînd experiențe, sensibilități și preocupări suficient de diferite pentru ca asocierea lor nu doar să întărească, ci și să extindă umbrela etică.

Pentru a înfăptui o societate mai dreaptă, eu nu cred că îți poți permite să renunți la rădăcinile culturale pe care le reprezintă – desigur, nu la o reprezentare formală mai refer – Nicolae Manolescu. Nu cred că îți poți permite să faci abstracție de impulsul etic – în sensul eticii politice, nu al moralei – căruia i-a dat (o anumită) înfățișare Dorin Tudoran. Cum să nu ții cont de modelul de pluralism și, deci, de libertate pe care l-a propus revista 22 de la început și în nici un caz mai puțin în ultimii 8 ani, în care a fost condusă de Gabriela Adameșteanu și Rodica Palade? (În revistă și-au găsit loc un raționalist luminos ca Andrei Cornea, liberali ai unui conservatism patetic, de genul lui Horia Patapievic, personalități care nu pot fi introduse într-o categorie, precum Gabriel Liiceanu, rafinați nu întotdeauna responsabili ca Alexandru Paleologu, maeștri ai empatiei – îl numesc pe Mihai Șora – analiticele profesioniștilor devotați 22-ului ori eticismul intuitiv al celor două redactoare.) Dar cum și de ce să renunți la rigoarea elaborată a lui Michael Shafir – din păcate, mult prea puțin prezent în dezbaterile din România – ori la cosmopolitismul intelectualilor evrei fără de care cultura română ar avea mult mai puține soluții de oferit?

Este dincolo de orice îndoaială că toți aceștia protejează, fiecare în felul lui, valorile democrației și ale liberalismului, desigur, nu acelea care s-au tradus prin dictatul majorității ori prin încăpăținarea minorității. De ce să nu se respecte, cum să nu greșesc?

Din 29 octombrie
se deschide

Librăria
din Teatru

cu un program zilnic
(inclusiv sîmbăta și duminică)
între 10.00 și 18.00

În *Librăria din Teatru* se vor găsi cărți publicate de editurile românești, cărți în limbi străine, manuale și auxiliare școlare, albume, reviste, cataloage, discuri și casete.

În *Librăria din Teatru* veți găsi și revista 22.

Teatrul Nottara, bd Magheru, București

1998
27 oct - 2 nov

Anul IX
Nr. 43

9

Generația mea I-a

Textul de astăzi al Doinei Cornea face parte dintr-o carte de convorbiri, începută acum un an la Cluj, cu bine cunoscuta profesoară și disidentă a anilor '80. Convorbirile se referă la evenimentele privind democratizarea României după decembrie '89, în care Doina Cornea s-a implicat cu ardore.

Fragmentul ales va reaminti cititorilor istoria întunecată a modului în care Majestatea Sa Regele Mihai I a fost tratat de regimul Iliescu. Totodată, opiniile Doinei Cornea privitoare la monarhie și la persoana Regelui constituie un omagiu adus Majestății Sale la aniversarea zilei sale de naștere, pe 25 octombrie. (Rodica Palade)

Pe vremea protestelor dumneavoastră, din anii '80, vă gândeați la monarhie ca la o soluție pentru țara noastră?

Nu. Pe vremea protestelor, nu mă gândeam la monarhie ca la o soluție. (Revoluția m-a găsit fără soluții, chiar fără nici o speranță pentru România, având în vedere degradarea noastră morală. Dovadă sînt cuvintele cu care m-am adresat tinerilor manifestații, în după-amiaza de 21 decembrie: „Am crezut că și voi tinerii ați murit... Dar, iată, văd acum că ați rămas vii, ați rămas ființe adevărate.”) Pentru mine, monarhia exista, în toată acea perioadă, nu ca soluție, ci ca amintire. Doar mama mea a trăit în speranța întoarcerii Regelui, iar noi, familia, ascultînd-o, zîmbeam ușor. Afîndu-mă însă în mijlocul altor evenimente, eu înțelegeam și știam că era fost rolul monarhiei și mai ales cel al Regelui Mihai în timpul războiului și la sfîrșitul acestuia. Pe Rege l-am și invocat într-unul din textele mele, în care reprobam maghiarilor că, în '45, nu s-au alăturat, tînărului Rege, protector al valorilor democratice. Dar abia după căderea comunismului, în mintea mea, ideea monarhiei a redevenit actuală. (...)

Ideea monarhică s-a consolidat pentru dumneavoastră pe măsura ce regimul Iliescu făcea tot mai multe greșeli, dacă așa puteam numi crimele săvîrșite atunci.

Da. Am avut mai multe întrevederi cu Regele Mihai. Prima întîlnire a avut loc în primăvara lui '90, cînd am fost la Paris. Nu aveam viză pentru Elveția, dar am dat un semn, un telefon la Versoix, și Regele mi-a fixat o întvedere în casa unor apropiați ai Familiei Regale. Regele era însoțit de Regina Ana, iar eu, de fiica mea. Pentru discuții, Regele mi-a propus să ne retragem într-o altă încăperă, unde mi-a pus întrebări asupra stării de spirit a poporului, cum este considerată monarhia în prezent, cum se comportă autoritățile, Iliescu. I-am descris situația politică, manifestațiile de la București pentru instaurarea democrației și împotriva deturării sensului Revoluției, comportamentul puterii, contramanifestațiile cu bite, camioane, diversivni, cu tendințe de înăbușire a pluralismului și a legalității. M-a ascultat atent, n-a comentat nimic, doar din cînd în cînd îmi puneau cîte o întrebare. (...)

Regele și Corneliu Coposu

În același an, înainte de Crăciun, am ajuns din nou la Paris și din nou am dat telefon la Versoix. Am vorbit cu Princesa Margareta, care m-a întrebat ce cred, dacă e sau nu e cazul ca Majestatea Sa să vină în țară de Sărbători. Fără nici o ezitare i-am răspuns că trebuie încercat. Dar cred că negocierile erau deja începute. În acest scop, Princesa s-a deplasat de mai multe ori la București. Răspunsul final al premierului Roman era ambiguu, fără să fie o respingere clară. În ciuda acestor ambiguități, Regele a hotărît ca vizita să aibă loc. La rîndul meu, întoarsă la București, am trecut pe la PNT. Mai lîpseau cîteva zile până la Crăciun. Am rămas surprinsă cînd domnul Coposu mi-a spus, oarecum

intrigat: „Nu știu cine vrea să-l convingă pe Rege să vină de Sărbători în țară”. „Printre aceștia mă număr și eu”, i-am mărturisit, spășită. „A, dumneata erai, cucoană?” a venit prompt reproșul domnului Coposu.

Dar, domnul Coposu era un monarhist infocat.

Tochmai. Și n-am înțeles nici atunci, nici cu alte prilejuri, de ce avea atîtea rezerve domnul Coposu – monarhist declarat – cînd era vorba de proiectele Regelui de a-și vizita țara sau chiar de a se afla în mijlocul românilor, cum a reieșit (cel puțin așa am înțeles eu) și cu prilejul conferinței de la Paris, închinată exilului românesc, în primăvara lui 1994. Format în perioada interbelică, domnul Coposu a rămas probabil tribut ar concepției că Regele trebuie ferit de orice situație care ar putea să știrbească în vreun fel prestigiul instituției monarhice. Numai că, în perioada interbelică, monarhia era instituită. Regele trebuia doar să-și exercite atribuțiile și nimic mai mult, ca în celelalte monarhii europene. Or, în perspectiva României post-revoluționare, monarhia era de reinstaurat. „Regele nostru – încercăm eu să-l conving pe domnul Coposu – într-o țară că a noastră, trecută prin comunism, trebuie să se implice. E nevoie de un Rege luptător care să ne ajute să-l readucem în țară, dacă noi singuri nu sîntem în stare să o facem”. N-am reușit să-l conving, după cum, ulterior, nu am reușit să-l conving nici pe colegii mei din *Consiliul Consultativ* de necesitatea acestei tactici. Dar rici dinșul nu m-a convins pe mine că Regele trebuie ferit, ca sub un clopot de sticlă.

O a doua explicație posibilă, care s-a conturat în conștiința mea, ca un răspuns posibil, pe parcursul citorva ani, cu privire la ambiguitatea atitudinii pro-monarhiste a domnului Coposu (faptic-înhibitor, formal-încurajatoare), ar fi putut fi de natură politică sau chiar electorală.

Cum, adică?

Cu scopul de a-și asigura întreg electoratul monarhist, dispersat în toate formațiunile democratice.

Dar de ce atunci rezerva sa... cea declarată?

E greu de răspuns! Dacă aceste întrebări ar fi prins contur de pe atunci, nu m-aș fi sîșit să îl pun domnului Coposu. Dar ele s-au insinuat treptat în judecata mea politică, pe măsura ce contradicția amintită se repeta. Era oare vorba, la omul politic, de o ierarhizare a priorităților? Mai întîi, cîștigarea alegerilor! Și, din acest motiv, nu trebuia tulburat prea tare nici un electorat republican descumpănit (prezent și el în toate partidele), prin confruntarea cu apariția reală, nu numai conceptuală, a Regelui în mijlocul nostru. E tot atît de adevărat că vizita de la Paști, din 1992, a demonstrat contrariul: PNT nu a avut decît de cîștigat, iar prestigiul domnului Coposu abia de atunci a început să fie recunoscut. Totuși, această tactică a continuat... Vedeti, fiecare om își are enigmele lui... (...)

Ați făcut parte dintr-un *Comitet Consultativ* pe lîngă Rege. Cine mai făcea parte din *Comitet*?

Cu excepția domnului Paleologu, numit consilier politic, ceilalți șapte consilieri am fost recrutați exclusiv din societatea civilă, după cum urmează: Mircea Ciobanu, Doina Cornea, Eleodor Focșeanu, Dan Grigore, Roxana Iordache, Octavian Paler, Andrei Pippidi. Toate problemele legate de protocol i-au fost încredințate Siminei Mezincescu; acesta din urmă fiind singurul departament care continuă și azi să funcționeze efectiv.

Care era scopul acestui *Comitet*? Ce rost avea el?

Ceea ce Regele dorea de la acest *Comitet* era o informare săptămînală asupra lucrărilor din *Parlament*. Era

foarte important. De aceea s-a gîndit, cred, la domnul Paleologu, care era parlamentar. Cînd însă m-am întîlnit ultima dată cu el, la Versoix, MS mi-a spus că nu prea primește informațiile solicitate. Ne mai cerea, apoi, informații prompte și estimări asupra evenimentelor politice – sau de altă natură – importante. Ne cerea să elaborăm proiecte pentru viitoarele acțiuni de susținere a *Căsei Regale* și pentru organizarea și executarea lor. Mai dorea să ne cunoască opiniile cu privire la atitudinea posibilă pe care MS ar trebui să o ia față de anumite întîmplări din țară; cu alte cuvinte, era vorba de stabilirea unei orientări, a unei strategii în raport cu realitatea concretă din țară.

În privința modului de funcționare a *Comitetului*, am ajuns în divergență de opinie aproape de la început cu ceilalți membri, care considerau că „e mai bine să nu se știe de existența *Comitetului* pentru a putea lucra neîntrerupt”. M-am supus, la început, acestei opinii, mai ales datorită faptului că ea mi-a fost comunicată de Roxana Iordache și Dan Grigore, care tocmai se întorceau de la Versoix... deși... eu consideram că ar fi fost mai bine să știe toată țara că Regele are, aici, în România, un fel de instituție care îl reprezintă.

(...)

Trebuia să ne recunoaștem Regele

Concret, ce proiecte a înaintat *Regele* acestui *Comitet Consultativ*?

Nu știu exact ce au înaintat cei din București. În căile citeva contacte pe care le-am avut cu ei păreau să caute alții de prilejuri pentru a-l invita pe Rege în țară. Ideea în sine mi se părea foarte corectă: poporul român trebuia să-și recunoască Regele. Rămășițele lui însă îmi păreau bizare. Ele sunau cam așa: „De Paști, Regele a fost în țară... Nu mai e cazul să-l invităm de Paști. De Crăciun, am văzut, nu e bine... Ce-ar fi să-l invităm într-o zi de lucru?”. M-am opus categoric: „O zi de lucru e mai rea decît o zi de sărbătoare. Trebuie să găsim un altfel de pretext, cu o altă semnificație... Un pretext capcănă de așa natură încît, prin însăși esența lui, să nu poată fi respins de autorități decît cu prețul unei grave auto-compromiteri în fața opiniei publice și a forurilor internaționale”. Dar nici eu nu aveam încă nimic concret în minte.

La cîteva timp după întvederea noastră de la București, apare în *România liberă* un articol critic la adresa unui parlamentar (PDSR? PRM? – nu mai știu) care a găsit de cuvință să ia în deridere ultima încercare a Regelui – zădărnicită și ea cu o netulburată insolentă – de a vizita Timișoara. Ideea exprimată de acel nefericit parlamentar era aproximativ următoarea: „El, să vină Regele! Nu știu de ce nu e lăsat să vină! Să vină de 23 August, ziua în care a vîndut țara Moscovei! Să vină să-și vadă opera! O va sărbători, cu siguranță, singur!”. Atunci, am avut o străfulgerare: „Uite – mi-am zis – o idee bună! Ce-ar fi să-l invităm pe Rege, chiar pe 23 august, la un colochiu istoric, ca martor și totodată ca autor al acelor evenimente, alături de alți martori ai evenimentelor, împreună cu un grup de istorici de prestigiu...?”

Acesta a fost proiectul pe care l-am expus verbal (dar aveam asupra mea și o schiță), în 19 aprilie '94, cînd am fost la Versoix. A fost a treia întvedere pe care am avut-o cu Majestatea Sa (întîlniri circumstanțiale au mai fost, dar acestea contează mai puțin). Atunci, la Versoix, am spus Majestății Sale de la început: „Acesta este ideea, dar eu nu mă simt în stare să o execut. Trebuie căutați alții oameni care să organizeze și să mobilizeze forțele și, mai

ales, care să negocieze cu puterea”. (...)

Aruncînd acum o privire asupra schiței de proiect de care vă vorbeam mai înainte, îmi reamintesc că i-am prezentat Regelui două scenarii posibile, prevăzute în ea: a) cazul în care vizita regală ar fi putut avea loc; b) cazul în care autoritățile ar fi refuzat intrarea Regelui în țară. Pentru ambele variante, *Comitetul Consultativ* trebuia să se pregătească concomitent (și din timp). Cazul a) prevedea, printre altele, solicitarea sprijinului parlamentar, în timpul vizitei regale, în vederea abrogării decretului din '48 prin care Regele i-a fost retrasă cetățenia. Cazul b) prevedea solicitări ca proteste publice să fie făcute de organizații și instituțiile care urmau să lanseze invitații – înștiințarea organismelor internaționale (*Consiliul European, Parlamentul European, Departamentul de Stat și Congresul American* etc.), ambasadelor, despre natura istorică și științifică a simpozionului închinat clarificării evenimentelor de la 23 August 1944 și, totodată, despre natura abuzului săvîrșit de autoritățile de la București care îl împiedică pe principalul protagonist al evenimentelor să participe la dezbateri.

Domnul Dinu Patriciu a răspuns imediat apelului meu (29 aprilie) și am rămas surprinsă cum, pe loc, a făcut un program de acțiune gîndindu-se la toate amănuntele: data optimă a colochiului – 8-9 octombrie, locul desfășurării lui; cine să fie organizatorii; cine să fie negociatorii; necesitatea întocmirii listei de invitați, din țară și din străinătate, rugînd-o pe doamna Simina Mezincescu să se ocupe de ea. A mai precizat că nu dorește să vină pentru negocieri cineva din afara țării, care nu e obișnuit cu tratamentul și manierele celor din Guvern pentru că: „acolo, trebuie să vorbești cu pistolul pe masă”. (...)

Amplourea, seriozitatea și importanța simpozionului prevăzut pentru octombrie rezultă din programul întocmit pe zile și ore, cu expuneri făcute de istorici de prestigiu. Iar listele de protocol, pentru împlinirea Regelui la aeroport, aprobate de Teodor Meleșcanu, indică pînă unde au mers negocierile, în aparență. Spun în aparență pentru că, în ultimul moment – în realitate, așadar –, s-a spus „nu”. (...)

O reîntoarcere interzisă

Cunoscteam, și eu, bine tactica abjectă comunistilor. Ea spune „da” printr-o voce, în timp ce o altă voce, ascunsă, cea care dă ordinul definitiv, spune „nu”. M-a dezamăgit foarte tare... Dar prilejuri de dezamăgire au mai creat și alții, chiar dintre cei care doreau vizita Regelui. Să revin însă la vocea ascunsă care spune „nu”, căci, pe parcursul desfășurării evenimentelor, au fost mai multe moduri în care s-a spus „nu”...

Așadar, după multe zile de negocieri, oarecum încurajatoare – încununate chiar, în ultima zi, de succesul aprobării listelor de protocol – în dimineața zilei destinate călătoriei Regale, Iliescu zice brusc „nu”. A urmat o mare derută printre cei care l-au invitat pe Rege. Părerile erau împărțite. La rîndul său, Regele a decis să spună „da”, deși cei cîteva consilieri bucureșteni, pe care i-a contactat telefonic, au spus „nu”. În zbor spre România, MS i-a mărturisit fiicei mele (care făcea parte din suită) că pe mine nici nu m-a mai contactat pentru că știa dinainte ce voi răspunde. Nu știu dacă românii au înțeles splendoarea gestului regal și curajul extraordinar care stătea la baza lui. Venind în țară pentru a lua parte la un colochiu istoric, ca martor și protagonist al evenimentelor cercetate, era lîmpece că Regele nu venea în calitate sa de Rege, ci de fragment viu al istoriei noastre din anii '40, dar și în calitate sa de cetățean român.

iubit pe Regele Mihai I

Ca atare, Regele a vrut să ne arate, nouă și lumii întregi, că ține să-și exercite acest drept inalienabil (al unei cetățenii dobândite prin naștere), garantat de însăși Constituția lui Iliescu, și că nu renunță la el. Vocea ascunsă mai spunea „nu” și prin înfățișarea aeroportului care părea în stare de asediu.

În fața aeroportului așteptau înșiruite camioane uriașe, tixite cu militari; alături, se deplasau câteva dispozitive câlare (scenă de început de secol); pe pista de aterizare mărșăluiau soldați. În ce scop toate acestea? Probabil să-i intimideze și, la nevoie, să-i agreseze pe bucureștenii veniți cu mile să-și aștepte Regele. Cum au ajuns acolo, la douăzeci de km de capitală, acești oameni inimoși? – nu știu, pentru că circulația mijloacelor de transport în comun fusese și ea întreruptă.

Dacă bucureștenii anonimi au umplut cu prisosință aeroportul, devenit neîncăpător, nu același lucru l-aș putea spune despre cei ce figurau pe listele de protocol (115 nume prestigioase, negociate și admise de Teodor Meleșcanu), cuprinzând scriitori, artiști, academicieni, fețe bisericesti, oameni politici, parlamentari. În acea mare de oameni, desigur, îmi era greu să-mi dau seama câți dintre cei 115 erau de față. M-a izbit totuși absența domnului Ion Diaconescu, mai ales în calitatea sa de negociator. La fel, și absența domnului Octavian Paler, în calitatea sa de consilier. Cu domnul Paler avusesem chiar o discuție telefonică în dimineața aceleiași zile, cînd am aflat cu toții că Regele era hotărît să pornească la drum, în ciuda verdictului negativ și de ultimă oră al autorităților. L-am rugat atunci pe domnul Paler să vină la aeroport, la care mi-a răspuns că nu o va putea face pentru că nu poate asista la „umilirea Regelui”. „Totmai prin absență veți participa la umilirea Regelui” – i-am replicat eu, fără a-l convinge, după cum am constatat ulterior, la aeroport.

Cînd ora aterizării începea să se apropie, în frunte cu Dinu Patriciu și cu listele lui de protocol, am dat să trecem prin fața ghișeelor de frontieră, dar accesul ne-a fost oprit de către ofițerii grăniceri. Atunci, Dinu Patriciu a cerut să vorbească cu comandantul aeroportului. I s-a răspuns că era absent. „Atunci, cu adjunctul său” – stăruia, în continuare, domnul Patriciu. Dar, nici acesta nu era de găsit. „Atunci, cu cineva care în clipa de față răspunde de aeroport” – continua să se războiască, singur, Dinu Patriciu. În fine, a fost primit de cineva. Acesta a redus marea listă de protocol la una minusculă, formată din 7-8 persoane admise în sala de zbor și pe pistă, la aterizarea avionului, spunînd: „Nu-mai parlamentarii!”, totuși m-a admis și pe mine. De fapt, lista mare de protocol cuprindea foarte puțini parlamentari și mulți oameni de cultură (aici văd eu inexpugnabila viclenie a puterii de atunci de a ști să transforme orice circumstanță într-o capcană, pe care o ajută și lipsa noastră de coeziune și de consecvență – în cazul de față, acele absențe, atât de importante). Oricum, a fost și aceasta o formă de a spune „nu”. Mă întreb însă dacă prezența acelor demnitari ar mai fi putut răsturna situația. Poate, nici dacă s-ar fi prezentat toți cei 80 de parlamentari care au semnat o invitație Regelui, situația nu ar fi fost mult diferită... În afară de cazul în care (beneficiind de număr și de imunitate) ar fi forțat trecerea frontierei și ieșirea pe pistă, răspunzînd astfel încălcării de către autorități a drepturilor regale legitime tot print-o încălcare a unor norme legale... Dar, la ce bun să mai discutăm! Nu sîntem noi oameni înzestrați cu o forță morală care să impună și să se impună! (Forța morală

fiind un har, observația mea se vrea a fi o simplă constatare și nicidecum un reproș. Dumnezeu îi inzestrează pe cei care au învățat să trăiască mai aproape de El.) Între timp, a mai venit un „nu” care a redus chiar și ceea ce rămăsese pe această minimală listă de protocol, pentru că numai trei persoane au reușit să se strecoare pe pistă... domnii Dinu Patriciu, Al. Paleologu și Săndulescu, cred.

Ajunși în sala de zbor, noi, cei admiși, am constatat că ușile de acces spre pistă rămăneau încuiate, chiar după aterizarea avionului. Nici pasagerii coboriți din aeronavă și aliniați afară, în fața ușilor, în ploaie, nu erau lăsați să intre. Și ei, și noi am fost ținuți așa, timp de vreo 45 de minute. În dreptul meu, de cealaltă parte a ușii de sticlă, se afla invitatul nostru, istoricul Gheorghe Barbul, de la Paris. „Unde-i Regele?”, l-am întrebat prin sticlă. „E împiedicat să se prezinte la ghișeu de frontieră, pentru viză” – mi-a explicat domnul Barbul. „Dar dumneavoastră, aveți deja viză?” – continuam eu să mă interesez. „Nu. Acum doresc să mi-o iau. Se poate obține la sosire. E mai simplu...” – continua și dînsul să-mi explice. Între timp, nouă, celor

au venit și care urma să se întoarcă. Fiica mea a fost desemnată de Familia Regală să rămîna pentru a da informații suplimentare la conferința de presă organizată în cadrul simpozionului (...)

Monarhia este deasupra competiției politice

Credeți că dacă, printr-o cale legală, referendum, să spunem, Regele Mihai ar fi revenit în România, pe tron, la ora aceasta – sîntem la aproape un an de la alegerile din '96 – lucrurile ar fi evoluat mai bine decît evoluau sub președintele Constantinescu?

Nu cred că ar fi evoluat mai bine, și iată de ce: Regele ar fi avut de înfruntat aceleași dificultăți – o clasă politică imatură; o coaliție, probabil, tot atât de nefreească; aceleași structuri invizibile și devastatoare; nu în ultimul rînd, un popor minat în adîncurile lui, în fibra lui morală. Întrevăd, desigur, că ar fi existat și deosebiri importante, unele decurgînd tocmai din diferența de statut între stabilitatea unui suveran și vremelnicia unui președinte, altele, însă, din diferența de personalitate între cei doi.

Doina Cornea și MS Regele Mihai I

dinăuntru, ni s-a dat o explicație: Regele a venit cu un pașaport franțuzesc, iar în ziua respectivă nu se dădeau vize decît pe pașapoarte englezești. Își băteau joc de noi sau le era atât de frică încît recurgeau chiar la o idee absurdă? M-am întors din nou spre domnul Barbul: „Dar dumneavoastră ce fel de pașaport aveți?” – „Tot franțuzesc”, a fost răspunsul. „Atunci, de ce Regele...?”, mă revoltam eu în fața evidentei samavolniciei... Prin geamurile uriașe vedeam, în depărtare, Familia Regală pe scara avionului. Regele vorbea cu cineva. Era Dinu Patriciu. „Ce-mi propuneți să fac, domnule Patriciu? Sint gata să fac tot ce-mi propuneți!” stăruia Regele, care tocmai refuzase să se urce în faimosul Tupolev, prezentat MS ca salon de protocol. „Nu cred că se mai poate face ceva”, i-a răspuns descurajat Dinu Patriciu, după cum mi-a mărturisit chiar el, ulterior. În jurul Familiei Regale s-au adunat în tot acest interval vreo treizeci, patruzeci de persoane, angajați ai aeroportului, cu buchete de flori și lacrimi în ochi.

Cam asta a fost. Regele și Regina și-au reluat locul în avionul cu care

ideea care stă la baza gîndirii monarhiste a lui René Girard. Republica, prin esența ei, este supusă rivalităților și provizoratului, datorită principiului alternanței și periodicității alegerilor. Pentru un popor, și mai ales pentru unul atât de manipulabil ca al nostru, această stare de vremelnicie nu poate fi rodnică. În general, toți oamenii simt nevoia să creadă în două lucruri: într-o stare de permanență care să-i unească și în mirajul unei schimbări înnoitoare care să le dea speranță. Nu-i poate un decît un model ideal de autoritate statală care să nu creeze dezechilibre și să nu aibă cum să intre în nici un fel de competiție de putere. În același timp, nu le poate da speranțe înnoitoare decît alternanța unor guverne politice, rezultînd în urma unor alegeri. Monarhia constituțională este această formă statală benefică. Ea ține în echilibru aceste două tendințe: cea de permanență și cea de înnoire. Pe lângă toate acestea, poporul mai simte nevoia să aibă o relație mai umană, mai afectivă, față de cel care îl conduce, să aibă încredere în el. Gabriel Liiceanu a descris foarte bine nevoia de iubire a poporului român, încercînd să explice căldura cu care a fost primit Regele, în 1992, de Paști.

Nu credeți că poporul trebuie să aibă un contract cu conducătorul, nu o relație de iubire?

Da, un contract, desigur, contractul social... care rămîne valabil... El este reprezentat de Constituție. Dar cel ce garantează, sau ar trebui să garanteze, că acest contract fundamental va fi respectat, este conducătorul. Cu cît statutul său este mai durabil, cu atât și garanția este mai trainică, în principiu. Mă gîndesc la monarhie.

Îmi repet întrebarea: nu este mai convenabil ca un individ să aibă un contract, și nu o relație de iubire?

Dar contract există, oricum. Problema este cea a încrederii... cîtă încredere înșiră cel ce garantează pentru respectarea contractului.

Ați vorbit de iubire: De ce trebuie să iubesc un conducător? Iubirea față de conducător este ceva cu totul abstract. Iubesc familia, oamenii, aporțiații.

Tocmai legile sînt abstracte. Iubirea este o relație vie, iar conducătorul nu este o entitate abstractă. Îi iubesc pe acei conducători în care am încredere și care îmi oferă certitudinea că nu mă vor înșela. Generația mea l-a iubit pe Regele Mihai. Mulți erau în stare să moară pentru el, pentru că aveau încredere. Dacă nu pot avea încredere în conducător, înseamnă că îmi este rușine de el! Și vă asigur că, în inconstințența lor, românii le-a fost foarte rușine, timp de cincizeci de ani, de conducătorii lor. Noi am fost frustrați de viață și de iubire. Cînd ați vorbit însă de o iubire abstractă, cred că vă refereați la acea minciună, la acel simulacru de iubire pe care ni-l pretindeau conducătorii comunisti...

Nu, nu-mi dau seama. Eu întotdeauna visam să trăiesc într-o țară pe care să nu știu cine o conduce. Lucrurile să meargă atât de bine încît să nu mă intereseze cine conduce acea țară.

Nu sînteți oare tributara unei ușoare nostalgii utopice? Sîntem ființe vii. Viața e de multe ori obositoare. Sistemele parlamentare – la fel. Dar eu nu mai doresc să trăiesc într-o țară moartă... doresc umanizarea relațiilor noastre cu autoritatea.

Deci, vă place să vă iubiți conducătorii, nu?

Da, îmi place. Înseamnă că pe aceia pe care îi iubesc, judecata mea îi consideră demni de iubire. Celorlalți, ea își rezervă dreptul să le spună nu!

Pagini realizate de Rodica Palade

GELU IONESCU

Despre Tudor Vianu în ultimii săi 20 de ani (I)

Discuția despre „colaborarea” cu regimul comunist începe cu una dintre cele mai puțin „vinovate” personalități

Sărbătorirea centenarului nașterii lui Tudor Vianu, sărbătorire ce a fost evenimentul cultural cel mai important al sfârșitului lui 1997, a avut o consecință imprevizibilă – și anume aceea că a declanșat o discuție asupra „colaborării” celui omagiat cu regimul comunist. Drept este că discuția aceasta a apărut după ce foarte multe texte – unele (fatalmente) de conjunctură, altele de mărturie și reflecție (ce au așteptat regimul libertății de expresie pentru a fi scrise, rostite sau publicate), în fine câteva contribuții importante la definirea personalității și adincimii operei – au arătat, pe bună dreptate, marea importanță a rolului jucat de Tudor Vianu și opera sa în istoria culturii noastre.

Voi surprinde poate afirmând că, după părerea mea, acest final imprevizibil – și pentru mulți semnificând o impietate sau o „umbrire” a sărbătoririi – nu mi se pare a fi o ofensă făcută posterității lui Tudor Vianu sau operei sale. Remarc doar că, paradoxal, discuția despre „colaborarea” sau numai „complicitatea” cu regimul comunist a unor personalități de mare însemnătate în cultura și literatura noastră (discuție abia schițată de unii, respinsă programatic sau evitată de alții, trezind iritări și răfuieți, aname și false justificări) începe a avea un caracter public mai semnificativ și mai detaliat cu una din personalitățile cele mai puțin „vinovate” pentru o astfel de colaborare: cu Tudor Vianu care, pentru mulți dintre noi, a fost și o „victimă” a dictaturii comuniste, chiar dacă nu a trecut prin închisori și a avut parte de numai cîteva ani de cvasiinterzicere a semnăturii.

Cine este dispus să-și asume lașitățile?

Pentru că, dacă vrem ca această discuție să-și atingă scopul ei atât de important, trebuie să acceptăm că există grade diferite de victimizare, după cum există grade, la fel de diferi-

Anii '50

te, de vinovăție pentru colaborarea cu dictatura; pentru că – trebuie iarăși să acceptăm – dacă regimul acesta a lovit nu numai largi pături ale societății românești, nu numai mari personalități ale elitei românești, ci și pe mulți dintre noi, în cele mai diferite chipuri, putem la rîndu-ne să recunoaștem că și noi am tăcut, că ne-a fost teamă, că am făcut compromisuri mai mici sau mai mari pentru a supraviețui sau pentru a ne exercita profesia (sau vocația), că am acceptat duplicitatea, uneori fără a o mai băga de seamă. Și, mă întreb fără urmă de retoricism, cîți dintre noi sîntem dispuși a recunoaște acum aceste mici sau mari lașități, asumîndu-ni-le? Nu mă număr printre cei care cred că „nu e acum momentul”.

A fost o întimplare deschiderea acestui dureros „dosar” – pentru că dureroase sînt toate aceste dosare ale cedării pentru noi, care am fost martorii lor, mult mai mult decît pentru cei ce vor veni și le vor redeschide sau

completa cu răceala inerentă istoriei – sau a fost consecința tocmai a calității morale și intelectuale neobișnuite pe care a avut-o Tudor Vianu, omul, și mesajul operei, calitate care a făcut și mai dezamăgitoare „cedarea” sa, atîta cîtă a fost? Greu de răspuns; în orice caz nu mă număr deloc printre cei care cred că „nu era momentul” discutării ei. (Nu mă refer acum la momentul punctual al centenarului, ci la cel istoric: azi, în România anului 1998.) Bujor Nedelcovici, cel care a deschis discuția (în revista 22 nr. 6/1998), asistînd la seara omagială dedicată lui Vianu ce a avut loc la Centrul cultural român de la Paris, îl învinovătește pe Tudor Vianu de a fi fost „un complice pozitiv” (expresia îi aparține) și invită pe vorbitorii prezenți a se referi și la această „complicitate”.

Laurențiu Ulici și Mircea Martin, fiind de față, îi răspund – citez din nou textul lui Bujor Nedelcovici: „La noi, momentul adevărului va veni peste 2-3 ani” și „Sarcina de a judeca

pe Tudor Vianu revine generațiilor viitoare”. Dacă la atît s-au redus răspunsurile celor doi colegi și prieteni, atunci și eu le socotesc evazive și nemulțumitoare; dacă aș fi fost de față la festivitatea de la Paris, eu aș fi vorbit lui Bujor Nedelcovici și celor de față despre această „colaborare” a lui Tudor Vianu cu regimul comunist: în ce a constat ea, în ce condiții personale s-a făcut, ce consecințe a avut pentru savant, cît și cum „a plătit” pentru asta. Firește, pe scurt, dar așa fi făcut-o, pentru că eu consider că dacă problema a apărut, chiar și în condițiile festive ale unui centenar, ea trebuie să fie lămurită, atît cît ne este nouă, celor care cunoaștem opera și cite ceva despre viața lui Tudor Vianu, posibil să o facem, avînd, pe lîngă date exacte și certitudini, cîteva semne de întrebare sau unele simple presupoziii.

Polemica din 22 în jurul lui Tudor Vianu

Cum Bujor Nedelcovici nu pare, din acest text și din cel următor (revista 22 nr. 14/1998), a cunoaște mare lucru nici din opera lui Tudor Vianu și nici despre viața sa, l-aș fi putut avertiza astfel că lucrurile sînt mult mai complicate și mai delicate decît crede. Indiferent de faptul că el aduce argumente incomplete sau chiar false în discuție, că s-ar fi cuvenit să știe date mai multe și mai exacte atunci cînd s-a angajat în polemică, mai cu seamă cînd a adoptat poziția unui... „acuzator”, eu cred că adevărul despre Tudor Vianu – și despre oricare altă personalitate, „colaborator” sau nu al regimului comunist – poate fi, chiar trebuie, spus acum, de noi și nu de cei care vor veni. Ca și Monica Lovinescu (în *România literară* nr. 9/1998) cred că vorba „nu e (încă) momentul” e proastă, dăunătoare și reacionară.

În urma textului publicat de Bujor Nedelcovici, revista 22 a publicat polemica dintre el și Ion Vianu, polemică în care au intervenit apoi Monica Lovinescu, de o parte, Zigu Ornea și Matei Călinescu, de alta. Motive personale, fără nici o legătură cu subiectul, m-au împiedicat să iau parte la o dispută ce m-a interesat mult și dintru început.

O fac acum, nu fără a aminti că date importante în problemă se află în

ASCULTĂ

BBC

PROGRAMUL INTEGRAL

ÎN BUCUREȘTI LA

UNIPLUS Radio

69.8

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRII

DAN SETLĂCEC
MEDICINA ROMĂNEASCĂ -
MEDICINA EUROPEANĂ
1918 - 1940

CONSTANTIN
NOICA
Echilibrul spiritual
Studii și eseuri

PROCESUL COMUNISMULUI
ARLANI VAKSBERG
HOTEL LUX

PARTIDELE FRĂTEȘTI
ÎN SLUJBA
INTERNAȚIONALEI COMUNISTE

două cărți care au apărut cam odată cu sărbătorirea centenarului: mă refer la *Viața lui Tudor Vianu* de Henri Zalis, apărută la editura Atlas, și tot *Viața lui Tudor Vianu* de Vasile Lungu, apărută la editura Minerva.

Semnificațiile tentativei eșuate de expatriere

De unele din aceste date mă folosesc și în cele ce urmează, adăugând doar că o bună parte din ele îmi erau cunoscute încă din 1969-1970 cînd, împreună cu Matei Călinescu și Sorin Alexandrescu, am început publicarea seriei de *Opere*, încheiată (după plecarea noastră din țară) de George Gană în 1987, odată cu apariția volumului al 13-lea. Atunci, în 1969-70, am petrecut multe zile în arhiva familiei Vianu, în urma cărora am alcătuit și primul volum al seriei, apărut în 1971 la editura Minerva. Mai adaug, în special pentru cei care ar fi ispițiți să revină asupra subiectului, că în problema de față consultarea atentă și a corespondenței sale trimise și primite (apărută în 4 volume, tot la editura Minerva, datorate Mariei Alexandrescu-Vianu și lui Vlad Alexandrescu, fiica și nepotul esteticianului) ar fi obligatorie.

Scurtul episod diplomatic

Ășadar: Imediat după război, Tudor Vianu a fost, din februarie 1945 pînă în martie 1946, director al *Teatrului Național* din capitală - funcție care, prin tradiție, a fost ocupată de mulți scriitori importanți în perioada interbelică. Din martie 1946 pînă în noiembrie 1947 îl găsim ambasador al țării la Belgrad. Fusese numit sub ministrul Tătărescu, demisionează - sau este demisionat - sub cel al Anei Pauker. Cum se știe, imediat după Armistițiu, în *Ministerul de Externe* au fost aduși tineri sau personalități independente cu reputație de democrați, un efort de reprezentare care nu era monocolor, adică „roșu” (printre ei se număra și Alexandru Paleologu, dacă nu greșesc). Și tot cum se știe, Ana Pauker i-a eliminat în timp record pe toți aceștia, precum și pe diplomații de carieră.

Tudor Vianu nu a fost deci o excepție nici la numire, nici la demitere. Nu cred, deci, că se poate întrevădea în aceste două funcții oficiale pe care Vianu le ocupă la începuturile comunizării și sovietizării țării vreo opțiune deschisă de partea celor care aveau să o facă cu atîta indescriptibilă cruzime. Pentru cei ce trăiau acele vremi existau speranțe, repede transformate

în dramatice dezamăgiri; consider că e nedrept să-i privim cu dispreț sau cu reproș noi, cei care atunci eram doar copii, sau nici măcar nu... eram, dar care știm, din perspectiva nenorocitei istorii, că soarta țării era deja decisă și că doar puțini lucizi vedeau umbra neagră a viitorului.

Mă întreb însă ce îl va fi determinat pe Profesor să plece în diplomație, dincolo de probabilele insistențe ale prietenului său Mihai Ralea? Un sentiment de „revanșă” pentru o seamă de umilințe suferite în timpul dictaturilor de extremă dreaptă (studenți și cadre didactice legionare ceruseră eliminarea sa de la catedră, fusese numit profesor titular de estetică abia în vara lui 1944, după aproape 20 de ani de așteptare și de împotriri, și asta grație lui Ion Petrovici, ministru în guvernul Antonescu, căruia îl va păstra o clară recunoștință, chiar în anii cînd frecventarea și ajutorarea materială a fostului condamnat politic reprezenta un risc)? Naivitatea sau speranța că o tînră, nouă democrație se naște în România? Presiuni ale familiei?

Nu prea avem documente scrise revelatoare - sînt doar bănuiele ce le avansează și eu, împreună cu alții.

Ceea ce a urmat dezmente, în orice caz, o tentativă de aliniere deschisă cu noul regim - vom vedea de ce. Se mai știe, grație amintirilor lui Ion Vianu (vezi excelenta carte care se numește *Amintiri în dialog* semnată de Ion Vianu și Matei Călinescu, apărută de curînd în o a doua ediție la editura *Polirom*), se mai știe că familia Vianu a făcut o tentativă eșuată de a se expatria în Elveția - eșuată din pricina lui Tudor Vianu, pe atunci încă ambasador la Belgrad.

Bujor Nedelcovici face, în legătură cu acest episod (ce a fost făcut public după 1989) următoarea afirmație: „Vianu a ales calea de întoarcere în țară pentru a-și continua cariera politică”. O concluzie care mi se pare, în primul rînd, falsă: vom vedea de îndă-

tă cum și-a continuat Vianu o carieră politică care nici nu... începuse, de fapt. În al doilea rînd, sînt uimit (și mîhnit) de modul lipsit de comprehensibilitate în care Bujor Nedelcovici tranșează „împrejurarea luării teribilei decizii - „întoarcerea” sau deștărea - uimit pentru că vine din partea unui om sensibil și încercat cum este, el însuși alegînd exilul după mari și multe ezitări - la unele din ele am asistat, după cum cred că își amintește bine.

În ce mă privește, nu bănuiam că Profesorului i-a fost dat să treacă și prin-o astfel de încercare, pe care, orice decizie ai lua, nu o poți uita, măcar și numai pentru răvășirea ce ți-a produs-o.

Tentativele de scoatere din Universitate

„Cariera politică” a lui Tudor Vianu, în anii următori, poate fi ușor dedusă din seria de evenimente care au urmat:

După ce fusese „aspru criticat” chiar în primul număr al *Scmeii* pentru neînțelegere „vinovată” a marxismului din *Filosofia culturii* și după ce „organul partidului” nu-i publicase nici măcar un răspuns concis, „colaboraționistul” Tudor Vianu - membru corespondent al *Academiei* din 1934 - nu este reconfirmat la reorganizarea instituției din iunie 1948, cu alte cuvinte este dat afară ca multe alte valori considerate „nedemne” de noua putere. În același an, prin reforma învățămîntului și în ciuda protestelor sale, catedra sa și învățămîntul de estetică, în genere, sînt desființate, iar el este „vîrsat” la catedra de „literatură peste hotare” unde devine șubalternul lui... Mihai Novicov. Între 1949 și 1954, în repetate rînduri, a fost pe punctul de a fi dat afară de la catedră - și numai intervențiile lui Mihai Ralea par a-l fi salvat. (Recomand spre consultare paginile 124-130 ale cărții *Viața lui Tudor Vianu* de Vasile Lungu, și mai sus menționată; poți citi în ea cîteva pagini extrem de concludente despre felul cu oficialitatea și „cerberii” vremii îl priveau - îți dai seama imediat că abia dacă era un tolerat, nicidecum un... „complice”.) După opinia mea, dosarul acestei tentative de scoatere a lui Vianu din *Universitate* nu este încă epuizat. A daug că fosta mea profesoară și apoi colegă de catedră, doamna Vera Călin, mi-a povestit că,

fiind tînră asistentă a Profesorului și membră de partid, într-o zi a fost chemată de „decanul” Orzea care i-a comunicat că „de mine preiei cursul lui Vianu”. În loc să-l preia, Vera Călin s-a dus imediat acasă la Tudor Vianu, avertizîndu-l asupra acestei decizii ce părea luată. Nu cred că se știe astăzi numele tuturor celor care au cerut sau au... împiedicat eliminarea sa din *Universitate* - și s-ar putea să nu mai aflăm niciodată istoria acestor ani grei și pentru Tudor Vianu, deși nu era în închisoare. (Mai adaug doar că, printre cei mai distinși și competenți „discipoli” ai școlii de literatură comparată a lui Vianu se numără și Vera Călin, astăzi, ca mulți dintre aceștia, aflată și ea în emigrație.)

(Subtitlurile aparțin redacției)

Tudor Vianu împreună cu fiul său Ion, 1944 (?)

INSTITUTUL EUROPEAN

Kleist
Amphitryon
Traducere de Nicolae Ionel
Prefață de Hans Neumann

Hölderlin
Hyperion
Traducere, studiu introductiv și note
de Mihai A. Stroie

Colecția OPERA MAGNA

ISBN 973-586-153-4
180 pag

ISBN 973-611-000-1
220 pag

În curs de apariție:

- Doru Pop, *Obsesii sociale*
- Corin Braga, *Lucian Blaga. Geneza lumilor imaginare*
- Al. Zub, *Discurs istoric și tranziție*

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e-mail: euroedit@mail.dntis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

NEMIRA

Pierre Riffard
DICTIONARUL
ESOTERISMULUI
Traducere din limba franceză și note
de Doina și Gheorghe Pienescu

Există sute de enciclopedii, dicționare și nomenclatoare pentru domenii ca ocultismul, miturile și simbolurile, misticismul sau astrologia. Pînă la lucrarea lui Pierre Riffard însă (1983, reeditată în 1993), nu exista un dicționar al esoterismului.

Ion Hobana
& **Julien Weverbergh**
TRIUMFUL
VISĂTORILOR

Ion Hobana și Julien Weverbergh, care nu se află la prima lor aventură editorială în colaborare, au înmănușat texte și imagini înzestrate cu harul de a prefigura izbănzile științei și tehnicii cu decenii sau chiar secole.

Comenzi: C.P. 26-38 București

Brezianu-Brâncuși

A treia ediție a cărții lui Barbu Brezianu – **Brâncuși în România** – apare într-un moment în care primele două ediții (1972, 1974) au devenit de mult piese de anticariat, vindute la prețuri apreciabile. Raportat la vasta literatură brâncușologică, aflată, acum, pare-se, într-un nou avânt odată cu apariția unei noi generații de studioși (nu neapărat istorici de artă), cartea lui Barbu Brezianu nu este dintre cele care speculează asupra unui cântar de documente bine cunoscute, încercând să propună noi interpretări, ci are în vedere tocmai să sporească acest bagaj de cunoștințe, să umple goluri, să corecteze afirmații care nu se susțin. În această privință, lucrarea lui Barbu Brezianu ocupă un loc de excepție în istoriografia de artă românească, și nu numai, rămânând o sursă de prim ordin pentru orice încercare serioasă de abordare a operei brâncușiene. Nici una din cărțile importante din bibliografia brâncușiană, apărute în ultimele două decenii (monografii însoțite sau nu de catalogul operei, cataloage de expoziții), nu numai că nu a putut-o ignora, dar a găsit aici temeiuri și argumente pentru noi ipoteze de cercetare.

Din 1964 încoace, Barbu Brezianu a început să publice articole și studii despre Brâncuși, precum și documente inedite – corespondență, fotografii, relatări ale unor persoane care l-au cunoscut pe sculptorul român. E vorba, în cea mai mare parte, de rezultatul unor investigații cu adevărat detectiviste în arhive, publice sau personale, din București și până în Australia, unde, de pildă, se stabilise în cele din urmă Margit Pogany, modelul celebrului portret brâncușian. Barbu Brezianu este cel care a publicat pentru prima oară, și a studiat, un număr apreciabil de fotografii din arhiva Brâncuși a Muzeului de artă modernă de la Beaubourg, de pildă, sau din fondul Cosmutză-Bölöni aflat la *Institutul de arte plastice „Ion Andreescu”* de la Cluj. Au ieșit astfel la iveală sau au fost atestate lucrări necunoscute, a devenit posibilă datarea, până atunci incertă, a unor lucrări, au fost identificate modele ale unor sculpturi brâncușiene, ceea ce a clarificat cit și cum se raporta Brâncuși la model, a putut fi completat repertoriul numeroaselor expoziții europene și americane la care sculptorul român a participat. În fine, un întreg context social și cultural în care Brâncuși s-a format și a evoluat este reinviat în cele mai surprinzătoare detalii ale lui. Deși e un tip de carte care nu se citește de la cap la coadă, ci se consultă în funcție de interesul fiecăruia, pentru cei care au apelat în numeroase rânduri la ea, se reconstruiește, din frânturi, ceea ce s-ar putea numi romanul vieții lui Brâncuși, mai palpitant, la urma urmei, pentru că este mai întemeiat pe adevărul documentului, decât, de pildă, biografia romanțată a lui Peter Neagoe, *Sfântul din Montparnasse*.

Parisul românilor la început de secol reînvie miraculos sub flash-uri pe care construcția cărții, urmind logica ei internă, le aruncă din mers în diferite direcții. La Paris, Brâncuși are prieteni și susținători pe toate treptele sociale, de la moștele soții Poiană, care îi găsesc prima slujbă la restaurantul Chartier, unde Daniel Poiană era chelner, și până la Regina Elisabeta. Alături de Marie Bengesco și Otilia Cosmutză, secretara lui Anatole France, Regina Elisabeta ar fi pus și ea o vorbă bună pe lângă Rodin pentru a fi acceptat în atelierul acestuia. Apoi, ca membru în *Cercul studenților români*, Brâncuși are ocazia să cunoască figuri marcante ale coloniei române din Paris. Unii dintre ei îl vor sprijini, fie comandându-i lucrări, fie scriind despre el, ca, de pildă, Nicolae Vaschide, psihopatolog cu contribuții științifice importante la studiul viselor și totodată autorul primului articol despre Brâncuși în presa românească. Solomon Basile Marbe care a intermediat comanda *Sărutului* din cimitirul Montparnasse, făcea și el parte din *Cercul studenților români*, ca și Henri Coandă, care, interesat de sculptură la un moment dat, face un scurt stagiul în

atelierul lui Rodin. Artiștii români erau destul de numeroși la Paris în aceea vreme și relațiile lui Brâncuși cu câțiva dintre ei – Ștefan Popescu, Fritz Storr, Cecilia Cuțescu-Storck, Camil Ressu, Dărăscu, Pallady și alții sint astăzi documentate, în mare măsură, datorită eforturilor lui Barbu Brezianu.

Fie că e vorba de cronologie, de fișele de catalog, însoțite de note foarte ample, de lista de expoziții sau de bibliografie, documentația inedită pusă în circulație este impresionantă, iar conexiunile între elemente aparent separate pun în evidență noi semnificații.

Volumul cumulează un material faptic imens, care ar putea fi considerat doar anecdotic, dacă nu ar fi într-adevăr revelator pentru felul în care „*fărănel rafinat de la Dunăre*”, „*ciobanul din Carpați*” a reușit să se integreze în lumea pariziană a începutului de secol. Din documentele și scrisorile publicate în fasciculi într-o secțiune finală a cărții aflăm, de pildă, că în 1905, Brâncuși, abia venit în Franța de un an, un artist încă necunoscut, era invitat de consilierul de stat Louis Herbette la el acasă „*pour diner*”, e drept, „*sans ceremonie (sans habit noir)*”. De altfel, Brâncuși avea chiar și „*habit noir*”, cum se poate vedea într-o fotografie. E de presupus că relația cu Herbette fusese intermediată de Ernest Dubois și Antonin Mercie, citați în scrișoare. Cei doi sculptori francezi erau

bine cunoscuți în Franța, iar în România beneficiaseră de comenzi de busturi și monumente. Mercie era de altfel și profesorul său la *Scoala de belle-arte*. Detalii ale acestei aventuri umane și artistice, care din elevul *Scoalei de arte și meserii* din Craiova a făcut un artist cunoscut în toată lumea, pot fi găsite din abundență în paginile cărții lui Barbu Brezianu.

Această a treia ediție respectă, în mare, structura celor anterioare. Capitolul cronologiei și concordanțelor, fișele, s-a îmbogățit. Sint consemnate, în actuala ediție, manifestările – expoziții, apariții editoriale, sesiuni comemorative, polemici în jurul anumitor lucrări sau expoziții – de după 1974, anul ediției a doua, până în 1997. E impresionantă de pildă amploarea manifestărilor din 1976, cind centenarul nașterii sculptorului român este declarat de UNESCO un internațional Brâncuși. Tot la acest capitol sint semnalate discuțiile din sesiunea *Academiei* din februarie și martie 1951 prezidată de Sadoveanu, cind sculptura lui Brâncuși este dezavuată de A. Toma, Al. Graur, Iorgu Iordan, Călinescu, Gh. Oprescu și alții cu argumente care formează un straniu amestec de idiosincrazii mai vechi față de avangardă și injoncțiuni ale ideologiei momentului. Ar fi fost utilă, poate, publicarea integrală a proceselor verbale, cu toate că, potrivit investigațiilor lui Barbu Brezianu, acestea nu au înregistrat cu fidelitate discuțiile, omițind lucrurile de cuvânt în apărarea lui Brâncuși datorate lui Jalea, Bogza, Camil Petrescu, Victor Eftimiu și K.H. Zambaccian. De asemenea, ar fi fost interesant de știut cind a avut loc exact (1953-?) tentativa de dărîmarea a *Coloa-*

Salonul de terapie intensivă

Căutînd pe cineva la Spitalul Fundeni, am intrat din greșeală într-un salon de terapie intensivă. Ceea ce am văzut acolo m-a făcut să uit că mă grăbeam. Am rămas în mijlocul încăperii, animat de o curiozitate avidă.

În salon se aflau opt paturi, toate ocupate de bolnavi care suferiseră intervenții chirurgicale. Din fiecare corp omenesc ieșeau cinci sau șase tuburi, conectate la recipiente de sticlă și pungi de plastic.

L-am cercetat minuțios cu privirea pe un bătrîn întins cu fața în sus într-un pat de lîngă fereastră. Avea pielea de un alb cadaveric și capul dat mult pe spate, cu ochii holbați, ca și cum ar fi murit vînzînd ceva înspăimîntător pe tavan. De fapt, nu era mort, ci doar nemîșcat, hotărît să lupte, tocmai printr-o imobilitate tenace, cu moartea. Un tub îi ieșea dintr-o nară, altul – din mijlocul burții, de sub un pansament, iar altul – tot din burta, de undeva din zona ficatului. Există și o conductă subțire, transparentă, conectată la un ac înfipt la încheietura mîinii lui drepte. În sfîrșit, mai putea fi văzut un tub racordat la penis și încă unul care îi ieșea probabil

din fund și mergea pînă sub pat.

Prezența mea l-a enervat, nu știu din ce cauză, pe bolnavi. În orice caz, toți au început să protesteze grotesc, atît cît le permiteau tuburile de care erau legați. Asistam la o halucinantă demonstrație a unor oameni-instalații. Mișcau scurt din cap, arătîndu-și venele umflate de la gît, și scoteau un horcîit acuzator, gesticulînd rechiziitor cu mîna conectată la furtunul de perfuzie.

Bătrînul confundabil cu un mort izbutise, după mai multe încercări eroice, să se dea jos din pat, trăgînd după el întreaga rețea de tuburi și răsturnînd cu zgomot un fel de stativ de la căpătîiul patului. Făcea mișcări greoaie, dar încercate de o asemenea indignare, în cît avea înfățișarea unui humanoid terifiant care înainta lent pentru că acțiunea lui era oricum implacabilă. Cei alții bolnavi se chinuiau și ei să se ridice din paturi. Dintr-o clipă în alta aveau să se constituie într-o armată hilară și înfricoșătoare. Nu-mi rămînea decît să fug, dar simțeam o paralizie a voinței și nu reușeam să fac un pas.

nei și din dispoziția cui. În orice caz, din 1956, cum consemnează cronologia, atitudinea oficialităților față de Brâncuși se schimbă și Eugen și Florica Jbebeleanu sint trimși la Paris pentru a-l îmbuna pe Brâncuși. Nu reușesc, nici ei, nici Ressu sau Maxy. Cu tot refuzul lui Brâncuși de a veni în România, Maxy, directorul de atunci al Muzeului de artă, deschide o mică expoziție cu lucrările aflate în țară, care, ironie a soartei, este prima expoziție personală europeană a lui Brâncuși. Această tîrzie bunăvoință nu a mai putut schimba hotărîrea lui Brâncuși de a dona atelierul său statului francez.

În privința ecourilor românești și internaționale ale operei lui Brâncuși, cartea lui Barbu Brezianu este, la ora asta, cea mai completă și la zi publicație. Monografia lui Friedrich Teja Bach, sumă a cercetărilor brâncușiene, apărută în 1987 la Köln, se oprește cu informația, inevitabil, la anul 1986.

Ce aduce în plus această ediție la catalogul propriu-zis al lucrărilor? Apar lucrări neînregistrate pînă acum – copia portretului lui Dărăscu, dărîuit de Brâncuși lui Jalea, sau *Capul de copil* din colecția Elsa și Radu Miclescu. Fișele de catalog au fost aduse la zi. Barbu Brezianu a urmărit în continuare soarta fiecărei lucrări, schimbarea proprietarului – în cele mai multe cazuri lucrările au ajuns din colecții particulare la *Muzeul național de artă* din București sau la *Muzeul de artă* din Craiova. Analiza fiecărei lucrări a cîștigat în nuanțe, referențele la contextul artistic contemporan s-au îmbogățit, circumstanțele genezei s-au precizat. Bineînțeles bibliografia fiecărei lucrări a fost completată și adusă la nivelul informației actuale.

În cazul *Coloanei* de la Tirgu-Jiu catalogul prezintă și situația ei actuală, prin fotografii din timpul dezmembrării ei în 1996 și prin includerea în bibliografie a

articolelor pe această temă. Barbu Brezianu a protestat în scris împotriva punctului de vedere susținut de Radu Varia, inițiatorul proiectului de restaurare/distrugere, avertizînd în numeroase rînduri asupra pericolului pe care-l reprezintă desfacerea *Coloanei* și mai ales asupra lipsei de justificare a acestei operațiuni. Din păcate, nu a fost auzit.

Aș vrea să insist în mod special asupra ilustrației acestei ultime ediții, mult îmbogățită față de cele anterioare. Pe de o parte, apar noi fotografii ale familiei și prietenilor lui Brâncuși, modelelor și colecționarilor lui, pe de alta, reproduceri după opere de artiști care, într-un fel sau într-altul, s-au apropiat de noua înțelegere a sculpturii impusă de Brâncuși. Reproducerea semnificativă în acest sens sint cele după lucrări de Jean Arp, Archipenko, Gonzales, Gabo, Henri Moore, Barbara Hepworth, Noguchi și pînă la artiștii din generații mai noi ca Peter Jacoby, Bert Flugman etc., artiști care i-au fost fie simpli admiratori, fie discipoli sau chiar elevi. Este sugerată astfel audiența excepțională de care s-a bucurat Brâncuși printre sculptorii acestui secol, începînd încă din primele decenii și continuînd pînă astăzi. Nu în ultimul rînd, semnalez și seria, îmbogățită și ea, de portrete ale lui Brâncuși, datorate multor artiști români și străini care i-au fost prieteni sau l-au întîlnit cîndva, semne ale aceleiași admirații de care a fost constant înconjurat. Inedit este desenul lui Pallady, însoțit de o curioasă inscripție, „*Lasă-l să crape! Brâncuși 1900*”.

Apariția cărții lui Barbu Brezianu este un eveniment editorial la reușita căruia contribuția editurii All trebuie neapărat salutăată, cu atît mai mult cu cît, de ani de zile, cartea de artă este sistematic ocolită de aproape toți editorii.

Ioana Vlasiu

POLIROM
NOUTĂȚI
octombrie '98

André Sirota
Conduite perverse în grup
Interpretări și intervenții

Jean-François Soulet
Istoria comparată a statelor comuniste
din 1945 pînă în zilele noastre

André Sirota
CONDUITE PERVERSE
în GRUP

În pregătire:
 Honoré de Balzac **PROSCRIȘII și alte povestiri din COMEDIA UMANĂ**
 Jean Delumeau **Mărturisirea și iertarea. Dificultățile confesiunii (sec. XIII-XVIII)**

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
 București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
 Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
 E-mail: polirom@mail.dntis.ro

Elogiu hârnicii

Ce va să zică bătrînețea! Cum ajungi să prețuiești exact ce ai disprețuit! Ani și ani am citit cu iritare sintagma „hârniciu istoric literar” (sau „hârniciu traducător”) văzând în epitetul cu pricina un eufemism de flatat mediocritatea, lipsa de talent, semidictismul grandoman etc. Între complexe de inferioritate ale intelectualului nostru, mitul productivității se învecinează cu mania monumentalului și fascinația vechimii în breaslă. Cum bine știm, atributul cel mai des utilizat pentru *Istoria* lui G. Călinescu este „monumentală”, iar când dai să critici cartea unui autor septuagenar (care, culmea, ți-a mai fost și profesor la facultate!) ți se strigă zdorbor: cum? pământul asta scrie la ziar de 30 de ani și a publicat 30 de volume! Și cu asta, adio comentariu critic!

Pe scurt, nu hârnicia mi s-a părut cel dintâi lucru de urmărit/admirat la un istoric literar. Ei, uite că, trecind anii și suferind tot mai tare din cauza încosecvenței și ne-trebniciei cvasi-generale, de pe urma fragmentarismului ruinător, a eternului început, a irosirii energiilor pentru mize meschine, am ajuns să pun mare preț pe tenacitatea constructivă, pe continuitatea eficientă, pe cantitate pur și simplu. Prea simțem talenții în eseistica speculativă și prea leneși la documentaristica pe care are a se sprijini această eseistică, pentru ca excesul celei dintâi să nu trezească nostalgia după cealaltă!

În urmă cu aproape douăzeci de ani, când, proaspăt angajat la Institutul „G. Călinescu”, l-am cunoscut pe Mircea Handoca, el tocmai publicase, sub egida Institutului, bibliografia *Mircea Eliade*. Împătmnit cum eram (și sint) de Generația '27, fi-rește că l-am frecventat de mai multe ori Arhiva Eliade, dar întotdeauna cu o acută senzație de contrarietate: de ce să-ți dedici integral viața unui autor, mă întrebam, fie el și autorul *Tratatului de istoria religiilor*? Și încă în halul asta de admirație dusă până spre fetişism! De pe la jumătatea anilor '60, Mircea Handoca s-a dedicat aproape exclusiv Arhivei Eliade, cu o înverșunare fără fisură și cu productivitate absolut impresionantă. A întocmit bibliografia operelor și bibliografia recepțiilor acesteia, în țară și în lume. Mii de titluri. A despuat vreme de trei ani arhiva bucureșteană Eliade, aflată în posesia soarelui scriitorului, Corina Cornelia Alexandrescu, și a inventariat, ordonat și clasat cronologic manuscrisele eliadestice de tinerete. Mii de pagini. A fotocopiât alte mii de pagini de corespondență emisă și primită de Eliade, de zeci de personalități de pe cinci continente, operă în curs de publicare, integral ori selectiv. A fotocopiât toate articolele despre Eliade apărute în presa românească și, poate, și străină, cu care aud că va inaugura în curând o ediție în – în câte volume? – zece, douăzeci? În sfârșit, după 1990, a alcătuit nu știu câte editii, la nu știu câte edituri, inclusiv la *Humanitas*, cele două volume ale *Jurnalului*, în 1993, primul volum de scrieri din tinerete, 1921-1925 (*Cum am găsit piatra filozofală*, 1996), publicistica exilului (*Împotriva deznădejdii*, 1992) sau, recent, *India și Biblioteca maharajului*... În fine, volumul lui Mircea Handoca despre Eliade, tipărit la *Minerva* în 1992, dă pe deplin seama de pasiunea de-o viață a autorului. Un autor, desigur, îndelung și copios birfit în lumea literară, ba că nu-i zdrăvăn, ba că-i avar și afacerist nesățios, ba că a lucrat sub ochii complici ai *Securității* (de parcă putea avea cineva relații directe cu Eliade fără să știe securimea patrioțoață!) etc.

Mă rog, fapt e că, gândindu-mă la unicitatea acestei manii absolut laudabile, mai că-mi vine să exclam ca Leonida: dă-mi douăzeci de Handoci și-ți fac Arhiva națională! Unde n-ar avea istoria noastră literară o armată de Handoci, Gherani, Pieniști, Coloșenci, cu hârnicii editoriale de tipul Gabriela Omăt, Z. Ornea, Nicolae Mecu!

De la Acterian la Mihai Șora

Un așa volum nu putea lipsi din proiectele lui Mircea Handoca. Prin 1980-1981, cu gândul la cei 75 de ani, cit urma să împlinească Eliade în 1982, Mircea

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Dinspre Nobel spre soldățeii de plumb

Handoca a realizat 22 de interviuri despre opera și personalitatea autorului *Huliganilor*. Prost de tot, politic și economic, pentru ceausismul post '77, post-Pacea și post-crisa iraniană, debutul deceniului nouă se arăta ceva mai fast pentru răstăfarea exilului românesc. Apăruseră rapid, pe îndesate și buimăcitor, *Aspecte ale mitului, De la Zalmoxis la Gerghis-Han*, masivul volum de povestiri în *curte la Dionis*, în 60.000 de exemplare, și vol. I din *Istoria credințelor și ideilor religioase*. În 1980 apăreau trei cărți despre Eliade (*Hermeneutica* lui Adrian Marino și *Introducerea* lui Ion Lotreanu, plus *Bibliografia* alcătuită de Mircea Handoca), o succesiune amintind de momentul 1969-1970 (*La țigănci, Nuntă în cer, Maitrey*).

Nu mai că, la noi, elanurile sînt în general descurajate, iar lucrurile se strică repede, fiecare minune durind trei zile. Astfel încît, volumul cu pricina a trecut de la editura *Eminescu* la *Cartea Românească*, de la *Dacia* la (după '89) *Porto-Franco*, pentru a fi tipărit acum la *Humanitas*, cu încă zece noi poziții față de vechiul sumar. Alfabetic, deci: Arșavir Acterian, Corina Alexandrescu, Sergiu Al.-George, Valeriu Anania, Mariano Baffi, Cezar Baltag, Ion Biberi, Ana Blandiana, Rica Botez, Barbu Brezianu, Nicolae Brînduș, Gh. Bulgar, Șerban Cioculescu, Ioan Coman, Ioan P. Culiănu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Vintilă Horia, Ionel Jianu, Pericle Martinescu, Dumitru Micu, Florin Mihăilescu, Șerban Nichifor, Constantin Noica, Octav Onicescu, Edgar Papu, Dan Petrașincu, Mac Linscot Ricketts, Horia Roman, Edith Silbermann, N. Steinhart, Mihai Șora. Acestora li se adaugă două fragmente de jurnal-Handoca la Paris cu Eliade și Noica, o scrisoare de la Jünger și un interviu luat lui Eliade în oct. 1981.

Firește că, aflindu-ne în fața unui volum de evocări omagiale, el este foarte nimerit pentru neofitul recent intrat în, de exemplu, eseistica eliadescă de tinerete. Cititorul familiarizat cu viața și opera lui Eliade nu va avea mari surprize de ordin documentar (au trecut, de altfel, aproape două decenii de atunci, timp în care mărturiile, clarificările ș.a.m.d. nu au întîrziat să apară), cu toate că dezvăluirile incitante nu lipsesc. A se vedea scrisoarea lui Eliade către Barbu Brezianu din 1979, reprodusă la p. 22, revelația pe nume Rica Botez, (acel misterios „R” din *Santier și Amintiri*), dedicația lui Eliade către Șerban Cioculescu de la p. 133 („eu, care am fost totdeauna la polul său, nu numai ca înțelegere, ci mai ales ca zăpăceală”), bizateria, demnă de un mare semn de întrebare, cum că Ionel Ji-

anu a păstrat scrisorile lui Eliade („uneori scrisorile noastre se întindeau pe cîte zece pagini”) pînă în 1961, „și apoi le-am ars. Îmi pare rău și acum de acest gest pe care l-am făcut într-un moment de deprimare, cînd totul mi se părea zădărnice”(1), imaginea unui Eliade citind romanele lui Preda, Ivasiuc, Bănulescu sau D.R. Popescu („am citit cu mare interes *Instrușul* și *Cunoașterea de noapte*”, „admir nespul larna bărbăților”, „entuziasmat, aproape, de F”, p. 205) sau chestii domestice dar de un interes aparte, precum aceasta:

„Cred că știți că Saul Bellow, laureatul premiului Nobel, e căsătorit cu o ilustră matematiciană, fiica doamnei Florica Bagdasar. Pe ea o cunoscusem de multă vreme, am cunoscut-o cu Ionescu-Tulcea, fostul meu asistent. Acum e măritată cu Bellow. Vecini și prieteni cu soții Bellow sint Eliazii”(O. Onicescu, p. 249).

Rememorări și contexte

Atașante sînt evocarea anilor de liceu la „*Spiru Haret*” (Barbu Brezianu, cu nexus-ul fraternal sintetizat la p.97, cu maldanul YMCA, revista *Văstarul* ș.a.), unghiul de abordare a Generației '27 din perspectiva grupărilor *Forum* și *Criterion* (Ionel Jianu, totul fiind *personalizat* pînă la extrem în cuprinsul grupurilor de atunci, a se vedea și provocarea la duel a lui Paul Sterian, p. 175), sau imaginea – evocată de Horia Roman – a unui Liviu Rebreanu cumpărit opt, nouă exemplare din *Maitrey*, pentru a le da lui Sorbul, Minulescu, Ionel Teodoreanu, Brătescu-Voinești etc., și exclamînd „cu entuziasm tineresc” în librărie: „Iată scriitorul de mine! Citiți-i cartea! E extraordinară!” (p. 282).

Apoi mărturiu precum: „În anii studenției, am avut doi mari maeștri: pe Nae Ionescu și pe Mircea Eliade”(Mihai Șora, p.308); „Inflăcărât, neostoit inflăcărât, iată cum îmi apare peste ani Mircea Eliade (...) Ceea ce n-am uitat este prezența lui stenică (...) Toate căpătau intensități nebănuite sub dogoarea spiritului lui în fierbere continuă. Un spiiit ce mi se părea în căutarea febrilă, frenetică de absolut, dar care se tăvălea cu voluptate în toate relativitățile existenței”(Arșavir Acterian, p. 21).

Sau rememorarea unor contexte de genul: Gh. Bulgar mandată să-l readucă pe Eliade în atenția cititorilor din țară (de fapt... din exil) prin intermediul – se putea altfel? – al revistei *Glasul patriei* (v. art. *Mircea Eliade, umanist reputat*, 1 ian. 1969) urmat de publicarea cap. V din *Amintiri*, sub îngrijirea aceluiași Gh. Bulgar, în *Almanahul literar* pe 1969 (p.115). Un Mircea Eliade licean, client fidel al anticarilor lăncu Eskenazi („avea în vorbire un lexic foarte original, adesea hiperbolic, nuanțat de fină ironie”; își amintea Ion Biberi) și Ghizela Popper („negustoreasa boltă și cu bigudiuri” colorat evocată de Barbu Brezianu), Un Mircea Eliade, tot licean, interpretînd „cu o vervă vindicativă rolul profesorului de fizico-chimie Voltinovič, care tocmai îl lăsase corigent” (idem, p. 101) sau prieten cu fabulosul Marcel Avramescu (descrie exact la p. 98, unde este foarte nimerită trimiterea la un articol în temă, semnat de Cornel Ungureanu) „cu care (Eliade, n.n.) se pitula în pod, unde făceau spiritism”. Importantă presupunerea lui Barbu Brezianu, cum că „legile cosmice și mai ales pirtia care va duce spre doctrinele hinduse vor fi fost poate descoperite în mandsarda din strada Melodiei, datorită inițierii făcute alături de Marcel Avramescu, viitor laureat Magna cum Laude al Facultății de Litere și Filozofie din București, devenit în cele din urmă

cuceritul paroh Mihai din Jimbolia”. Ca undă romantică, e de semnalat relația cu Eliade evocată de Rica Botez, mai ales pasiunea pentru București (p. 86), fi-zionomile prietenilor Dinu Sighireanu, Petrișor Vițoreanu, Petrișor Secăreanu, Radu Bosie, Petru Comarnescu (p. 87 ș.u.), vizita tînărului cuplu la Iași, la profesorul Ion Simionescu, în toamna lui 1926, ca și drumul la redacția *Vieții românești* („Ne-a primit Ibrăileanu, care a organizat special pentru Eliade o vizită la Tribunal”, p. 89).

În sfîrșit, de-a dreptul emoționantă (de fapt te înfloară, ce mai incoace-nocol) este scena de la p. 40, cu Sergiu Al.-George ajuns, în 1973, la Paris, după anii de închisoare și anii de umilinte, și pus dintr-o dată în situația de a intra, pur și simplu, într-o cabină telefonică, sunîndu-l pe Eliade. Sobrietatea – aflat de caracteristică lui Sergiu Al.-George – nu face decât să sporească potențialul sulfetes al episodului: „În cabina telefonică, în timp ce se desfășura primul dialog, îmi dădeam seama că, în sfîrșit, mă apropiu de împlinirea unei năzuințe de o viață, dar de-abia după terminarea convorbirii m-am lăsat cuprins de o puternică emoție în care se revărsau toate cîte se adunaseră din adolescență...”

„Timpul lui Eliade”

Întrebat care i se par a fi expresiile depline ale românescului în cultură, C. Noica răspunde: Hasdeu, Blaga, Eliade. Plecînd de aici – și fiind sincer cu noi înșine – trebuie să ne întrebăm cîți dintre noi acceptă numele lui Eliade, ca de la sine înțeles, într-o atare serie, ori alături, știu eu, de N. Iorga, Părvan... Încin să cred că Vintilă Horia avea dreptate: „Poate că nu a sosit încă timpul lui Eliade și că abia peste încă o generație să izbutim să ni-l facem apropiat din toate punctele de vedere” (p. 160, afirmație din 1991). Ceea ce acceptăm lesne cu toții în materie de poezie – cum că, de pildă, Argezei și, apoi, Nichita Stănescu urmează de la sine în succesiunea începută cu Eminescu, devine inacceptabil atunci cînd vorbim despre gînditori, critici literari etc. Îngăduința față de lirici se transformă în convingere intratabilă, atunci cînd vine vorba de clasarea oame-nilor de cultură. Mă rog, este un subiect de gîndit.

Fiindcă tot a venit vorba de Vintilă Horia, să-i cităm vorba grea: „Nimeni nu ar fi devenit legionar și nici măcar de dreapta și nici măcar din punct de vedere intelectual, dacă de la răsărit, și chiar din interiorul țării, nu ne-am fi simțit amenințați de marxism sub forma lui cea mai virulentă, cea sovietică. Vinovații la noi de extremism antiromănesc și antiluman n-au fost militanții dreptei, ci colaboratorii de la Cuvîntul liber și membrii partidului comunist”.

Problema de corelat cu foarte exacte aprecieri făcute de Pericle Martinescu pe marginea romanului *Întoarcerea din rai*, adevărată „mitologie a zbcucimărilor și exasperărilor tineretului român din 1930-1933”; și anume: „cultul eului dus pînă la exacerbare, exaltarea fluidului vital, neliniștea metafizică, mirajul aventurii, mergînd pînă la crimă, ca act gratuit și ca exemplificare a libertății morale, refugiu în sexualitate, atracția spre gestul suprem al sinucidenței, gusul pentru un anumit satanism...” (p. 182). Cum se vede, posibile capitole ale unei noi – și foarte necesare – istorii a perioadei interbelice (ceea ce, spre bucuria noastră, aud că ar pregăti Sorin Alexandrescu). În orice caz, paginile 187-191 din secvența Pericle Martinescu m-au convins definitiv că memorialistica acestuia (nu chiar demult publicată) merită o atenție aparte. (Promit cuvenita înșirare de impresiuni).

Și uite-așa, de la băiețelul de clasa a IV-a, care, după luptele de la Mărășți-Mărărești, și-a îngropat cu grijă în grădina toți soldățeii de plumb „ca nu cumva să dea nemții peste ei” (p. 31) și pînă la nobilitatea, din păcate ratată, de a lua Nobelul, avem, cum se spune, o viață de om!

DAN PAVEL

De ce nu poate fi Serbia prietena României

Modul în care presa sportivă de la București a comentat meciul de fotbal din *Cupa UEFA*, dintre *Steaua Roșie Belgrad* și *Olimpique Lyon* – total favorabil „prietenilor sîrbi”, fără simpatie față de „frații” latini este alt simptom al schizofreniei identitare a unei țări care nu se lasă cîntită de la porțile Orientului nici de integrarea euro-atlantică. Actuala criză din Kosovo le-a permis lui Vadim, Iliescu & Company să-și dea măsura întregii lor atitudini antioccidentale și prorusse. Coaliția de la putere s-a temut să nu deranjeze printr-o decizie fermă populismul prorusesc. Atotputernicul CSAT s-a sremut și a produs un document de o profundă ambiguitate morală, care putea fi semnat și de predecesorii pedeserși. „Boșii” de la Cotroceni și Palatul Victoriei nu au avut nici înțelegerea, nici curajul de a explica în mod clar, răspicat opinii publice de ce Serbia nu poate fi prietena României, cel puțin atîta vreme cît la putere se află Miloșevici.

Principala confuzie pe care au semănat-o în capul cititorilor manipulatorii de opinie (din familia Cristoiu, Brucan, Tinu) este cea dintre eroismul partizanilor sîrbi împotriva nazistilor, de acum o jumătate de secol, și lupta de acum a mercenarilor lui Miloșevici împotriva comunității internaționale și în primul rînd a occidentalilor, în special a americanilor. Pare că frontul ideologic ar fi dirijat tot de la Moscova. Adevărul este că, în multe privințe, regimul postcomunist prezidat de Miloșevici se caracterizează printr-o combinație de trăsături naziste și staliniste. Majoritatea criminalilor de război căutați de către *Tribunalul internațional* de la Haga, în special pentru masacrele din Bosnia, sînt sîrbi apropiați, încurajați sau susținuți logistic de către Miloșevici. Opinia publică din România nu cunoaște aproape deloc ce s-a întîmplat în Croația, apoi în Bosnia, iar mai recent în Kosovo, adică un lung șir de dislocări de populație, epurări etnice, un genocid pe o scară încă greu de evaluat exact. Desigur, ar fi eronat să credem că numai sîrbi au omorât copii, bătrîni, femei, au torturat, au schilodit, violat și au călcat în picioare demnitatea unor civili sau prizonieri de război, în mod normal aflați sub protecția legilor internaționale și ale moralei biblice. Croații, musulmanii bosniaci, albanezii din Kosovo au comis propriile crime, pentru care există

mărturie – în acest sens, cu greu îi putem diferenția pe unii de ceilalți, iar „rupturile civilizaționale” ale lui Huntington sînt irelevante –, dar sîrbi din fiecare regiune aflată în conflict au stabilit recorduri greu de egalat, iar lucrul mai grav este că nici nu mai pot fi opriți prin apelul la rațiune sau valori morale. S-a văzut că singurul limbaj pe care îl mai înțeleg este forța sau amenințarea cu forța. Iar guvernarea lui Miloșevici este un lung șir de încălcări ale legalității și normelor democratice chiar împotriva populației sîrbești. A susține astăzi cauza sîrbească este egal cu a susține dictatura lui Miloșevici, îndreptată în primul rînd împotriva propriului popor. Lucrul acesta este spus chiar și de diaspora sîrbească din lumea întreagă, care atrage atenția comunității internaționale asupra situației grele a forțelor democratice din Serbia și asupra faptului că principalul mijloc prin care Miloșevici se mai menține la putere este întreținerea conflictului interetic și interconfesional.

Imoralitatea celor care au susținut cauza sîrbească la noi, vorbind de prietenia dintre cele două popoare, vine din nesocotirea situației dezastruoase a românilor din Serbia, în special din Valea Timocului (după unele estimări, 700.000, după altele, un milion). Românilor nu li se recunoaște identitatea, ei nu au statutul de minoritari iar, încă de pe vremea lui Tito, Belgradul a practicat o politică sistematică de deznaționalizare, de sîrbezare. De ani de zile se pîng reprezentanții românilor din Valea Timocului, iar Bucureștii se face că nu-i aude, de dragul prieteniei tradiționale. Dacă am face pentru ei măcar ce face Budapesta pentru maghiarii din România sau din alte părți, ei ar fi o forță importantă în Serbia. Prin urmare, prietenia noastră cu ei este unilaterală și umiltoare pentru cei care îi trăiesc pe teren consecințele. Comparația între situația albanezilor din Kosovo și cea a maghiarilor din Transilvania nu are nici un temel logic și nici factual: în ciuda deosebirilor cantitative și calitative, nici măcar acolo nu dorește comunitatea internațională să încurajeze o secesiune, pentru că, spre deosebire de statele din fosta federație iugoslavă, care aveau prin constituție dreptul să opteze pentru desprindere, aici este vorba despre suveranitatea unui stat. Singurul lucru discutat la ora actuală este autonomia, pe care cei din Kosovo încă o mai aveau în 1989, iar

înțelegerea smulsă de Holbrooke este clară.

Ca de altă ori în acest secol, responsabilitatea occidentalilor față de ceea ce s-a întîmplat în fostul spațiu iugoslav este imensă. Occidentalii și-au schimbat frecvent standardele, iar est-europenii nu pot decât să regretă că s-a protestat pentru ei la Moscova atît de convingător cum se face acum pentru Kosovo. În timpul războiului din Bosnia, occidentalii au monitorizat totul. Cu ajutorul sateliților, al avioanelor indetectabile de recunoaștere, prin ascultarea liniilor de comunicație ale forțelor militare, pe toate frecvențele, prin alte mijloace specifice de *intelligence*, ei au știut ce fel de masacre făceau mai ales sîrbi. Unele dintre ele se petreceau chiar în zonele protejate de forțele ONU (căștile albastre olandeze), dar ei nu puteau să facă nimic. Cu alte cuvinte, genocidul se petrecea sub ochii lor, iar ei nu aveau mijloace legale și autorizațiile internaționale pentru a interveni. Fermitatea cu care s-a reacționat față de ceea ce se întîmpla în Serbia venea din faptul că scenariul începea să se repete identic și ar fi urmat alte zeci de mii de victime și sute de mii de refugiați. Cam țîrziu, dar occidentalii au învățat o lecție ce nu poate fi uitată decât cu prețul victimelor nevinovate.

Problema este că Bosnia, Kosovo, ca și Ruanda sau Burundi, ca să nu mai vorbim despre genocidurile comise în timpul regimurilor comuniste, pun comunitatea internațională în situația de a regîndi normele suveranității și intervenționismului. Sub impactul din ce în ce mai puternic al drepturilor omului, atît al drepturilor individuale, cît și colective, comunitatea internațională este sub serios în cumpănă de obligația umană de a interveni de partea celor care nu se pot apăra singuri, mai ales în fața forței statelor care ar trebui să le apere drepturile. Se pune întrebarea: ce se poate face acolo unde, împotriva contractului social implicit al oricărei societăți, statele sînt agresoare împotriva propriilor supuși? Ce se poate face acolo unde indivizii nu pot face apel nici la nesupunerea civică, nici la dreptul de a schimba un regim politic sau o guvernare prin revoluție? Trebuie lăsate acele state să comită genociduri sau grave încălcări ale drepturilor și demnității umane? Problema care se pune implică rescrierea – prin larg consens internațional – a normelor legale pe baza cărora statele lumii pot interveni în sprijinul cetățenilor universului. Din ce în ce mai mult, se pune problema ca statele naționale să relaxeze o parte din atribuțiile suveranității, astfel încît instanțele internaționale să poată interveni în sprijinul celor care, altminteri, ar fi condamnați la moarte sau sclavie. Sînt oare statele naționale pregătite pentru astfel de sacrificii? Depinde doar de forța cu care individualismul și drepturile colective vor reuși să erodeze legitimitatea statului-națiune, care, iată, nu mai protejează decît entități abstracte sau realități îndoiețelice cum ar fi rasa, puritatea etnică sau dogma religioasă.

Campanie în Ziua împotriva lui Andrei Pleșu

Fundația „Noua Europă” a luat recent atitudine față de articolul apărut în ziarul *Ziua* din 19 octombrie 1998, intitulat *Fundația ministrului Pleșu a primit un milion de mărci*. Autorul acestui articol afirma că *Fundația*, al cărei rector a fost pînă la numirea sa în funcția de ministru de Externe Andrei Pleșu, ar fi primit o donație de un milion de mărci din partea *Fundației Volkswagen* pentru construcția unui sediu, în urma demersurilor lui Andrei Pleșu făcute în virtutea funcției pe care o ocupă astăzi. Articolul susținea ideea că *Fundația „Noua Europă”* ar fi finanțată de Germania cu scopuri oculte, pentru a fi un centru de răspîndire a unei așa-zise sfere de influență germane în această parte a lumii, că ar viza, printre altele, și dezmembrarea României, scop care i-ar fi familiar ministrului de Externe.

Pe 21 octombrie 1998, Andrei Pleșu a adresat o scrisoare SRI, SIE, *Parcheului* și *Gărzii Financiare*, în care le cere să verifice temeinicia acuzațiilor și, în funcție de rezultat, să pedepsască vinovații.

Fundația și Colegiul „Noua Europă” au răspuns acestui atac arătînd că *Fundația și Colegiul* au luat ființă în urma acordării de către un număr de institute de studii avansate din Europa și SUA a *Premiului „Noua Europă”* lui Andrei Pleșu. Premiul, în valoare de 75.000 de mărci, a constituit baza materială a înființării *Colegiului*, care de atunci a primit finanțări de la unele fundații germane și elvețiene, printre care și *Fundația Volkswagen*.

La 1 ianuarie 1998, la două zile după ce primise funcția pe care o deține și

acum în *Guvernul României*, printr-o scrisoare adresată *Consiliului Științific și Consiliului Administrativ al Fundației „Noua Europă”*, Andrei Pleșu anunța că renunță la toate prerogativele sale în cadrul *Fundației și Colegiului* al căror fondator era. Donația de 1.000.000 de mărci a *Fundației Volkswagen* (acordată de fapt altei fundații pentru construirea unui sediu în care să-și desfășoare activitatea *Colegiul „Noua Europă”*, întrucît statul român nu a acordat nici un sediu *Colegiului*) nu încalcă prin nimic legislația română, iar bilanțurile *Fundației* au fost depuse la *Administrația Financiară*. Conducerea *Colegiului* a fost preluată, conform *Statutului*, de un comitet director format din trei persoane care se ocupă de toate aspectele administrative și științifice ale instituției.

Bursierii și membrii alumni ai *Colegiului* au înaintat presei un protest în care se afirmă că „obiectivele și activitățile *Colegiului* «Noua Europă» sînt pur academice”. Sînt subliniate corectitudinea morală, responsabilitatea civică și prestanța intelectuală evidente ale omului și intelectualului Andrei Pleșu, caracteristici care anulează orice afirmații insinuante la adresa lui. Protestul este semnat de bursieri și membri ai *Fundației „Noua Europă”*: Vlad Alexandrescu, Radu Bercea, Ștefan Borbély, Ioana Both, Mircea Cărtărescu, Magda Cărneci, Virgil Ciocăltan, Virgil Ciomoș, Horia Ciugudean, Andreea Deciu, Dan Dediu, Mircea Dumitru, Dakmara Georgescu, Adrian-Paul Iliescu, Marian Augustin Ioan, Daniela-Rodica Jalobeanu, Ion Manolescu, Mircea Mică, Mihaela Miroiu, Georgian-Tiberiu Mustață, H.-R.

Patapievici, Ioana Părvulescu, Cristian Preda, Monica Spiridon, Luana Irina Stoica, Dorel Șandor, Florin Țurcanu.

Pe 23 octombrie, cotidianul *Ziua* și-a continuat campania împotriva lui Andrei Pleșu. Alături de ministrul de Externe, a fost vizată de data aceasta și Elena Ștefoi, șefa de cabinet a ministrului. Ea a fost acuzată că, pe lîngă funcția pe care o deține în minister, este și redactor-șef al revistei *Dilema* (publicație finanțată de *Fundația Culturală Română* care, la rîndul ei, primește bani din partea MAE) și colaboratoare a postului *Radio France International*, lucrînd astfel pentru o instituție străină, deși deține o funcție importantă în cadrul statului român (lucru interzis de lege, în opinia autorilor articolului).

În ziarul *Ziua* de luni, 26 octombrie 1998, în pagina 3, un amplu articol este scris în replică la un răspuns pe care l-a trimis, între timp, FCR și în care se afirmă că FCR nu a fost și nu este finanțată de MAE și că Elena Ștefoi nu mai este redactor-șef al *Dilemei*. Răspunsul ziarului aduce ca argumente site-ul de pe Internet (actualizat) al *Dilemei*, în care Elena Ștefoi figurează ca redactor-șef al revistei și textul *Legii 109/3* iunie 1998, privitoare la bugetul de stat pe 1998, lege prin care suma de 9,3 miliarde de lei din bugetul MAE este folosită pentru finanțarea activității FCR. Într-o declarație de presă remisă mai multor redacții de ziare, ministrul Andrei Pleșu își pune întrebarea „dacă această paranoia interpretativă e involuntară ori condusă”.

<p>Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU Redactor-șef adjunct: RODICA PALADE Publicist comentator: GABRIEL ANDRESCU H.-R. PATAPIEVICI</p> <p>Grafician: DAN PERJIVOȘ</p> <p>Contabil șef: ALINA CURBU Șef dep. marketing/distribuție: MIRCEA VLAD IONESCU Asistent marketing/publicitate: MIHAELA CUCU Șef departament Politic: IULIAN ANGHEL</p> <p>Redacție: Răzvan Paul (politică, cultură), Alice Taudor, Raluca Mărculescu, Mădălina Șchiopu (social, cultură), Sandu Iordache (social, politic). Difuzare, abonamente: Constantin Satalia, Alexandru Petrea; Secretariat: Alina Matei Corectură, operare calculator: Rodica Toader, Mara Ștefan, Aurelian Crăciun, Cătălina Florea Casierie: Mihaela Antonescu Responsabil de număr: Iulian Anghel</p> <p style="text-align: center;">R u b r i c i</p> <p>Comentariu politic: EMIL HUREZEANU, DAN PAVEL, CRISTIAN PREDA, RADU CĂLIN CRISTEA, I. BOGDAN LEFTER Comentariu economic: ILIE ȘERBĂNESCU Sociologia comunismului: VLADIMIR TISMĂNEANU Cronici literare: DAN C. MIHĂILESCU Viață urbană: MARIANA CELAC Arhive Secrete: CLAUDIU ȘECĂȘIU Colidări și sărbători: IRINA NICOLAU Jintimplân: ALEX ȘTEFĂNESCU Teatru: IRINA COROIN Ecologie: N. RĂDULESCU DOBRGEA PS: săptămîna pe scurt: ANDRADA BURDALESCU</p> <p style="text-align: center;">Consiliul consultativ, 22:</p> <p>SORIN ALEXANDRESCU, SORIN ANTOHI, MIHNEA BERINDEI, ANA BILANDIANA, ANDREI CORNEA, MIRCEA MARTIN, ȘERBAN ORESCU, ȘERBAN PAPACOSTEA, H.-R. PATAPIEVICI, MIHAI ȘORA, VLADIMIR TISMĂNEANU, ION VIANU</p> <p>Tipărit la RH PRINTING SRL. Tehnoredactare computerizată, 22 Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel/Fax 311.22.08, 314.17.76; e-mail: r22@r22.sfs.ro, http://www.dntb.ro/22/</p> <p style="text-align: center;">Număr apărut cu sprijinul Fundației pentru o Societate Deschisă și Fund for Central and East European Book Projects</p> <p style="text-align: center;">ISSN 1220-5761</p>
